

R 496

ГУЛІСТОН

12
1982

**КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми,
СССР Министрлар Советининг Коммунистик партияга,
совет халқига**

МУРОЖААТИ

Азиз ўртоқлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, бутун совет халқи оғир жудоликка учрадилар. Улуғ Ленин ишининг содик давомчиси, оташин ватанпарвар, атоқлы революционер ва тинчлик учун, коммунизм учун курашчи, замонамизнинг жуда катта сиёсат ва давлат арбоби Леонид Ильич Брежнев вафот этди.

Л. И. Брежневнинг бутун кўп қиррали фаолияти, шахсий тақдиди Советлар мамлакати тарихидаги энг муҳим босқичлардан ажralмасдири. Коллективлаштириш ва индустрлаш, Улуғ Ватан уруши ва урушдан кейинги тикланиш, қўриқин ўзлаштириш ва космосни тадқиқ қилишни ташкил этиш — мана шулар ишчилар синфиининг шонлиғи фарзанди Леонид Ильич Брежнев таржима ҳолининг ҳам босқичларидири. Партия Леонид Ильични қаergа юбормасин, у ҳамма жойда ўзига хос гайрат ва қатъият билан, дадиллик ва принципиаллик билан, партиянинг улуғ идеаллари учун садоқат билан курашди.

Совет кишилари, бутун дунёдаги дўстларимиз партия ва давлат турмушининг ленинча нормалари изчилик билан қарор топтирилганлигини, социалистик демократия такомиллаштирилганлигини ҳақли равишда ўртоқ Брежневнинг номи билан, унинг КПСС Марказий Комитети Бозек секретари ва СССР Олий Совети Президиумининг Раиси лавозимларидаги тинимсиз фаолияти билан боғлиқ деб билмоқдалар. У партия ленинчи штаби — унинг Марказий Комитети, Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси фаолиятига донолини билан бошлилик қилиб, аҳиллик билан колектив бўлиб ишлашини моҳирона ташкил этиш наумунасини кўрсатди. У партиянинг ривожланган социализм босқичидаги иқтисодий ва социалистик стратегиясини ишлаб чиқиша ҳамда амалга оширишда ҳалқ фаровонлигини юксалтириш йўлини белгилаш ва рўёбга чиқаришда, мамлакатимизнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини янада мустаҳкамлашда жуда катта роль ўйнади.

Партиянинг ҳалқаро майдондаги сиёсатини — тинчлик ва тинч-тотув яшаш, кескинликни юмшатиш ва қуролсизланиш сиёсатини, империализмнинг агрессив кирдикорларига кескин зарба бериш, яドривий фалокатнинг оддини олиши сиёсатини ишлаб чиқишиб ўтказишида Леонид Ильич Брежневнинг хизматлари бебаҳодир. У жаҳон социалистик ҳамдўстлигини жиспластиришга, ҳалқаро коммунистик ҳарататни ривожлантиришга буюк ҳисса қўшиди.

Леонид Ильич ҳаётининг сўнгги дақиқаларигача унинг фикри-зикри ва ишлари батамон меҳнати аҳлиниң манфаатларига бўйсундирилган эди. У меҳнаткашлар оммаси билан ҳамиша жуда яқиндан чамбарчас бўлиб келди. У барча қитъалардаги коммунистларнинг, юз миллионлаб кишиларнинг онгда ленинча foявийлик, изчил интернационализм, революцион оптимизм ва инсонпарварликнинг тимсоли бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.

Бошимизга оғир жудолик тушди, мусибатимиз чексиз. Шу қайгули дамларда Совет Иттифоқи коммунистлари, барча меҳнаткашлари КПССнинг ленинчи Марказий Комитети, Леонид Ильич Брежневнинг самарали таъсирида вужудга келган раҳбар ўзаги теварагида тағин ҳам маҳкамрон жисплашмоқдалар. Ҳалқ партияига, унинг қудратли коллектив ақл-заковатига ва иродасига ишонади, унинг ички ва ташки сиёсатини сидқидилдан қўллаб-куватлайди. Ленин байроғи, Октябрь байроғи ишончли қўлларда эканлигини совет кишилари яхши биладилар. Шу байроқ остида жаҳоншумул тарихий галабаларга ёришилди.

Партия ва ҳалқ КПССнинг XXIII—XXVI съездлари ишлаб чиқсан коммунистик бунёдкорликнинг улуғвор программаси билан қуролланган. Бу программа муттасил амалга оширилмоқда. Партия ишлаб чиқариши интенсивлаш-

унинг самарадорлигини ва иш сифатини ошириш, СССРнинг Озиқ-овқат программасини бажариш асосида ҳалқ фаровонлигини юксалтириш учун бундан бўён ҳам ҳамма ишни қилаверади. Партия ишчилар синфи, колхозчи-дехонлар ва ҳалқ зиёллашарининг иттифоқини мустаҳкамлаш тўғрисида, совет жамиятининг социал-сиёсий ва foявий бирлигини, СССР ҳалқларининг қардошларча дўстлигини мустаҳкамлаш ҳақида, меҳнаткашларни марксизм-ленинзим ва пролетар, социалистик интернационализми руҳида идеологик жиҳатдан чиниқтириш тўғрисида бундан бўён ҳам ҳар томонлама фамхўрлик қилаверади.

Совет ҳалқининг тинчликка бўлган иродаси ўзгармасдири. Ҳалқларни ўз моддий ва маънавий бойликларини беҳуда сарфлашга дучор қилиувчи урушга тайёрларлик эмас, балки тинчники мустаҳкамлаш — эртанги кун йўлини ёритувчи йўлчи юлдуздир. 80-йилларнинг Тинчлик программаси, партия билан Совет давлатининг бутун ташки сиёсий фаолияти шу олижаноб фориши руҳи билан сугорилган.

Биз ҳалқаро вазиятнинг нақадар мурракаблигини, империализм агрессив доиралари тинч-тотув яшашни қўпориш, ҳалқларни адоват ва ҳарбий муҳолифлик йўлига тойдир ибориши учун қилаётган урининшларини кўриб турибимиз. Аммо бу нарса бизнинг тинчникини қаттиқ туриб ҳимоя қилишга бўлган азму қароримизни сира бўшаштира олмайди. Ҳарбий авантюраларнинг ишқибозлари Советлар мамлакатини гафлатда қолдирмаслиги учун, потенциал агрессив қақшаткич жавоб заррасига учраши мұқаррарлигини билиб олиши учун зарур бўлган ҳамма ишни қиласиз.

Совет Иттифоқи ўз қудратига таяниб, фоят сергаклик ва матонат қўрсатиб, ўз ташки сиёсатининг тинчликсеварлик принципларига ва мақсадларига муттасил содик бўлиб қолиб, инсониятни ядро урушни хавфидан омон асрар учун, кескинликни юмшатиш учун, қуролсизланиш учун сабот билан курашаверади.

Бу курашда қардош социализм мамлакатлари, миллий ва социал-оазодлик учун курашчилар, барча қитъалардаги тинчликсевар мамлакатлар, ер юзидағи жамики соғдил кишилар биз билан биргадирлар. Тинчлик сиёсати инсониятнинг тубҳаётни манфаатларини акс эттиради ва бинобарин шу сиёсатнинг келажаги порлоқдир.

Совет ҳалқи партияни ўзининг синарган коллектив йўлбошчиси, доно раҳбари ва ташкилотчиси, деб билади. Ишчилар синfiga, меҳнаткаш ҳалқа хизмат қилиш — партия бутун фаолиятининг олий мақсади ва моҳиятидир. Партия билан ҳалқнинг метиндең бирлиги совет жамияти енгилмас кучининг манбай бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. КПСС меҳнаткашларнинг ишончини мүқаддас билди кадрлайди, ўзининг омма билан алоқаларини доимо мустаҳкамлади. Партияни мустаҳкамлаштиришга ҳалқ амалда ишонч ҳосил қилган. Леонид Ильич Брежnev раҳбарлигига ишлаб чиқилган КПССнинг ички ва ташки сиёсати бундан бўён ҳам изчилик ва сабитқадамлик билан ўтказилаверади.

Л. И. Брежневнинг ҳаётни ва фаолияти доимо Коммунистик партияига ва совет ҳалқига садоқат билан хизмат қилишининг илҳомбахш наумунаси бўлиб қолади.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Совети комил ишончи билдириб айтадиларки, коммунистлар, барча совет кишилари юксак онглилик ва уюшқоқлик кўрсатиб, Ленин партияси раҳбарлигига ўзларининг фидокорона ижодий меҳнатлари билан коммунистик қурилиш планларининг бажарилишини, социалистик Ватанимизнинг янада равнақ топишини таъминлайдилар.

R 496
1982/12

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси

Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1982 йил 12 ноябрда КПСС Марказий Комитетининг навбатдан ташқари Пленуми бўлиб ўтди.

Марказий Комитет Сиёсий бюросининг топширувига биноан Пленумни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Ю. В. Андропов очди ва нутқ сўздади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Л. И. Брежневнинг вафот этганлиги муносабати билан Марказий Комитет Пленуми аъзолари Леонид Ильич Брежневнинг хотирасини бир дақиқа қайгуру сукут сақлаб ҳурмат билан эсга олдилар.

Марказий Комитет Пленуми Коммунистик партия, совет ҳалқи, бутун тараққий-парвар инсоният оғир жудоликка учраганиларини қайд этди. Коммунистик партиянинг, Совет давлатининг, ҳалқаро коммунистик, ишчи ва миллий-озодлик ҳаракатининг атоқли арбоби, тинчлик учун оташин курашчининг юраги уришдан тұхтади.

Ленинчи Коммунистик партия сафида 50 йилдан кўпроқ вақт бўлган, шундан 18 йил унинг раҳбари лавозимида ишлаган Леонид Ильич Брежнев партия сафларининг

жипслигини, Совет Иттифоқининг сиёсий, социал-иқтисодий ва мудофаа қудратини мустаҳкамлашга жуда катта ҳисса қўши.

Тинчлик ва ҳалқаро хавфсизликни мустаҳкамлашда у бениоя буюк роль ўйнади. Мамлакатимиз турмушидаги буюк зафарлар — индустрялаш ва қишлоқ хўжалигини колективлаштириш, Улуғ Ватан урушида совет ҳалқининг тарихий галабаси, урушдан кейин Ватанимиз ҳалқ хўжалигини қайта тикалаш, космосни тадқиқ этиш, Совет давлатининг экономикиаси, фани ва маданиятини ривожлантишдаги ҳамма мувоффақиятлар Леонид Ильич Брежневнинг номи билан бевосита боғланган бўлиб, унинг номи Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, улуғ Ватанимиз тарихига абдий ёзилиб қолди.

Марказий Комитет Пленумининг қатнашчилари марҳумнинг қариндош-уруглари ва ёр-биродарларига чуқур ҳамдардлик изҳор этдилар.

Марказий Комитет Пленумни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретарини сайлаш тўғрисидаги масалани кўриб чиқди.

Марказий Комитет Сиёсий бюросининг топширувига биноан КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ К. У. Черненко нутқ сўздади. У ўртоқ

Ю. В. Андроповни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари лавозимига сайлаши таклиф қилди.

Пленум ўртоқ Юрий Владимирович Андроповни бир овоздан КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари қилиб сайлади.

Сўнгра Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Ю. В. Андропов нутқ сўздади. У билдирилган юксак ишонч — ўзининг КПСС Марказий Комитети Бош секретари лавозимига сайланганлиги учун Марказий Комитет Пленумига самимий миннатдорчилек изҳор этди.

Ўртоқ Ю. В. Андропов КПСС XXVI съезди қарорларида белгилаб берилган коммунистик куришил программасини мувоффақиятли бажариш учун, ССРнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини янада мустаҳкамлаш вазифаларини ҳал этишда давомийликни таъминлаш, совет ҳалқининг фаровонликни ошириш, тинчликни мустаҳкамлаш учун, Л. И. Брежнев даврида ўтказиб келинган бутун ленинча ички ва ташки сиёсатни амалга оширишга ўзимнинг бутун кучим, билимим ва ҳаёттй тажрибамни сарфлайман, деб КПСС Марказий Комитетига, Коммунистик партияга вайда берди.

Шу билан Пленум ўз ишини тамомлади.

Ўртоқ Ю. В. АНДРОПОВ нутқи

Ўртоқлар!

Партияни билан мамлакатимиз, бутун совет ҳалқи оғир жудоликка учради. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси билан Совет давлатининг раҳбари, ҳалқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби, оташин коммунист, совет ҳалқининг содиқ фарзанди — Леонид Ильич Брежневнинг юраги уришдан тұхтади.

Замонамизнинг энг катта сиёсат арбоби ҳәдән кўз юмди. Ўртоқимиз ва дўстимиз, қалби дарё, саховатли, сезир ва меҳрибон, муруватли ва foят инсонпарвар одам орамиздан кетди. Ишга астойдил садоқати, ўзига ва бошқаларга нисбатан мурносасиз, талабчанилиги, масъулиятли қарорлар қабул бўшида донишмандларча эҳтиёткорлиги, тарихнинг кескин буришиларидаги принципиаллиги ва дадиллиги, одамларга

нисбатан доимо ҳурмат, сезигрлик ва эътибор билан қараши — мана шу ажойиб фазилатлари учун партия билан ҳалқ Леонид Ильични қадрлар ва севар эди.

Леонид Ильич Брежневнинг порлоқ хотирасини бир дақиқа сукут сақлаб ҳурмат билан эса олиши сўрайман.

Леонид Ильич, ўз ҳаёттимнинг ҳар бир куни Совет Иттифоқи Коммунистик партиясини, бутун совет мамлакатини тўлқинлантираётган ишлардан ажралмасди, деб айттар эди. Дарҳақиқат шундай эди.

Мамлакатин индустрялаш ва қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш, Улуғ Ватан уруши ва урушдан кейинги тикланиш, кўриқ ерларнинг ўзлаштирилиши ва космосни тадқиқ этиш — совет ҳалқи меҳнати ва кураши йўлидаги мана шу ҳамма улуғ босқичлар айни вақтда коммунист Леонид

Ильич Брежнев таржимаи ҳолининг ҳам босқичлариди.

Улуғ социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг қудрати ўсиши ва ҳар томонлама ҳамкорлигининг чуқурлашиши, жаҳон коммунистик ҳаракатининг давримизда инсоният олдидаги турган тарихий вазифаларини ҳал этишдаги актив иштироки, ер юзидаги миллий озодлик ва социал тараққиёт барча кучларининг бирдамлиги мустаҳкамланиши Леонид Ильичнинг номи ва ишлари билан чамбарчас боғланган. Леонид Ильич Брежнев миннатдор инсоният хотирасида ҳамиша ҳалқлар тинчлиги ва хавфсизлиги учун, инсоният боши узра пайдо бўлган жаҳон ядро уруши хавфини тутгатиш учун изчил, эҳтиросли ва толмас курашчи бўлиб қолади.

Тинчликни империалистлардан илтимос

қилиб олиб бўлмаслигини биз яхши биламиш. Тинчликни Совет Қуроли Кучларининг енгилмас қудратига таянибигина ҳимоя қилиш мумкин. Леонид Ильич партия давлатнинг раҳбарни сифатида, ССР Мудофа Қенгашининг Раиси сифатида мамлакатнинг мудофа қобилияти ҳозирги замон талаблари даражасида бўлиши учун доимо этибор бериб келди.

Сурункасига ўн саккиз йил Леонид Ильич бошчилки қилиб келган партияни штабига кирувчи қишилар бу ерда, мана шу залда тўпланиши. Коллектив бўлиб аҳоли ишлашини ташкил қилишга, бу штаб тўғри ленинча йўлни очиб боришига Леонид Ильич қанча куч ва қалб қўрини сарфлаганини ҳар биримиз яхши биламиш. Леонид Ильич партиянишнинг ҳозирги ҳаётни ва фаолиятига хос бўлган соғлом маънавий сиёсий муҳитни вужудга келтиришга нақадар бебаҳо ҳисса қўшганини ҳар биримиз яхши биламиш.

Партиянишнинг марксизм-ленинзмни ҳимоя қилиш йўлидаги принципиал кураши, ривожланган социализм назарияси, коммунистик қурилишнинг энг актуал вазифаларини ҳал этиш йўллари ишлаб чиқилганини Леонид Ильчининг номи билан боғланган. Унинг жаҳон коммунистик ҳаракатида-

ги фаолиятига қардош партиялар, чет эллардаги синдош қардошларимиз, социализм учун, капитал зулмига қарши, улуғ коммунистик идеалларнинг тантанаси учун курашдаги ўртоқларимиз ҳақли равишда жуда ўюқри баҳо бердилар.

Леонид Ильич Брежнев фикри-зикри, куч-тыйратлари КПСС XXVI съезди, Марказий Комитетнинг кейинги Пленумларни белгилаб берган иктисодий, социал ва маданий ривожланнишнинг энг катта вазифаларини ҳал этишга қаратилган бир пайтда ҳаётдан кўз юмди. Бу вазифаларни амалга ошириш, партияниш билан Совет давлатнинг Леонид Ильич Брежнев раҳбарлигига ишлаб чиқилган ички ва ташки сиёсат йўлни изчилик билан амалга ошириш — бизнинг энг биринчи бурчимиздир. Шу тариқа биз орамиздан кетган раҳбарнинг порлоқ хотирасини энг яхши тарзда эъзозлаган бўламиз.

Қайғумиз чексиз. Бошимизга тушган мусабат оғир.

Мана шу вазиятда сафларимизни янада маҳкамроқ жиспластириш, партия Марказий Комитети теварагидаги янада маҳкамроқ бирлашиш, ўз лавозимизда, ўз ҳаётимизда совет ҳақлини бахт-саодати учун, тинчликни мустаҳкамлаш учун, коммунизм

тантанаси учун имкони борича кўпроқ ишқилиш — ҳар биримизнинг бурчимиздир, ҳар бир коммунистнинг бурчидир.

Совет ҳақи ўз Коммунистик партиясига астойдил ишонади. Ишонишининг боиси шуки, партия учун совет қишиларининг туб манфаатларидан бошқа манфаатлар бўлган эмас ва бўлмайди ҳам. Бу ишончни оқлаш — коммунистик қурилиш йўлидан олга бориши, социалистик Ватанимизнинг янада равнав топшишига интилиш демакдир.

Ўртоқлар, бизда энг қийин пайтларда ёрдам бериб келган ва ёрдам берадиган, энг мураккаб вазифаларни ҳал этишимизга кўмаклашадиган куч бор. Бу куч — партияниш сафларининг бирлигидир. Бу куч — партияниш коллектив донолиги, унинг колектив раҳбарлигидир, бу куч — партия билан ҳақлини бирлигидир.

Бугун Пленумимиз Леонид Ильич Брежнев хотирасини ҳурмат билан эсга олиш ва у ўз умрини бағишилаган ишнинг давом этишини таъминлаш учун тўпланди.

Пленум Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретарини сайлаш тўғрисидаги масалани ҳал этиши лозим.

Уртоқлардан шу масала хусусидаги фикрларини айтишни сўрайман.

Ўртоқ К. У. ЧЕРНЕНКО нутқи

Азиз ўртоқлар!

Сиёсий бюро Марказий Комитетнинг ушбу навбатдан ташқари Пленуми қатнашчилари ҳузурида нутқ сўзлашни менга топшириди.

Марказий Комитетимизнинг навбатдан ташқари Пленуми ҳақиқатан ҳам фавқулодда характерга эга. Мамлакат билан партия чуқур мотамда. Леонид Ильич Брежнев орамиздан кетди.

Совет ҳақи қарийб йигирма йил мобайнида партия бу давлатга бошчилки қилин, ўзининг бутун кучи ва зўр қобилиятини совет қишиларининг бахт-саодати йўлида, мамлакатимизда коммунистик қурилиш иши йўлида сарфлаган атоқли раҳбаридан жудо бўлди. Инсоннинг тинчлик, озодлик ва социал тараққиёт идеаллари учун чинакам толмас, улуғ курашидан жудо бўлди, деб айти оламиш. Биз, совет коммунистлари, социалистик мамлакатлардаги қардошларимиз, жаҳон коммунистик ҳаракатидаги сафдошларимиз Ленин ишининг истеъодиди давомчисидан, меҳнаткашларининг манфаатларига астойдил садоқат намунаси бўлиб келган инсондан жудо бўлдик.

Мусибатимизнинг бутун аламини ифодалашга тил ожиз. Аммо шу мотам кунларнида ҳаммамиз учун азиз бўлган Леонид Ильчининг ҳаёт сабоқлари ҳаммамизга буюк мадад бўлиб хизмат қиласди.

Леонид Ильич бутун вужуди билан жамият манфаатларини, ҳалқ манфаатларини кўзлаб яаш истеъодига тўла-тўқис эга эди. Успирийлик йилларидан бошлаб то умринг охирги кунингача ҳамиша шундай бўлиб келди.

Эзгу тилакларнинг бир ўзигина пуч гап эканини Леонид Ильич яхши билар эди. Тўғри фикрлар айтиш камлик қиласди, шу фикрларни аниқ ташкилотчилик иши билан мустаҳкамлаш, уларни кенг меҳнаткашлар оммасига тушунтириш ва унинг онгига сингдириши лозим. Леонид Ильич одамларни севар эди, у одамларга ишона билар эди.

Леонид Ильич бениња довюрак инсон эди. Буни у Улуғ Ватан урушининг биринчи кунидан сўнгги кунингача қилган ишлари билан исбот этиди. У бутун ҳаёт йўлидан мардонавор юриб ўтди. Шу билан бирга у ҳар бир ўртоқдаги дадилликни, ҳар қандай синовлар пайтидаги принципиаллик, матонатни юксак, жуда-юксак қадрлар эди.

Леонид Ильич билан ёнма-ён турниш, унинг сўзларини тинглаш, унинг ўтқир ақлидорки, заковати, ҳаётсеварлигини яққол сезиши — у билан биргаликда ишлашга шарард бўлган ҳар биримиз учун бир мактаб эди.

Леонид Ильич Брежнев бизга бебаҳо мерос қолдирмоқда. Бизнинг 18 миллионли партияниш яқиди ва жиспластириш. Совет ҳақи партининг донолигига сидқидилдан ишонади. Қадрларга нисбатан талабчанлик ва ҳурмат, бузилмас интизом ва дадил фойдалари ташаббусларни қўллаб-қувватлаш, бирократизмнинг ҳар қандай қуринишларига муросасизлик ва омма билан алоқани ривожлантириш тўғрисида, совет жамиятининг чинакам демократизми ҳақида доимо замонхўрик қилиш ҳаётимизнинг нормалари бўлиб колди.

Мана шу раҳбарлик услубини ардоқлаб асрараш ва ривожлантириш, Леонид Ильич

бизга ўз сўзи ва иши билан васият қилган ҳамма нарсаларни қадрлаш — унинг хотираси олдиаги бурчимиздир, партия ва мамлакат олдиаги бурчимиздир. Партияниш раҳбар ўзаги, унинг Марказий Комитети, Леонид Ильчининг ҳал қуловчи иштирокида шакланган. Сиёсий бюро айни шундай бўлиши бунинг мустаҳкам гаровидир. Бизнинг Пленумимиз партияниш ҳозирги босқичда КПСС XXIII—XXVI съездлари қарорларида аниқ-равшан ва тўла-тўқис ифодалади. Берилган ленинча йўлдан бундан бўйи ҳам қатъият билан олга бораверишини бутун мамлакат олдида, бутун дунё олдида намойиш этади, деб Сиёсий бюро номидан жуда чуқур ишонч изҳор этаман. Леонид Ильич Брежневнинг жуда катта ҳиссаси билан ишлаб чиқилган ва амалга оширилаётган партиянишнинг ички ва ташки сиёсати комил ишонч, изчилик ва солитадамлик билан ўтказилаверади.

Ҳалқ бахт-саодати ва ер юзида тинчликни сақлаб қолиш бизнинг асосий йўлимиз бўлиб келди, ҳозир ҳам шундай ва шундай қолади.

Бизнинг яхши ўйлаб тузилган муфассал социал-иқтисодий программамиз бор. Экономика тежамили бўлиши керак. Партияниш кўрсатмаси мана шундай. Бу кўрсатма индустрiali ва аграр секторларни техника билан қайта қуроллантиришни, бошқарувни такомиллаштиришни ва, албатта, меҳнатни ташкил этишини яхшилашни, унинг унумдорлигини ўстириши билдиради. Шу негизда давлатимизнинг экономикиаси мутасаси ривожлантирилавсади, ҳалқ фаронвонлиги оширилаверади. Ҳудди шу негизи-

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари
Юрий Владимирович АНДРОПОВ

да мамлакатнинг мудофаа қобилияти мустаҳкамланаверади.

Бизнинг саксонинчи йилларга мўлжалланган муфассал, конкрет Тинчлик программамиз бор. Бу программа халқнинг орзу умидларига мос келади. Биз ўз олдимизга кескинлини юшатиш, қуролсизланиш, мажароли вазиятларни бартараф этиш, ядро уруши ҳаффини тугатиш вазифаларини қўямиз. Биз, ўзимиз учун, ўз дўстларимиз учун, дунёдаги барча халқлар учун пухта ҳаффизизлик бўлишини истаймиз.

Азиз ўртоқлар!

Леонид Ильчининг вафоти сабабли бошимизга тушган жудоликнинг ўринин тўлдириш жуда қийинлигини ҳаммамиз англаб турибмиз, албатта. Ҳозир партиядаги ишларни колектив равишда олиб бориш иккича, уч ҳисса мухимдир. Барча партия органларида аҳалилик билан биргаликда ишлаш ҳам коммунистик қурилишда, ҳам халқаро майдондаги фаолиятимизда янгидан-янги муваффақиятларни тъминлаиди.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий

бюроси вужудга келган аҳволни мұхокама қилиб, менга ўртоқ Юрий Владимирович Андроповни КПСС Марказий Комитетининг Баш секретари лавозимиға сийлашни Пленумга таклиф қилинни топшириди. Унинг таржимаи ҳолини айтиб бернишга эътиёж бўлмаса керак, деб ўйлайман. Юрий Владимирович Ленин партияси ишига садоқатли, фидокор коммунист эканлиги, Леонид Ильчининг энг яқин сафдоши эканлиги партияга ва мамлакатга яхши маълум.

Юрий Владимирович ички ва ташқи сиёсат, идеология соҳасида кўп қиррал ишлар билан шуғулланиб келган. У комсомолларнинг етакчиси ҳам, йирик партия ходими ҳам, дипломат ҳам бўлган. У социалистик ҳамдўстликни мустаҳкамлашга, давлати-мизининг ҳаффизизигини тъминлашга кўп меҳнат сарфлаган.

Леонид Ильчин унинг марксча-ленинча эътиқодини, партиявилигини, кенг билим доирасини, зўр ишчанлиги ва инсоний фазилатларини юксак қадрлар эди.

Барча Сиёсий бюро аъзоларининг фикри-

ча, брежневча раҳбарлик услубини, халқ манфаатлари тўғрисидаги брежневча фамхўрликни, кадрларга нисбатан брежневча муносабатни, агрессорларнинг кирдикорларига бутун куч билан қарши туриш, тинчликни эҳтиёт қилиб сақлаш ва мустаҳкамлаш қатъиятини Юрий Владимирович жуда яхши ўзлаштириб олган.

Партиявид камтаришлик, бошқа ўртоқларнинг фикрига ҳурмат билан қараш ва, таъбиър жоиз бўлса, коллектив бўлиб ишлашга иштиёқмандлик Юрий Владимировичга хос хусусиятлардир. Сиёсий бюро нинг яқдил фикри шуки, ўртоқ Андропов Марказий Комитетининг ишончига, партиянинг ишончига лойиқдир.

Азиз ўртоқлар! Биз Леонид Ильчининг порлоқ хотираси олдида бошимизни эгиб, ўз бунёдкорлик ишимишин тинимиз давом эттираверамиз, деб тантанали ваъда берамиз. Леонид Ильич қилишга улгурга олмаган ҳамма ишлар, унинг раҳбарлигига партия белгилаган режалар албатта рўёбга чиқарилади.

ЮРИЙ ВЛАДИМИРОВИЧ АНДРОПОВ

Юрий Владимирович Андропов 1914 йил 15 июнда Ставрополь ўлкасининг Нагутская станциясида темирўлчи оиласида туғилди. Олий маълумотли, 1939 йилдан КПСС аъзоси.

Ун олти яшар комсомоллик чоғида Ю. В. Андропов Шимолий Осетия АССРнинг Моздок шаҳрида иши эди. Сўнгра унинг меҳнатдаги таржимаи ҳоли Волга пароходчилиги кемаларида давом этди, бу ерда у матрос бўлиб ишлади.

1936 йилдан бошлаб Ю. В. Андропов комсомод ишига ўтади.

У Ярославль обlastининг Рибинск шаҳридаги сув транспорти техникуми комсомол ташкилотининг бошқа ишлардан озод этилган секретари қилиб сийланди. Тез орада уни ВЛКСМ Марказий Комитетининг Рибинск шаҳридаги Володарский номли кемасозлик корхонаси комсомол ташкилотчиси лавозимиға кўтарадилар. 1938 йилда Ярославль обlastининг комсомоллари Ю. В. Андроповни ВЛКСМ Ярославль обlastи комитетининг биринчи секретари қилиб сийланадилар. 1940 йилда Ю. В. Андропов Карелия ЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари лавозимиға сийланади.

Улуғ Ватан урушининг дастлабки кунларидан бошлаб Ю. В. Андропов Карелиядаги партизан ҳаракатида актив қатнашади.

1944 йилда Петрозаводск шаҳри фашист босқинчиларидан озод қилингандан кейин Ю. В. Андропов партия ишига ўтади. У Петрозаводск шаҳар партия комитетининг иккичи секретари, 1947 йилда эса Карелия Компартияси Марказий Комитетининг иккичи секретари қилиб сийланади.

1951 йилда Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг қарорига биноан КПСС Марказий Комитетининг аппаратига ўтказилиди ва КПСС Марказий Комитетининг инспектори, сўнгра эса кичик бўлим мининг мудири этиб тайинланади.

1953 йилда партия Ю. В. Андроповни дипломатия ишига юборади. У бир неча йил мобайнида СССРнинг Венгрия Халқ Республикасидаги фавқулодда ва мухтор элчиси бўлди.

1957 йилда Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг бўлим мудири лавозимиға кўтарили.

Партиянинг XXII съездидан ва ундан кейинги съездларида Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг аъзоси қилиб сийланади.

1962 йилда Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг секретари лавозимиға сийланади.

1967 йилнинг майида Ю. В. Андропов ССР Министрлар Совети ҳузуридаги

Давлат ҳаффизилиги комитетининг раиси этиб тайинланади. Уша йилнинг июнида у КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат қилиб сийланди.

1982 йил майида Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг секретари қилиб сийланди.

1973 йил апрелидан бошлаб Ю. В. Андропов — КПСС Марказий Комитети сиёсий бюросининг аъзоси.

Юрий Владимирович Андропов — бир қанча ҷаҳириқ СССР Олий Советининг депутати.

Ю. В. Андропов партиянинг иродаси билан қаерда ишламасин, ҳамма лавозимларда унинг Ленин, партия улуғ ишига садоқати намоён бўлди. У ўзининг бутун кучи, билими ва тажрибасини партия қарорларини амалга оширишга, коммунистик ғояларнинг тантанаси учун курашга сарфлаб келмоқда.

1974 йилда Коммунистик партия билан Совет давлатининг таниқли арбоби Ю. В. Андроповнинг Ватан олдиғаги катта хизматлари учун унга Социалистик Меҳнат Қаҳрамони увони берилди. У тўртта Ленин ордени, Октябрь Революцияси, Кизил Байроқ ордени, учта Меҳнат Кизил Байроқ ордени ва медаллар билан мукофотланган.

ПАРТИЯ ВА ХАЛҚ БИЛАН ДОИМО БИРГА

Бугун республикамизнинг ижтимоий-сийёсий ҳамда маданий ҳайтида катта ва қувончли воқеа... Кўпмиллатти совет адабиётини ривожлантириш ҳамда меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашда фаол қатнашгани учун «Звезда Востока» журнали Ҳаликлар дўстиги ордени билан тақдирланди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва республика Министрлар Совети номидан редакциянинг аҳоли коллективи ҳамда журналинг муаллифларни активисти юксас муюфот билан қизғини, чин юракдан табрикалашга ижозат этгасиз.

Адабий-бадний, ижтимоий-сийёсий журнал бўлган «Звезда Востока»нинг ярим асрлик юбилейи Совет Социалистик Республикалар Иттилоғи тузилганинг 60 йиллиги — ҳаликларимиз ўртасидаги дўстлик ва қардошлигини шонли байрамига таҳёртарлик кўрилаётган бир пайтда ўтайдигани терандамзий мазмунга эгадир.

Яна шунки аноними, бу юбилей ўзбекистонда ССР 60 йиллигига бағишланган кўпмиллатти совет адабиётининг Бутунитифоқ фестивалини кунларида ўтмоқда. Бу фестиваль ҳаликларимиз ўртасидаги қардош дўстлик, бузилмас бирордларик, метин-дай мустаҳкам бирлосимизнинг зўр, ҳаяжонли наимойшша айланади.

Бугунги тантаналаримизда қардош ҳаликлар маданиятларининг вакиллари — Москва, Ленинград, иттилоғодаш республикалар шоирлари, поетлари,

Бугун дунё пролетарлари, бирлашманд!

Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг
ойлик ижтимоий-сийёсий,
адабий-бадний журнали

№ 12 (394)

Декабрь

1982

Журнал 1925 йилдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг нашриётин

драматурглари иштирок эттаганилларни дўстилигимизнинг яна бир ёрқин даполатидир. Азиз меҳмонлар, сизга чин юракдан яна бир карра ўзимизнинг қаинак миннатдорчиликимизни ва ташаккуримизни билдирамиз.

Кўпмиллатти совет адабиётини ривожлантириш соҳаларида биз нималарга эршиган бўлсан, ҳамма Ленин партиясининг ҳаликларимиз маънавий маданиятларин ўстириш ҳақидаги оталарча доимий ғамхўрлиги ҳамда ётиборининг натижасидир.

«Звезда Востока» журнали ўзининг түгмилини тарихи, бутун ижодий ҳайти билан ленинича партияниң олдида бехад бурклидир. Журнал бундан эллил йил муқаддам — 1932 йил сентябрда ташкил этилган эди. У ВКП(б) Марказий Комитетининг «Адабий-бадний ташкилотларни қўйта тузиш ҳақида» деб чиқарган қарорига биноан дунёга келди. Журнални шундан кейнагина эллил йилни қамраб олган ҳаётни, унинг ишидаги асосий йўналишлар партияи адабиётимиз олдига кўйган вазифалар билан белгиланди. Бу вазифалар — янги ҳаёт курища фаол иштирок этиш, ленинича партия гозларини тарғиб қилиш, омманин совет ватанпарварлариги ва социалистик интернационализм, ҳаликлар дўстлиги ва қародушлиги руҳида тарбиялашдан иборат.

Журналнинг ишондайдек «кatta санъат учун кураш» бош мақсад қилиб кўйилди. Мана шу катта санъат ҳалиқни яшаш ва меҳнат қилиш, янги жамиятини қўришга ўргатишни керак эди. Мана шу катта санъат ҳалиқни улугвон иши, социализм қуриш йўлдигидаги ташвишлари, курашларни ҳамнафас руҳида, ижтимоий фаоллик ва масъуллик руҳида вояж етказнишни керак эди. Журнал ўзининг ярим асрлик шарафли йўлида доимо мана шу вазифаларга содик бўлиб келди. Ўз ижодий ишлариду шу программанни амалга оширади.

«Звезда Востока»нинг босиб ўтган йўли — партияниш ва ҳаликларимизнинг инқиlobий ўзғаршилар, социализм ва коммунизм қўриш, марксизм-ленин主义 нурафшон идеаларининг тантанаси учун олиб борилган курашларнинг бадими тарихи — солномасидир. Журнални эллил йиллик саҳифаларини варақлашадига, кўз ўнгимизда республикамизнинг жонли тарихи намоён бўлади. Яна кўз ўнгимиздан мана шу ажойиб тарихни яратган қаҳрамони қишинадарнинг тўлақонли яхши оғизларини тинмасдан ўтиб туради. Бу ётиросли, чинакам партияний публицистик сўз билан яратилган тарих — социализм соҳасида эришилган ютуқларнинг жуда кенг миқёсдаги манзараларидир.

«Звезда Востока» эълон қилган мамлакатимиз ва республикамиз адабларининг энг яхши асарларида шонили беш йилларнинг унтилисларни воқеалари, социалистик саноат, колективлаштириш, маданий инқиlob учун олиб борилган курашлар акс этирилгандир. Совет ҳалиқининг қаттол фашизмага қарши олиб борган қаҳрамонона кураши — жанг майдонларда кўрсатилган мислисиз жасорат, фронт ичкарисида фидокорона мөхнат, урушдан кейнинг йиллардаги қайта қуриш, тикланиши манзаралари журналда ўзининг борчдан улуғвоворлиги ҳамда драматизми билан гавдалантирилди.

Шуни тўла асос билан айтиш мумкин, партияниш ва ҳаликлариниң тарихида бирон улугвон воқеа йўки, у санъаткорларимизнинг ҳаяжонли сатраларида ўз ишқомбахи ифодасини томаган бўлсиз. Адабиёт ва ҳаётдаги барча энг яхши, талантли, чинакам партияниш ҳамда ҳалиқиниң ҳодисаларини «Звезда Востока» саҳифаларидан ўз мусоисиб ўрни олгандир.

Журнал ўз фаолиятининг бошиданоқ республика ўкувчиларини рус совет, классик адабиёти, илгор ва тараккӣларвир чет эл ёзувчиларининг асарлари

билин кенг суратда танишириб келмоқда. Бу унинг бебаҳо хизматлариданди.

Журналнинг фаол ташаббуси билан унинг саҳифаларида рус тилида биринчи марта ўзбек совет адабиётининг Ҳамза, Садриддин Айнӣ, Абдулла Қодирӣ, Ойбек, Гафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Ўйғун, Мақсуд Шайхзода, Зулфия, Яшим, Гайратий, Назир Сафаров сингари улкан наимояндаларининг асарлари ўзлон қилинди ва умумитифоқ китобхонлари ўтасида шуҳрат қозонди. Уларнинг асарлари ўгуниги кунда кўпмиллатти совет адабиёти, умумхалиқ социалистик маданиятинг оптин хазинасидан мустаҳкам ўрни олган.

Журнал ўз ўкувчиларини Сарвар Азимов, Раҳмат Файзий, Мирмуҳсин, Аскад Мухтор, Иброҳим Рахим, Рамз Бобоҷон, Саид Аҳмад, Одил Еқубов, Шукрулло, Пиримкул Қодиров, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Гулчеҳра Жӯраева, Ҳалима Худойберднева, Гулчехра Нурулаева, ётибор Охунова, Иброним Юсупов, Жўлмира Оймирзаз, Тўлепберган Қаніберганов ва бошقا қатор ёрқин санъаткорларининг асарлари билан танишириди. Улар ва бошقا кўп совет адаблари ўзбек совет адабиёти асосчиларининг ўлmas анъаналарини давом эттирофларидар.

«Звезда Востока» Совет Шарқи миллий ёзувчиликарининг минбари бўлиши билан бирга уларнинг кўпларини мураббиятни қилди, гозвий-ижодий йўл кўрсатди, маҳорат мантиби бўлди. У ижодий тақдирлари республикамиз билан чамбарчаси бўлганиниб кетган рус совет ёзувчилари ҳаётда музҳим роли ўйнаб келмоқда. Сергей Бородин ва Михаил Швердин, Александр Удалов ва Андрей Иванов, Владимир Липко ва Борис Пармузин мана шундай адабларни ўзмасида саналади.

Журналда турли йилларда Борис Лавренов ва Константин Симонов, Анна Ахматова ва Якуб Колас, Леонид Соловьев ва Юрий Арбат, Александр Дейв ва Корнилов Зелинский каби санъаткор адаблар ҳамкорлик қилдилар. Унинг саҳифаларида Алексей Толстой, Владимир Луговской, Всеволод Иванов, Корней Чуковский, Семен Кирсанов, Николай Терещенко, Николай Вирта, Николай Ушаков каби кўпмиллатти совет адабиётимизнинг моҳир устаслари ўз асарларини ўзувчиларга тақдим этдилар.

Бизнинг кунларимизда бу олижаноб анъаналар давом этмоқда ҳамда мустаҳкамламоқда. Журналнинг ижодий ишларидан Москва ва Ленинград, барча қардош республикаларининг қаламашларни фаол қаташмалоқдалар. Буларнинг барси журналининг интернационализм, ленинича ҳаликлар дўстлигига нечоғлик садоқат билан узмаси қилаётганинни яна бир карта ёрқин наимойши этди.

Африқи ҳамда Осқе мамлакатларидан тараққий-парвар адабий ҳаракатчиларининг майдонда келши муносабати билан журналининг интернационал дўстлик доираси янада кенгайди. Тошкент шу улугвор ҳаракатининг марказига йўланди. Шунинг учун ҳам ўтқоз Л. И. Брежневин Тошкентни ССР ҳаликлари ўтасидаги дўстлик ва қардошлигининг чинакам рамзи, Шарқнинг гўзл юлдузи деб атади. Журнал павлаҳсига шу сўзларининг чинакам ҳам асло беҳиз эмас. Зотан, у қардош республикалар шонили нашрларни туркумлари ичра ўзига мусоисиб фахрли ўрни эгаллаганди.

Ўқсан ғоявийлик, тематиканинг актуаллиги, ҳаёт ҳамда коммунистик қурилчилик тажрибларидан чамбарчаси алоқалар — буларнинг барси журналининг шуҳрат қозонишига, кенг китобхонлар ўтасида ҳурмат-эътибор толишида музҳим роли ўйнади. Бугун унинг тиражи 140 минг нусхадан ошиб кетди. Унид белопи мамлакатимизнинг барча ерларидар, Москва ва Ленинградда, Мурманск ва Калининградда, Киев ва Минскда, Куриль ва Каймирда мутолаа қиладилар.

Журнал саҳифаларида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, ССР Ҷумҳуриятининг Ҳавзаюниниң Ҳамза, Садриддин Айнӣ, Абдулла Қодирӣ, Ойбек, Гафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Ўйғун, Мақсуд Шайхзода, Зулфия, Яшим, Гайратий, Назир Сафаров сингари улкан наимояндаларининг асарлари

«Кичине», «Тіккелеш», «Күриш», «Эсадалилар» китобларининг босилиши журнал дәттеди тарихий босқич бўлди. Ватанга, совет халқимизга, оташни меҳр-муҳаббат, юксак партияйишилик ҳамда гравданик руҳи билан сурғилган инсоният тараққиётини ҳамда тинчлик иши учун хизмат қиласидиган бу асарлар ижтимоий ҳәттда улкан қизиқини ўйтганди. Улар эълон қилинган журнал сонлари минг-минглаб китобхонлар учун ҳәтт юйларидаги дастурламалада бўлмоқда. Леонид Ильич Брежневнинг китобларни ҳар бир санъаткор учун ишрат ҳамда наумандир. Ҳозир ҳам, келаражада ҳам шундай булажак.

Эллини йилининг чўқисидан «Звезда Востока» босқич ўтган ўйларидаги ҳам шундай булажак. Шу чўқисдан қаранганди, келаражада ҳам, янги масъуллиятли вазифалар ҳам янада равшан кўзга ташлашади. Улар бигта партияйишин тарихий XXVI съездидан томонидан аниқ-равшан белгилаб берилган. «Партия — деб айтган эди Леонид Ильич Брежнев, — энг яхши асарларга хос бўлган гравданик павфосини, камчиликларга нисбатан муросасизлини, санъат жамиятимизни ҳәтига онд проблемаларни ҳам этишига фаол аралаштанини табриклидай... Одамларнинг ишлаб чиқаришда ва турмушдаги муносабатлари, шахснинг мураккаб ишни дунёси, унинг нотич планетамиздаги ўрни, уларнинг ҳаммаси бадий изланышлар учун имконият беҳисоб соҳадиди».

Бу сўзлар адабиётимиз ва санъатмизнинг бутун фаолияти учун дастурламалидир. Зотан, Владимир Ильич айтган замонга тарихини ёзни вазифаси барча давлар учун долзарлаб бўлбай қолвареди. Бинобарик, бу партияйиз, халқимиз олмай бораётган амалий ишларга чинакам ёрдам бўлади.

Партия ва ҳалқ бугунги кундан ҳам катта миёсдаги янги вазифаларни ҳал этиши устидаги ишләтган бир пайтада бу айнича мұхим. Ўтрок Л. И. Брежневнинг Узбекистон Совет Социалистик Республикасига учинчи Ленин орденини топшриши тантаналаридан, республика раҳбарлари билан сұхбатда бу вазифаларни равшан белгилаб берганди.

Мехнаткашларни мана шу кенг миёсдаги вазифаларни ҳал этишига сафарбар этмоқлик ҳар бир қоламкашнинг мәднити, ижодий ғаиратини энг мұхим масалаларга қараштоқлиқ, ўн биринчى беш йиллик планларини бажариш учун кураш жабдаги тартибларига тортмалкик журнал ва жумладан бутун матбуотимизнинг аспа бурчидир. Ҳозирда ишнинг самарадорлиги ва сифати, илмий-техника тараққиётини учун тинимиз сиз кураш бормокда. Бу курашда журнал ўз мұносиб ўрнига эга бўлади.

КПСС Марказий Комитетининг Май (1982) пленумы совет халқи олдига янги истиқбол режаларни кўйди. Унда узоққа мўлжалланган ССР Озиқ-овқат программаси қабул қилинди. Партия ва давлатимизнинг ушбу чуқур илмий асосларнан ҳужжати ўз ха-

рактери ҳамда миёсигига кўра бутун ҳалқ ҳўжалигимиз, жамият ижтимоий ҳәттимизнинг барча мұхим соҳаларida тараққиётини таъминлаб беради.

Адабий жабданинг барча ҳодимлари КПСС Марказий Комитетининг Май пленумидаги ўтрок Л. И. Брежнев доклади илгари суръиган вазифаларни тушунишириш ва тартиб қилишига ўзларини сафарбарларни туштилган деб билмоқларни лозим. Улар Озиқ-овқат программасини амалга оширишини ўйларни ҳамда барча воситаларни ўтқир, тасвирчан, эҳтиоси публицистик чиқишиларда ёртмоқларни, илгор колективларнинг тажрибалиарини оммалаштиримоқлаш, кўрсатилган режаларни бажариш ўйлуда умумхалик курашларнинг манзараларини акс эттироқмоқларни.

Ёзувчилар, адабий-бадий журналлар, колхозчилар ва агрономлар, ишчилар ва инженерлар, қишлоқ ҳўжалигини янада ривоҷлантириши учун умумхалик курашнинг барча иштирокчилари кўрсатётган меҳнат қаҳрамонликларини ёрқин, ишонарли образларда гавдадлантириб берснинлар. Қишлоқ ҳўжалиги меҳнаткашларнинг турмуш, дунёкараши, психологияси, маданият ҳәтига, ижтимоий қиёфасида ройбераётган ўзгаришларни ҳақоний чизиб бериш айниқса мұхим ахамиятга эга.

Шу маънода ёзувчилар союзи олдига катта вазифалар турбади. У сўй санъаткорлари ва ўз матбуот органларини бутун иши, фаолиятини шуга қараштади, «Звезда Востока» журналини ҳам ўз ижодий фаолиятни янада кучайтиради, деб умид қиласиди.

Бундай кенинг йўналшидаги вазифаларни ҳал қишилик учун ҳар бир қаламкаш, адабиётчи ҳәттимизнинг кайнаган бағрида бўлиши, жўшкун воқеалар ичидаги яшаши, бунёдкорлик шишлардан тубдан оғоҳ бўлиши керак, КПСС Марказий Комитетининг янада чиқарган «Адабий-бадий журналларнинг коммунистик қурилиш тажрибаси билан ижодий алоқалари тўғрисидаги» деб атлаган қарори олдимизга катта мақсадлар кўйнандир. Бу қарор ёзувчилар союзининг, барча адабий-бадий журналларнинг жангошар программаси бўлиб қолади. Унда ижтимоий-иқтиносидаги вазифаларни ҳал этишига журналларнинг роли алоҳида тақиқидлаб кўрсатилган.

Партиямизнинг бу янги тарихий ҳужжати журналларда ёртниладиган материалларнинг сифатига, тасвирчилигига эътибор беради. Мана шулав редакция ҳайъатлари, ижодий колективларни, бошлангич партя ташкилотлари, муаллифлар активи олдига зўр масъулнинг юклайди. Еритниладиган асарларнинг гөвлай-бадий сифатига жиддиян эътибор бериш, маҳорат масалаларини кун тартибига кўйиш, ҳалқ олдига юксак бадий асарлар билан чиқиш — журналларимизнинг асосий иш фаолиятлари мана шуладан иборат.

«Звезда Востока» доимо ёш қоламкашлар учун бадий маҳорат мактаби бўлбай келган. Ёш иқтидорларидаги адабиётчилар билан ишланиши яхши ўйлага кўйиш позим. Уларнинг маънавий, ижодий шаклланишлари, гозий чиникишлари учун ҳамма шаронтариш яратмоқ жома. Ёш ўринбосарларни эҳтиёткорлик ва талабчанини билан тарбиялаб, уларни айниқса, бадий публицистика соҳасига кўпроқ жабж қилиш айни муддаодир.

Журналларнинг саҳифаларини аввало актуал йўналшидаги, совет кишиягига мұносиб ҳәттий мақсадларини тасдиқловли, камчиликларини фош этиб, иштепчиллик психологиясини очиб ташлайдиган асарларга бермоқ ўрнини бўлади.

Шулар билан бир қаторда адабий-бадий танқиддин жанговарларигин кучайтириш, унинг марксистик методологига билан қуролланшишини таъминлаш зарурлигини асло ёдимиздан қичармайли. Социалистик турмуш, совет турмуш тарзининг афзаплакларини бадий терапили билан ёритиш, буржуазия ташвиқотини ёлғон сафасаталарини айвасини фош қилиш, партиямизнинг тинчликесевар ташкин сёсатини фаол тартиб этиш — доимо мұхим бўлиб келган. Ҳалқаро шаронтада аҳвол кесининган ҳозирги вазиятада бу янада мұхим, долзарб ахамият касб этади.

Бундан роса ярим аср муқаддам совет журналлари сафада янги юлдуз балкиди. Мана шу йилларни мида у ҳаётимизга ленинчика ҳақиқат нурларини, ижтимоий адолат ва милий тенгҳуқулиларини, инсон-парварлик ва ҳаётбахшилик, бирлик, қардошлик, дўстлик нурларини сочиб келмоқда. «Звезда Востока» доимо ҳалқ билан бирга бўлиб, унинг ташвиш-куонвларини акс этиди, партия белгилаб берганди оламшуму вазифаларни бажаришига бел болганди, курашнинг олдинги сафларида борди.

Ўзбекистон Компартисян Марказий Комитети, республика ҳукумати «Звезда Востока» журналини ҳаётати, ижодий колективи, муаллифларни Ватанинг юксак мұкофоти билан кўтказди. Сизларга фахрли ва масъулнинг ижодий ишларингизда янгидан-янги ютуқлар тилайди. Биз шуга қатъий ишонамизи, сиз тинчлик ва дўстлик шаҳри — Тошкентнинг 2000 йилларини мұносиб ижодий ишлар билан кутуб оласиз. Биз шуга қатъий ишонамизи, сиз Ўзбекистон ССРнинг ва Ўзбекистон Компартисяннинг 60 йилларини улуғвор ижодий мұваффақиятлар билан кутуб оласиз. Бугун «Звезда Востока» журналига берилган олий мұкофот ҳам шуга чорлади.

Сизга мустақам соғлиқ, аъло ижодий қайфият, қуонъон, тинимиз сизларни ва қашғфётлар, севикли Ватанининг гуллаб-күншашна ўйлуда, коммунизмнинг мунаварр идеалларни ўйлуда улкан ижодий зафарлар тилайдиз.

МАНСУРОБОД

Қишлоқка киравериша, шундоккина дарё бўйида шинам бир бор. Эз, куз ойларидаги ҳосилдор шохлари ергача аълиги ўтган мева-зорни кўриб яйраб кетасиз. Бир донасига одам тўйгудек қип-қизил «от ёғига шафтодидан тортиб тишинг тагида эриб кетадиган он шафтолига пишиб ётди. Дарё соҳилида эса ўрнизор шовулайди. Даражатларнинг оралими кўм-кўм майсаозор. Бор шунчалар гўзлаб, драбобик, бир кирған киши яна кирсан, дейди.

Сўзлуклар ва Богони Мансуробод деб атасади. Келинг, сизни шу ажаб бор билан бирмаб-бир териб олинди. Катта кийинчилик билан у ерга сув чиқарилди. Низоат 1966 йилнинг куизида беш гектар майдон тайёрланиб, 7 минг тоннага ташкил топган «Янги бор» колхозини тузишда фаол қиётанашди.

Бобомансур ота асли Сўхнинг Равон қишлоғидан. Суғли мешнадатотаган бободеҳонлардан. Болалик пайтларидан ана шу Сўх ерларидан отасига қўмаклашиб, кўш ҳайдаб, дехончиллик сирларини ўрганган. Уттизинчи йилларда у коммосониға сафига кириб. Сўхда биринчи ташкил топган «Янги бор» колхозини тузишда фаол қиётанашди.

1939 йили Бобомансур Мирзаев армия сафига чақирилди. Улуғ Ватан уруши бошланганда у Қавказда хизмат қиласиди. Мирзаев машхур 18-армия жангилари сафига Ново-российск шаҳри химоясидаги қиётанашди. У жангларнинг Бирда оғир яраланди... Кўлтиқтаёт билан қишлоқга қайтган Бобомансур яна колхозда ишлай бошлади, мөхнатда

фаоллик кўрсатди, партия сафига кирди. Фарзандлари кетма-кет бўй чўзб, вояж етдилар.

Бобомансур Мирзаев ҳарбий госпиталларда узоқ ётган кезлариди: «согайб қишлоғига қайтсан, бир бор бунёд қиласиди», деган эзгу ниятини дилга тубиб қўйган эди. У шу ниятини амалга оширишга киришиди. Оила азолари билан дарё бўйидаги» бўш ётган тошлоқ ерни ўзлаштири бошлади. Үғилари Мухаммаджон, Хабибжон, Алижон, қизлари Назоат, Латофат, Олиялар унга қувват бўлди. «Сўх» совхози мъёмирияни ҳам отанинг ташаббуси кўллаб-куватлариди: «Сўх» бобонлари иктиёрига техника ажратиб берилди. Ер олдин текисланди, кейин тошлари бирмаб-бир териб олинди. Катта кийинчилик билан у ерга сув чиқарилди. Низоат 1966 йилнинг куизида беш гектар майдон тайёрланиб, 7 минг тоннага ташкил топган «Янги бор» колхозини тузишда фаол қиётанашди.

— Бу йил Богони Мирзаев 1939 йилнинг боғи шигид мева кирди. Бугун унинг боғидаги ўнбон тоннага мева давлатга топширилини. Бодомчиллик ва сабзавотчилик хўжалиги бўлган «Сўх» совхозининг планларини бажаришга берилган олий мұкофот ҳам шуга чорлади.

— Бу йил Богони Мирзаев 1939 йилнинг боғи шигид мева кирди. Бугун унинг боғидаги ўнбон тоннага мева давлатга топширилини. Бодомчиллик ва сабзавотчилик хўжалиги бўлган «Сўх» совхозининг планларини бажаришга берилган олий мұкофот ҳам шуга чорлади.

Мутор ХУДОЙҚУЛОВ

ОФАРИН, БЎКА!

БЕШ ЙИПЛИК
РЕЖАЛАРИ АМАЛДА

— Пахта халқимизнинг фахри, турори. Хирмонхирмон бўлиб ўйилган пахтамизнинг ҳар мисқолига дехқонларимизнинг қанчадан-қанча қалб кўри, кўз нури, пешона тери сарфланган. Дехқон чигит ерга қадалгандан ҳосилни нес-нобуд қилмай йигиб-тери олунгга қадар кечаки кундуз на ором, на тиним билди, кутимагандаги об-ҳаво инжизликларига, табиатнинг хотантин қилиқларига дуч келади. Барча машаққатларга буюк ирода кучи, битмас-туганимас гайрат-шижотини қарши қўйиб зағар кучаркан, унинг меҳнати самаралари — ана шу тог-тог «ок олтин» хирмонлари. Ватан шон-шавкатини мустаҳкамлаш ва оширишга хизмат эттанидан кўсиси завқу шавқга тўлиб тошади. Пахта халқимиз фаронвонлигини таъминлаётган меҳнат натижасидир.

Бўйай район партия комитетининг биринчи секретари Тўхтамурод Исломович Исломов ўрнидан шаҳдам турби, шу йил ишга туширилган район биносининг иккичинча қаватидаги кабинет дарпардаларини икки томонга сурғиб ташлади, кўз одимиздан намоён бўлган кенг майдон манзарасига нигоҳимизни тортади. Бу пайт октябрь ойининг ўрталари бўлса-да, гулзорларда минг турфа гуллар яшнаб ётибди, фонтанлар жилосида товланган камалалар нурлари кўзни олади. Ҳув нарида, анкорлар бўйида сувга сочларини ёған мажнунтоллар ҳаёт мўъжизаси ҳақида сирли эртага тинглётгандай. Ўнг тарафда эса бир қатор қавати билонлар қад кўтарган. Ҳашаматлар маданият ўйи Улуғ Оқтабрнинг 65 йиллигига район меҳнаткашларига тортиқ қилинди, алоқа ўйи қўрилиши жадал суръат билан давом этмоқда. Рӯпрада, катта баландликда эса, кўнгига мәъшал ушлаган халоскор совет жангчисининг кудрати ва салобати монументи она-Ватан посбонларига кўйилган ҳайкал рамзи сифатидаги қад ростлаган. Районном секретарининг таъқидлашига кўра, бу монумент ўз салобати жиҳатидан Мамад кўргониди ўрнатилган ҳайкалдан сўнг Иттифоқда иккичинча ўрнинда туради.

— Бу ерлар сайнайтго бўлади, меҳнаткашларинг маданий ҳордиги чикарни масканига айланади, дейди жўшкенилик билан Тўхтамурод Исломович.

Район биноси билан деяри тулашган ҳолда бир неча гектарлик майдонда боғ барпо этилган. Уни ўйка ахолиси сўйиб-эъзозлаб «Мингчинор» деб атамоқда. Ҳакиқатан, консиз-саноқсиз чинкорлар оҳиси шовуллаб, дилларга ором багишлади. Соя-салкин боғ ўртасида миллий нақшли бўйёклар билан жило берилган кўп ўринли серфайз клуб биноси бор. Бу маскан район меҳнаткашларини муборакбод этишга келган партия ва ҳукуматимиз раҳбарлари билан, таникли шонир, ёзувчи ва санъаткорлар билан учрашувларнинг неча бор гувоҳи бўлган. Богнинг серфайз этапига эса, доимий ҳурмат ва эъзоз билан курсланган отаҳонларга муҳташам чойхона курилмоқда.

Йигирма йил эмас, балки етти-саккис йил аввал

бу ерларда бўлган киши қисқа муддат ичидаги рўйберган ўзгаришлардан ҳайратланмай иложи йўқ. Район маркази ва унинг теварак-атрофаригина эмас, балки ҳамма ҳужаликларинг, даҳар таракишилоқ ва хонадоннинг қиёфаси ҳам давр таракишилоқ ва гўзаллигига монанд. Электр нури, газ, водопровод, телевизор кирмаган хонадон деярли йўқ. Район марказидан ҳужаликларга, у ердан дала шийонларига бориладиган барча йўллар асфальт қилинган. Хонадонларнинг деярли ҳар иккитасидан бирни ёнгил автомашинага ёхуд кажавали мотоциклга эга. Колхозчилар, совхоз исчиларининг уй-жой ва маданий-майшиш шароитлари муттасиб яшишлаб, табал-этижёллари тобора тўқисроқ қондириб борилмоқда.

— Буларнинг барчаси — ҳалол ва астойдил қилинган меҳнатининг шарофати. «Пахтамиз — иборатимиз» деган нақл замидирга қанчалар зўр ҳикмат яширип. Партия ва ҳукуматимиз пахтакорларни маҳақатли кўп меҳнатидан ҳалос этиш, қишли-қирвошли кунлар бошлангуга қадар ҳосилни йўнисириб олиш учун жуда катта аҳамиятга молик ишларни рўбга чиқармоқда. Айниқса Тошкент технологияси деб атаглан жараёнини фазилилар аз фазилларни распубликамиздаги бошқа облости пахтакорларни ҳам ниҳоятни қизиқтириб қўйди ва бу технология муваффақият билан тобора кенгроқ жорий этила-ётти.

— Тўхтамурод Исломович, ана шу технология жараёнини батағисироқ шарҳлаб берсангиз. Унинг меҳнати ва сири нимадан иборат? Унинг ижодкорлари кимлар?

— Бажонидил. Энг аввали, бу жараёнининг туғилиши фан-техника тараққиётининг самараси сифатида юзага келтанилганини қайд этиш лозим. Бу жараёнини ташкили суртада плаништириб амалга ошириш ва юқсак самарадорликка эришини республикамиз партия ташкилотининг, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бирюси аъзолигига кандидат, Узбекистон Комлартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Шароф Рашидович Рашидовнинг фаoliyati билан чамбарчаси болгли. Район миқёсидаги пахта тайёрлаш планиларини қисқа муддатларда бажаришига муваффақ бўлалётганимизнинг боиси шундаки, биз Узбекистон Комлартияси Марказий Комитетининг пахтани эртаги ва серхосил қилип бетишириш, барча агротехника тадбирларини ўз вактида ва сифатли ўтказиш бўйича берган кўрсатмалари ҳамда маслаҳатларига қатъий амал қилмоқдамиш. Бу жараёнининг кўздан пинхон бирор сир-асори йўқ. Ўртоқ Шароф Рашидов Узбекистон Комлартияси Марказий Комитетининг III Пленуми (1981 йилда қилинган докладида унинг меҳнатини жуда содда таърифлаб бундай дедилар: «биз бу технологиянинг меҳнати тўғрисида неча мартабалаб гапирганимиз. Уни ҳар бир ҳужалик белмалов ўлаштириб олиши мумкин. Кузда, баҳорда ва гўза парвариши даврида ҳамма ишларни ўз вактида ва юқори сифатли бажариши — бу технологиядаги бош

вазифадир. Суғоришни август ойида тўхтатиш, дефолицияни сентябрнинг бошларидаги ўтказиш мажбурий шартидир. Бу эса машина теримини эрта бошлаш ва бутун ҳосилни 20—25 кун ичидаги ёғинсончи бошлангунча тутталаш имконини беради».

Районимиз ҳужаликларда аллақачон ўзлаштирилган бу технология йил сайнин яхши натижалар бермоқда. Масалан, бу йил планни 18 иш кунида бажариб, ғалаба рапортига имзо чекдик. Пландан ташкил 18 минг тонна миқдорида мажбурият олишиб, СССРнинг 60 йиллиги шаррафига Ватан хирмонига ўйлан пахтамиз 85 минг тоннадан ошиб кетди, ҳосилнинг 94 процентини машиналарда териб олинди. Топширилган барча пахта биринчи нав билан кабул қилинди. Қуйидаги ҳамсиз ҳар иш тибортга молик: агар 1976 йында ялпи пахта ҳосилдорлиги 59 минг тоннани ташкил этган бўлса, бу йил у 85 минг тоннага этиказилди. Қишлоқ ҳужалиги ишлаб чиқаришини индустриташиришга йўналтирилган агар сибсетнинг самарасидир.

Район коммунистларининг раҳбари дам жўшқинлик, дам осойшибатли билан, лекин катта ҳужаликнинг муваффакиятлари мояхитни чукур англаганда истиқбол уфларини аниқ-равшан тасаввур этган ҳолда сўзларди. Шунинг учун ҳам Тошкент технологиясига доир раҳамал муркоясаси, таҳлил ва шархлар асосида мазкур жараён қўз одимизда тобора равшан намоён бўлиб боради.

Хозирги пайтада райондан 18 таси ҳужалик билан, шулардан 16 таси пахтакорликка, иккитаси чорвачилик ҳамда боғдорчиликка ихтисослаштирилган. Биргина Ҳамза номидаги колхознинг ўзи 17 минг тонна пахта тайёрламоқда. Ҳолбук 50-йилларда район бўйича ана шу миқдорда пахта тайёрларни. Уша пайтларда, қишигин аёзли кунлари — декабрь ойининг ўрталаридаги ҳам теримилар ва ҳашарчилар корайиб ётган далаларда кезиз юрганларни чеч кимга сир эмас.

Суръат йил сайнин тезлашиб борди. Биргина факт: бу йил «Октябрь 40 йиллиги» колхози областдагина эмас, бутун республика ҳужаликларидаги биринчи бўлиб ғалаба мэррасини забт этиди — 24 сентябрдабек пахта топшириш йиллик планини бажарди. 25 сентябрда эса Фрунзе номли колхоз мэррасига этиди. Узоққа бормай, балъзи раҳамаларни 1976 йилга қиёсан таҳлил этиб кўра қолайлик: пахта ҳосилдорлиги гектар бошига 26,9 центнердан ўтган йилинг 37,2 центнерга ўтди. Пахта йигим-теримида машиналар ҳиссаси 16 процента ўсиб, бу йил 94 процентани ташкил этиди. Район 18—20 кун мобайнида пахта тайёрлаш бўйича йиллик планини, 30—35 кунда эса маъжбуриятни бажарни оидати ҳол бўлиб колди. Айрим ҳужаликлар, масалан «Октябрь 40 йиллиги», «Коммунизм», Тимизрас номли колхозлар ҳосилни анича йиллардан бўйн ҳашарчилар ёрдамисиз йигитшириб олдайтилар.

Тошкент технологияси асосинан келгуси йил ҳосили учун курашни шу йилнинг ўзидебе, йигим-терим тутталашвили билан бошланади. Ер хайдалгач, ҳар гектарга 40 тонна миқдорида органик ўғит ташланади ва зудлик билан ер текисланади. Бу ҳол баҳорги сугориш ишларини жуда қисқа муддатларда амалга оширишни оидати ҳол бўлиб колди. Айрим ҳужаликлар, тадбирларни анича юрганларни чечти, ўсимликтин илдиз отишини тезлаштириш имконини беради, вегетация даврида парвариш сифатини кучайтиради.

Шу ишлар билан бир қаторда партия ташкилотлари нозорати остида ҳосил учун курашнинг якунловчи босқичи — йигим-теримига ҳар томонламага ва пухта тайёрларига кўрилади. Пахта йигим-терими кампанийасининг иккиси мухим омили — юқсан суръат ва аъзо сифат масаласидир. Барча ҳужаликлар ўтказиладиган тадбирларни анича юга асосда белгилайдилар. Мазкур тадбирларни муваффакиятли амалга оширишни яхши миқдорда ташкилотларни мажбуриятни ташкилотларни тайёрлайдиган кўздан кемирлади. Кўпчилик усманийларда 3—4 чаноқ очилиши билан дефолицияни бошлаб юборилади. 20 августга қадар экин ерлари машина терими учун тайёрлаб бўлинади: далалардаги вақтнинг ариқлар ариқлар текисланади, техника учун бурилиш жойлари ҳозирланади. Бу пайтнинг ўзида пахта терими машиналарининг механик-ҳайдовчилари тайёрланади ва қайта тай

Ургач районидаги Очубобоев номли колхознинг илғор аъзоси Ҳожар биби Дўстжонова бу йилги пахта йигим-теримида фаол қатнашади.

Н. Шарипов фотоси

ФАН ИХТИРОЛАРИ – ЗАВОДИМИЗ ҚАЛБИ

Фан ва
ишлиаб
чиқариш

Пўлат АЛИМОВ,

Тошкент «Миконд» заводи партия ташкилотининг секретари

Илм-фан соҳасида яратилётган янгиликлар, менинг назаримда, ҳалқ томонидан тўйилган гўзал эртак ва афсоналардаги мўъжизаларнинг воқеъ бўлишига ўхшайди. Ахир, бугунги кунда кишлоп хўжалиги ва саноатда кўлланнилётган юксас техника намуналари, технолигик жараёйлар, саноат корхоналарини механизмлашва автоматлаштириш ишларининг ҳаммаси рўбға чиқсан афсонанинг ўзигини эмасми? Бинобарин, бизнинг «Миконд» заводимиз мана шундай мураккаб фан мўъжизаларини, энг янги ва замонавий технологияни жараёнларни Республикасимиз ишлаб чиқариш тармоқларига етказиб бераётган, ҳамма соҳада фан-техника тараққиётини телаштиришга ёрдамлаштган билан машҳурдир. Заводимиз 50 дан ортиқ илмий-тадқиқот институтлари, тажриба-конструкторлорлик бюроси ва ўкув мусаввасалери билан ҳамкорлик қилиб келётган. Бундай ўзаро ижодий ҳамкорлик ўзининг ажойиб самарасини бераёт.

Бир мисод. Бундан бир неча йиллар мұкеддам гўза зераркунандаларига қарши ишлатиладиган химиевий дорилар шамолда атроф-мұхитга тарқалиб, ўсимиликларга, кишлоп хўжалиги ҳайвонларига, сувининг тозалигига зарар етказар эди. Ўсимиликларни химияни кишил илмий-текшириш институти олимлари бу мұаммона ҳал этиши мақсадида биофабрикаларда гўза зераркунандаларига кирон келтирувчи ҳашаротлар кўпайтириладиган трихограмма линияси лойиҳасини заводимизга тақдим этдилар. Мазкур лойиҳа асосида яратилини илимий-трихограмма линияси республикасизда биринчи марта Тошкент облости, «Политотдел» колхозида синаб кўрнилди. Янгилик тез орада қишлоқ хўжалик илорларининг дикъатини жабл этди. Унлаб хўжаликларда биофабрикалар вужудга келтирилиб, уларга трихограмма линиялари етказиб берилди.

Бироқ, дастлаб трихограмма линиялари заводда фақат лаборатория шаронтида кўпайтирилётган эди. Бу эса кўп меҳнат сарфлаб, кам маҳсулот ишлаб чиқаришига олиб келётган. Кейинги иккى минчада заводда коммунистларнинг ташаббуси билан сўнгти лойиҳалар асосида тех-

нологик жараёнлар вужудга келтирилди. Ишлаб чиқариш майдонлари кенгайтирилди. Механизмлашган трихограмма пахталини майдонларидан меҳнатни енгиллаштирилган тадбирлар амалга оширилди. Янги технология трихограмма линияларини автоматаштириш имконини берди. Санитария-гигиена ҳолатининг яхшиланиши ҳамда илгор технологик жараён махсулот ишлаб чиқариша кетадиган сарф-харажатларни 70–80 фойзга камайтириди. Қисқа муддатда 172 та ана шундай автоматаштирилган трихограмма линиялари ишлаб чиқарилиб, хўжаликларнинг биофабрикаларига жўнатилди. Бу трихограмма линияларининг ҳар бириси мансуда 40 минг гектарлик пахта майдонларини зарап-кундалардан тозалашга кўмаклашмоқда ёки ҳар бир трихограмма линияси хўжаликларда йилига 178 минг сўмлик маблагни тежеб қолишга имкон бераёт.

КПСС Марказий Комитетининг май (1982 йил) Пленуми қарорларига жавобан трихограмма линияси ишлаб чиқариши ҳажмини янада ошириш учун заводимизда барча имкониятлер ишга солинмоқда. Заводимизда ўн биринчи беш йилликда хўжаликларда ташкил этилаётган биофабрикалар унчаликни 500 дан ортиқ трихограмма линияси ишлаб чиқаришини кўзда тутилган. Бу эса, беш йилликнинг охирига 3 миллион гектар пахта майдонида ҳашаротларга қарши биологияни кураш олиб Борилади, демакидир.

Шу билан бирга ҳозирги кунда заводимиз цехларида «Агроприбор» илмий ишлаб чиқариши бирор мутахассисларни тавсия этган тиллакўз-(хризоп)ларни кўпайтириш технологияси ишлаб чиқарилиб. Бу микроригоризм боғ ва узумзорларни, сабзавот экинларини зарапкунданда ҳашаротлардан ҳимоя қилишда мұхим аҳамият касб этади. Мазкур янгиликнинг ҳам қишлоқ хўжалигига катта иктиносидий фойда келтириши туширилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг VII Пленуми (1982 йил, сентябрь) материалларидан айтилгандик, ҳозирги кунда фан би-

лан ишлаб чиқаришнинг иттифоқи — энергия, ҳом ашё, материалларнинг сифат жиҳатдан янги турлари, меҳнат ва ишлаб чиқаришини бошқаришининг самаралли формалари демакидир. Олимларимизнинг саноат ва қишлоқ хўжалиги ходимлари билан ҳамкорликда меҳнат қилишлари турфайли ана шундай катта назарий ва амалий аҳамиятга эга бўлган меваффакиятларга эришилмоқда. Шунингдек, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Физика-техника илмий-техшириш институти билан давом этётган ҳамкорликларимиз ҳам фан ютуқларини ишлаб чиқариша жорий этишда ажойиб ишларни жароратлар бераёт.

Мәълумки, Қўёш энергиясидан фойдаланиши яки келажакда ёқилиш-энергетика ресурсларининг кескин тежалишини таъминлайди. Кейинчалик у иссиқлик ва электр энергияси олиши учун ишлатиладиган антеннавий манбаларнинг ўрнини ҳам қисман босиши мүмкин. Институт олимлари Қўёш нурларини жуда кўзгу — гелиостатлар ёрдамда буг қозонга йўналтириб, гелиокурилмада сувни иситиш тадбирларини ишлаб чиқдишлар. Биз эса ани шу тадбирлар асосида янги гелиокурилмани вужудга келтиридик. Бу усунанинг одигингиларидан фарқи шундаки, бунда электроника ҳам ўнатилилган бўлиб, у қўёш билан деярлия бирга ҳаракат қиласди ва кун бўйи иссиқликни сувга тўртилди. Танжидка қозондаги сув қўшнинг табиият нурлари остида қаттиқ қизиб, объектларни исиси сув билан беламал таъминлайди. Ана шундай гелиокурилмалардан бири ҳозир заводимизнинг Оқтошада ги болалар лагеридаги куриб, ишга туширилди.

Заводимизда Абу Райхон Беруний номидаги Тошкент Политехникинин олимларининг лойиҳалари асосида ҳам электротехника саноати учун шина маҳсулотларни ҳамда билур идишлар ишлаб чиқариша кўпигина янгиликлар жорий қилинмоқда. Бу изланышлар натижасидан заводимизда ишлаб чиқарилибетган билур идишлар сифат жиҳатидан Иттифоқимизда ишлаб чиқарилибетган энг сифатли билурга тенгашшиб олди.

Шу йилнинг ўзида ана шундай

илмий-тадқиқот ишларининг 15 таси пойнга етказилиб, ҳаётга йўлланма олди. Шунингдек, ЎзФА илмий-техшириш институтлари ҳамда республика Маориф министрлиги томонидан тавсия этилган лойиҳалар асосида 3 та янги маҳсулот ва 13 турдаги янги синаланг технология ва контрол-ўлчаш техникаси саноат тармоқларига жорий этилди. Йил давомида заводда ишлаб чиқарилган илмий-тадқиқот лойиҳалари технологиясининг ҳажми ва таъкиба-конструкторлик ишлар 836 минг сўмни ташкил этиди.

Қишлоқ хўжалиги ва саноатнинг бугунги тараққиёти бошқариши механизмларни қайтадан ташкил этишда муҳим ихтиrolарни кўпроқ кўллашни талаб қилимоқда. Бу ҳаёттап талаб бизнинг олимдига ҳар томонлама мукаммат технологияни ишлаб чиқшиши, илм-фан тадқиқотларининг кенг ёйнишига кўмаклашиши таъкоzo этиди.

Заводда партия комитети қошида фан ва ишлаб чиқариши совети ташкил этилган. Бу ерда ҳар куни бир янгилик мұхоммада килинади. Мұхоммад меваффакиятларни деб топилган ижодий ишлери техника тараққиётни бўйича комиссия кўриб чиқади. Илмий ишлаб чиқарышнинг энг фойдалари ва мұхимларигина ишлаб чиқариша тавсия этилди. Шунингдек, завод қошида маҳсус технология ва конструкторлорлик бюроси ҳам анчадан бўён фан ишлаб турди. Бюро аъзолари мунтазам равида илмий-тадқиқот институтларида яратилётган янгиликлардан хабардор бўлиб борадилар.

Фан, лойиҳа, ишлаб чиқариши... Заводимизнинг борлиги, вуҳуди, уриб турган юраги да шулар. Бизнинг мақсадимиз олимлар томонидан яратилиётган маҳсулот тадқиқотларни ҳалқни етказиш, уларнинг меҳнатни енгиллаштиришга кўмаклашишдир. Фан эса жавоҳир тўла сандик. Ўнда бугун кашш топилган янгилик эртага ўзи билан янги бир тадқиқот бошлаб келаверади. Шу боисдан заводимизда бўладиган ўсиш, ўзгариш, тараққиёт ҳаёт каби ниҳоясизdir.

Ўргарликдан ўтказилади. Техниканинг иккى сменада узларисиз ишларини ҳисобга олиб 800 киши тайёрлади. Август ойининг ўрталаридаги эса аввал хўжаликларда, сўнгра район миқёсидаги «Пахта машинасининг энг яхши механик-ҳайдовчисиши шиори остида конкорслар ўтказилади. 25 августга қадар йўларни асфальтлаш, бригада хирмонларни, тарозиларни ремонт қилиши ишлари тутгаланди.

Районда 600 зевондан ташкил топган 44 терим-транспорт отрядлари ишлади, буардан 45 та зевон-додаларни тайёрлаш, 213 та зевон терим бўйича, 213 таси транспорт ва 45 та зевон пахта терим машниналарига техника хизмати кўрсатиш, 82 та зевон эса механизаторларга машини хизмат кўрсатиш бўйича шугуланади. Инженерлик ва терим-транспорт отрядлари ҳамда зевонларининг марказлашган ҳаракатини хўжаликлар қосидаги диспетчерлик хизматлари бошқаради.

65–70 процент пахта очилиши билан теримга группа методи асосида киришилади, яъни ҳар бир

тилади. Ҳар бир группага шинделларни ювиши ва тозалаш учун механизация воситалари ажратилиди. Ҳосилини юништириб олинган ҳар бир карта маҳсулоти олинида ва шугна биноан механизаторга нормадаги машина ва кўшишни ҳақ тўленади. Яъни механизаторнинг меҳнат ҳақи үнинг бажарган иши сифатига боғлиқидар.

Юксас терим суръатига эришган ва давлатга топшурлаётган пахта ҳом ашёсигиннинг аъло сифатини таъминланган хўжаликлар, колхозчилар, ишчи ва механизаторларни тақдирлашнинг турли-туман шаклларидан фойдаланилмоқда.

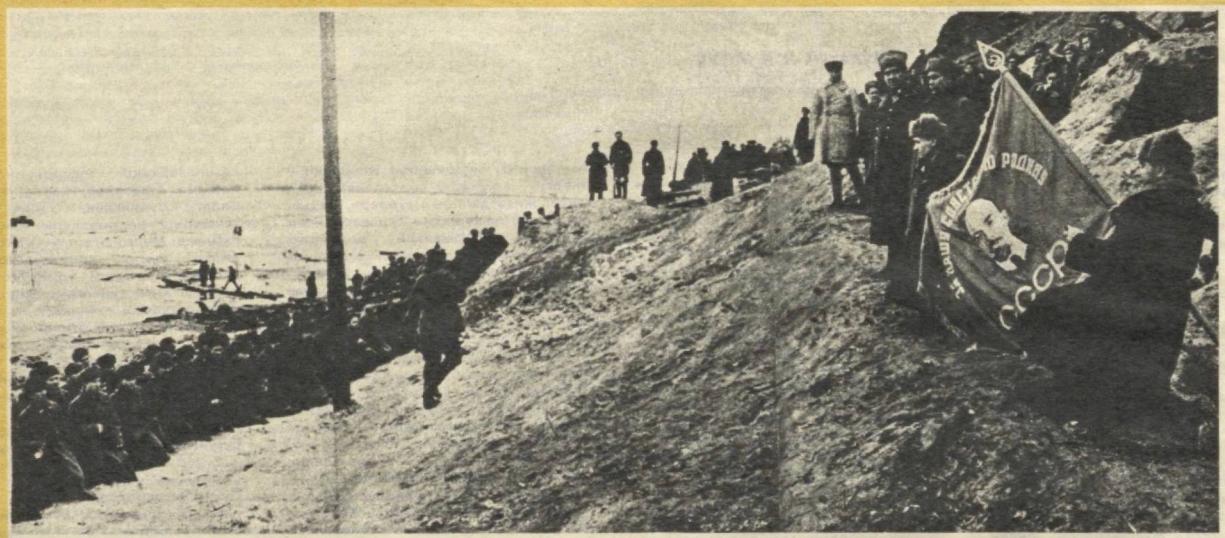
Тошкент индустрини технологияси фақат пахтачиларни равнакига эмас, балки қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг бошқа соҳаларни тараққиётнига ҳам санарали таъсир этилоади. Дехжончилик маданиятининг, унинг асосида пахта ҳосилдорлигининг ўнчи дошлини ва озукобол экинлар майдонини кенгайтириш, чорвачиликни ривоҷлантириш имконини ҳам

жумладан шоли сотиш, пилла тайёрлаш йилликларини анча ошириб бажардилар, картошка сотиш 3,5 баравар, меза 5 баравар, сабзавот маҳсулотларни 1,5 баравар ортиғи билан бажарилади. Гушт, сут, тухум ишлаб чиқариш йил сайин кўпайиб бормоқда.

Район корхоналари ва ташкилотларнда айниқса ёрдамиши хўжалик равнакига алоҳига эътибор бериётади. Мазкур хўжаликлар бу йил киши бошлаб 25 килограммдан гўшт тайёрладилар, беш йиллик охирига бориб бу рақам 35 килограммга етказилади.

Бўйка райони меҳнатчилиари СССР ташкил топган лигигининг 60 йилларига республикасизнинг 6 миллион тонналик улкан «қоқ олтин» хирмонига муносиб улуши кўшиши билан, СССРнинг Озиқ-овқат программаси амалга ошириш учун куч-ғайратга тўлиштаган, турмуш фаровонлиги муттасис ўсб, маданият даражаси юксалиб бораётган вазиятда нишонлади.

СТАЛИНГРАД ЖАНГИНИНГ УНУТИЛМАС САҲИФАЛАРИ:

Жанг олдидан қасамёд.

[1943 йил, январь]

Афсонавий 62-Армия кўмандони генерал В. И. Чуйков ҳамда 284-ўқчи дивизия командири Батюк кузатув пунктидаги.

Совет қўшинларининг Сталинград жангидаги эришган буюк галабаси Улуг Ватан урушидагина эмас, балки бутун иккинчи жаҳон урушида тубдан бўрилиш ясади. Гитлернинг Сталинградни эталаш билан мамлакатнимиз ҳаёт-мамоти учун муҳим сув йўли бўлган Волганинг 330 минглик қўшинин тор-мор қилинди. Тарихий галабани таъминлашда мислисиз насорат кўрсатган 62-армия кўмандони, генерал В. И. Чуйковнинг таъбирича, Сталинградда ҳар бир қарич ер учун, ҳар битта гишт ва тош учун аёвсиз жанг олб борилди.

Дон фронти қўшинлари 1942 йил 2 Февралда Сталинград районида генералфельдмаршал фон Паулюс кўмандонлигидаги 6-армиянинг қолған 91 минглик қўшинини аср олдилар.

Аёвсиз жангларда барча миллат фарзандлари — рус ва украини, ўзбек ва тоҷик, қозоқ ва кирғиз, озарбоник ва грузин — ҳамма бир жон-бир таъбуб курашдилар.

Қўшинларимизнинг Сталинграддаги насоратига бутун наҳон қойил қолди. Мисли қўрилмаган бу афсонавий қаҳрамонлик ўша вакъдәёқ бизнинг кудратимизни, галабага бўлган катъий ишончимизни бутун дунёга намоян қўлган эди.

Халиқимиз тарихий Сталинград галабасининг 40 йиллигини Улуг Ватан урушининг жанговар қаҳрамонлик байрами сифатида кенг нишонланмоқда.

УРА! ГАЛАБА!!

[Ўзбек йигити Нуъмон Амиркулов ва украини йигити Ф. Олешко. 1943 йил, февраль.]

МОСКВАДА ЎЗБЕКИСТОН КУНЛАРИ

ССРНИНГ

60 йиллиги

Совет ҳалқи, жумладан, Ўзбекистон мөхнаткашлари Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 65 йиллгини ҳалқ ҳўжалигининг барча соҳделариде эришган буюн галабалар билан нишонладилар. ССРНИНГ 60 йиллиги эса белоён Ватанимизда бунёдкорлик фаолияти билан машгул юздан зинёд миллият ва элатларнинг дўстлиги ва бирордларни ташни тарзида ўтэтир. Ҳа, жонажон Коммунистик партиянимиз раҳнамолигига ягона оила бўлиб бирашган қардош республикаларнинг тарихан жуда қисқа муддат ичда босиб ўтган шонли ўйли яратувчилик руҳи билан, туб ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар, мислив зафарлар билан белgilanadi. ССРНИНГ ташкил топганингидан 60 йиллиги муносабати билан Ватанимиз пойтакти Москвада ўтган Ўзбекистон кунлари ана шу галабаларнинг яна бир чинкамам наимойни бўлди.

Москва шаҳрининг Жданов ва Люблин районлари мөхнат колективларининг вакиллари Домодедово аэропортида республикамиз делегациясини самимий кутуб олдилар, КПСС Жданов район комитетининг биринчи секретари П. Е. Дикарев хамда Ленин комсомоли номидаги Автомобил заводи токари, РСФСР Олий Советининг депутати Н. А. Махонин ўргуқлар мөхмонларни муборакбод этилар. Улар Бутунитифоқ Ҳалқ ҳўжалиги Ютуқлари Кўргазмасидаги Ўзбекистон кунлари совет ҳалқлаштирилган дўстлиги, қардошлиги байрамига, Совет ҳокимияти йиллари ичда республика эришган буюк муваффақиятларнинг кўргигча айланшига сидқидандан ишони билдирилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари О. У. Салимов самимий кутуб олганларни учун москваликларга миннадорчиллик билдириб, делегациянинг ҳар бир аъзоли Ватанимиз пойтактида ўтажак тантаналорда республика вакилини сифатида иштирок эттаётганидан беҳад хурсанд эканлигини таъкидлadi.

Совет ҳалқи ажойиб анъана га ҳамиша содиқ — бирор мухим ишни режалаштираётгандиа фикран дохиймий Ильич билан маслаҳатлашади. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон делегацияси Қизил майдонни зиёрат қилиб, В. И. Ленин Мавзолеиниг гулчамбарлар кўйди. Алвон лентада «В. И. Ленинга Ўзбекистон ССР делегациясидан» деган ёзув бор эди. Шундан сўнг делегация аъзолари «В. И. Ленининг Кремлдаги кабинети ва квартираси» музейида, В. И. Ленин Марказий музеида будилар.

Делегация аъзолари машкур механизатор, Социалистик Мехнат Қархонами, ССРНИНГ Олий Советининг депутати Энвер Алиев бундай деди:

— Мен Москвага тез-тез келип турман. Ҳар гал, албатта, Мавзолейни, дохиймизнинг Кремлдаги кабинетини зиёрат қиласман. Ильинча эришишган муваффакиятлар ва ютуқлар ҳақида фикран хисоб бераман.

Делегация аъзоларининг деялри ҳаммаси ана шундай туйигуни бошдан кечирадилар. Улар республиканинг энг яхши ўйни-қизлари сифатида Москвага ташриф буюрган ишни ва пахтакорлар, фан ва маданият арабблори, партия, совет, ҳўжалик раҳбарларидар.

Бутунитифоқ Ҳалқ Ҳўжалиги Ютуқлари Кўргазмасидаги ўйрик павильонларден бирида «Ягона оиласида» боди компланган ва ССРНИНГ ташкил топганингидан 60 йиллигига бағишланган юбилей кўргазмаси очилди. Бу ерга кўйилган турли-тўмиш экспонатлар Совет Иттифоқининг 60 йил давомида эришган муз-

ваффакиятларини таъсирчан ҳикоя қиласди. Партиянинг ленинча милий сиёсати тантанаси, барча иттилоғодан республикалар экономикисининг дўстлиги ва қардошлиги оиласида топган ривожи кўргазмада яққол намоён бўлди.

Ўзбекистон ССРГа бағишланган экспозиция кўргазма мөхмонларидан серкүёш ўлкамизнинг бугунги камоли тўғрисида тўла-тўқис тасаввур ва қониқиши ҳосил қилид. «Ягона оиласида» юбилеи кўргазмаси матбуот конференциясида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари М. Т. Турсунов Совет ҳокимияти йилларни ичда республика мөхнаткашлари эришган ютуқлар, КПСС XXVI съездиде қарорларини рўёбга чиқарни учун амала оширилаётган ишлар ҳақида журналистиларга батафсил сўзлаб берди. Дарҳақиқат, бугун Ўтра Осиё саноати маҳсулотларининг тўртдан ун чиқни Ўзбекистон ССРГа таъсишилди. Республика мөхнати замон саноатининг ўнлаб соҳаларини ўзида мужассам штан 1600 дан зинёд ўйрик корхоналар мавжуд. Металлургия, машинасозлик ва асбоб-унасонасозлик, курдатли энергеттика, кимёв газ саноати йилдан-йилга ўз имкониятларни миёсенинг кенгайтириб бораётти.

Бу эса Ўзбекистон мөхнаткашларининг ижтимоий ва иқтисодий соҳаларда эришгаётган катта муваффакиятларининг аниқ мисолидир.

Делегация аъзолари Москвада ўтказилган ҳар бир кун унтилмас воқеаларга, шодими учарапашувларга бон бўлди. Ўзбекистон ССР делегациясини КПСС Марказий Комитети Сийёси бирорсунинг аъзоли, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари В. В. Гришин қабул қилид. Ўртоқ В. В. Гришин ўн биринчи беш йилликнинг дастлабки йилларда пойтакт мөхнаткашлари юлаға киритган ютуқлар, ССРНИНГ 60 йиллиги шарафига қизғин давом этган социалистик мусобақа ҳақида сўзлаб. Москва шаҳар партия ташкилотининг КПСС XXVI съездиде тарихий қарорларини амала ошириши, КПСС Марказий Комитетининг ўнбон (1981 йил) ва май (1982 йил) Пленумлари қарорларини ҳётга татбиқ этиш учун мөхнат колективларини сафарбар қилишдаги тажриблари билан таништирида, Москва коммунистлари ва барча мөхнаткашларни номидан Ўзбекистон мөхнаткашларига коммунистик курилиш соҳасидаги янгидан-янги зафарлар тилади.

Пойтакт мөхнат колективлари билан Ўзбекистон делегацияси аъзоларининг учрашувлари бағишиланган тантаналини кечга ноҳиядаги мароқли ўтида Кечанинг Бутунитифоқ Ҳалқ Ҳўжалиги Ютуқлари Кўргазмаси директори вазифасини бажарувчи К. П. Черняев очи. Совет Иттифоқи ва Ўзбекистон ССРНИНГ давлат гимнолари янгради.

Совет ҳокимияти йиллари давомида республиканинг босиб ўтган шонли ва мазмундор ўйлари хусусида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари О. У. Салимов мәъруза қилид. Курдатли индустрiya ва юқсан тараққий этган қишил ҳўжалиги, юйдан-йилга ривожланиб бораётган пахтачилик, ўнлаб илмий муассасалар ва ҳалқ маорифи шахобчлари, соглиқи саклаш, маданият даргohдлari, киркдан зинёд олмай ўқув юртлари — бўларнинг барчаси Ўзбекистон ССРНИНГ бугунги кунига файз бағишлаётгандиги, КПСС Марказий Комитетининг май (1982 йил) Пленуми маъкуллаган Озиқ-оқват программасини бажарниш Ўзбекистон коммунистларининг, барча мөхнаткашларининг дикват марказида турган мухим масала эканлигини, пахтакорлар, чорвадорлар, ишлаб чиқарни новаторлари ўз зиммаларини

га оширилган мажбуриятлар олиб, янада юксак мароралар сари интилаётгандиларни таъкидлadi.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Тарих институтининг директори, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси М. Охунова республика олимиларининг илм-фан тараққиётiga қўшаётган ҳиссалари ҳақида гапиди.

Москваликлар номидан қардош республика вакиларини КПСС Люблин район комитетининг биринчи секретари А. К. Жидко табриклиди. У пойтахтаги районбосари М. Т. Турсунов Совети Раисининг ўринбосари М. Т. Турсунов Совет ҳокимияти йилларни ичда республика мөхнаткашлари эришган ютуқлар, КПСС XXVI съездиде қарорларини рўёбга чиқарни учун амала оширилаётган ишлар ҳақида ўзбекистон пойтакти ишчилари билан ўнлаб йиллар давом этиб келаётган самарали алоқалар хусусида тўлкинланган сўзлади.

Ўзбекистон делегациясида Бутунитифоқ Ҳалқ Ҳўжалиги Ютуқлари Кўргазмасининг Фахрий ёрлиги ва эслали медали топширилди.

Қардошлини ва дўстлик байрамининг яна бир саҳифаси ҳақида ҳаҷжалонланмасдан сўзлаб бўлмайди.

— Бугунги кундан биси, Москва га ташриф буюрган Совет Ўзбекистон вакиллари буюк Россияга, улуг рус ҳалқига, рус адабиётига ўзимизнинг меҳр ва ҳурматимизни иззор этмай турломаймиз, — деди Союзлар ўйининг Колонна запади ўзбек шеърияти кечасини очар экан Ўзбекистон Езувчилар союзи праvileginesining биринчи секретари Сафар Азимов.

ССР Езувчилар союзи правлениесининг секретари С. Барзудин бошқарган мушонрада Зулфия, Шукурлло, Ҳамид Ғулом, Эркин Воҳидов, Гулчеҳра Нуруллаева, Римма Казакова, Омон Матжон, Евгений Евтушенко, Андрей Дементьев, Ибройим Йусупов, Пўлат Мўйин ва бошча адабиар иштирок этилар. Ленин партиясини, ССРНИНГ ҳалқларининг буюк дўстлиги, бунёдкорлик мөхнатини мадж тутвиш шеърлар руҳи ва ўзбек тилларидаги жарангледи.

Межмандуст Москвада беш кун давомидаги бўлган салимий ва мазмундор учрашувлар, Москваёт Ижроия комитетида, Жданов ва Люблин районларида, Ленин комсомоли номидаги автозаводда, подшипник заводидаги қардош дўстлар даврасидаги кечган онлар сира унтилмасдир. Шунингдек, республикамиз вакилларини ССР Езувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари, Социалистик Мөхнат Қархонами Г. М. Марков, ССРНИНГ Министрлар Совети Кинематография давлат комитетининг раиси Ф. Т. Ермаш, бошқа ижодий союзларнинг раҳбарлари қабул қилидилар. ССР давлат план комитети, Марказий Архитекторлар уйи, Бутунrossия театр жамияти, Чет эзлар билан дўстлик ва маданий алоқа совет жамиятлари союзидаги ҳам самимий учрашувлар бўлбиди.

Ҳа, инсон орзу-умидларининг, энг эзгу ниятларни ўрёбга чиқишини таъминловчи бытмас-туғанмас ҷашма, бу — совет ҳалқларининг буюк қардошлиги. Ватанимиз пойтакти Москвада, Бутунитифоқ Ҳалқ Ҳўжалиги Ютуқлари Кўргазмасида катта муваффакият билан ўтган Ўзбекистон кунлари бунинг ёрқин далилларидир. Ана шу кунларнинг ёрқин хотираси унинг иштирокчиларда ҳам, москваликлар ёдида ҳам бир умр ўчмас бўлиб муҳрланиб қолади.

Ҳа, инсон орзу-умидларининг, энг эзгу ниятларни ўрёбга чиқишини таъминловчи бытмас-туғанмас ҷашма, бу — совет ҳалқларининг буюк қардошлиги. Ватанимиз пойтакти Москвада, Бутунитифоқ Ҳалқ Ҳўжалиги Ютуқлари Кўргазмасида катта муваффакият билан ўтган Ўзбекистон кунлари бунинг ёрқин хотираси унинг иштирокчиларда ҳам, москваликлар ёдида ҳам бир умр ўчмас бўлиб муҳрланиб қолади.

Раҳимжон СУЛТОНОВ
Москва

АСАЛАРИЧИЛИККА РИВОЖ!

Одатда, шифобаҳш нейматларнинг сўпчилиги, масалан, зирк каби, таъир ўт-ўланлар аччиқ таъмга эга. Асал эса ҳам ширин, ҳам шифоҳаш. Табобат илмининг бобобалони Абу Али ибни Сино ўзининг «Тиб ғонунлари» китобида шундай ёзади: «Асал аъзопаримиздаги суюқлик ўтказувчи томирларни кенгайтириш ва гозалаш хусусиятига эга. У ички ўззопардаги фасодни ҳайдаб чиқарадиган нарса... Асал кўз хиралашинга ҳам дори.. Томоқ оғригини зам даволайди».

Ота-боболаримиз минг йиллардан бўён бу нейматларни эъзозлаб келишган. Асал минг ҳил дардаг даво, асал айнимас деган нақллар халқимиз онгига сингиб кетиши бежиз эмас.

Хўш, бизда асаларичиликнинг ахоли қандай? Уни ривожлантириш имкониятлари кеттами? Кейинги йилларда республикамида бу шифобаҳш ва лаззатни нейматни кўплаб этишириш учун анчагина ишлар илениди. Зеро, республикамизинг айниким шароити асаларичилик ривожлантириш учун кулай. Жароринг эрта бошланиши, ўсимликлар ўсиш даврининг узоқ давомтиши, кўёшли кунларнинг кўплиги имкониятни яратади. Оташин шоиримиз Ҳамид Олимжон серкўёни діёримизни «Бунда ари келтириди бола деб аърифлаганда жаннатмакон ўлақалининг ари шу бетакор фазилатлариға нисбат берган бўлса ажеб мас. Бизда Иттифоқимизнинг Кавказ, Молдавия ва Українадаги асаларичилик хўжаликлари қараганде 0-30 кун илгари маҳсулот олинади.

Ҳозир республикамида асаларичилик хўжаликлари иктинослаштирилмоқда. Айни пайтда Ўзбекистон Асаларичилик аноати бирлашмасига 35 та асаларичилик хўжалиги ушоған. Кейинги илларда республикамида асаларичиликни ривожлантиришга айниқса хши ётибор берилмоқда. Биргина 982 йилнинг ўзида 13 та иктинослашсанг хўжалиги ташкил этилгани унинг ёрқин далилийдир. Асаларичилик чанглатувчи жониворлар сифаидаги ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Олимларнинг ҳисоб-китобларига кўра, асалари асралётган хўжаликларда пахта ҳосилдорлиги гектарига 3,5-4 центнер, олма, шафтоли, олча ҳосили қарийб 20 центнерга, беда ҳосилдорлиги эса 40 центнергача ортади. Чунки асаларилар, ҳали айтганимиздек, бол йигини жараённида экинларни табиий чанглайдилар.

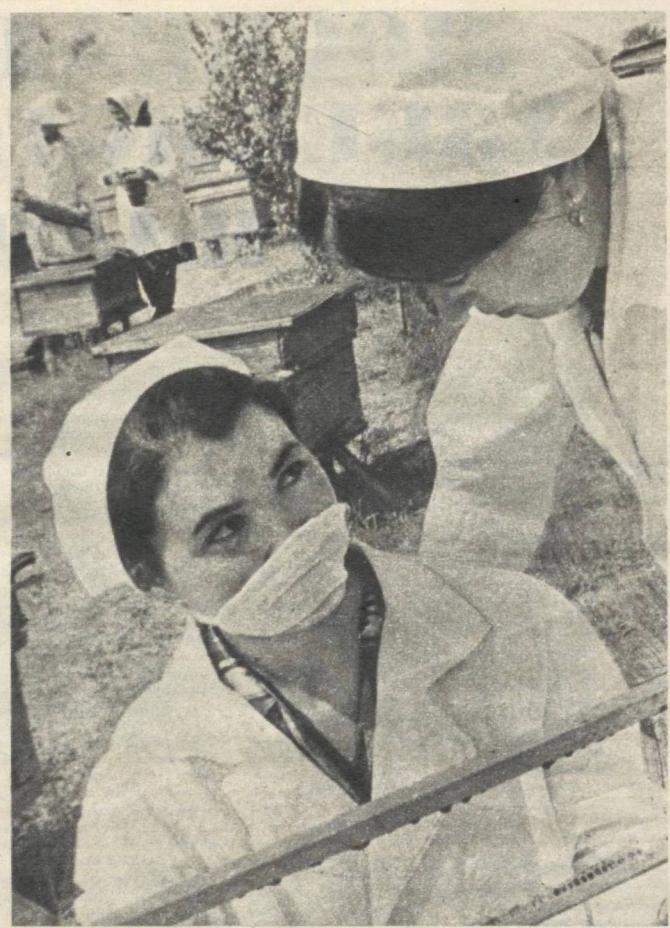
Республикамида асаларичиликни ривожлантиришга муносиб ҳисса кўшаётган илгор асаларичиларнинг сафи тобора кўпаймоқда. «Богот» асаларичилик совхозидан Д. Рахимов, «Андижон» совхозидан Н. Савчук, «Жиззах» совхозидан В. Шапилов ва бошқалар ани шундай таҳрибали билчилардир. Улар асалари уяларни муттасил кўпайтириб, ҳар уядан 60-70 килограмм бол йигиштириб олмоқдадар.

Республикамида асаларичилик саюати негизида ривожлантирилмоқда. Асаларичилик хўжаликлари ҳозир маҳсус павильонларга, техника ва транспорт кучига эга. Ҳар бир хўжалика кўчма павильонларни 20-30 тага етказиш учун ҳаракат қилинмоқда.

Юқорида биз асалариларнинг пахтчилик фойдаси ҳақида гапирдик. Лекин бу иккى соҳани яхшироқ ўй-ғулнаштириш учун қатор муаммоларни ҳал этиш лозим. Ҳозир ҳамма колхоз ва совхозлар ҳам ҳашаротга қарши биологик кураш усулига тўла ўтгани йўқ. Албатта, бунинг ўзига яраши объектив ва субъектив сабаблари бор. Бъози пахтакор хўжаликларнинг раҳбар ва мутахассислари ўзларига ёндosh бўлган асаларичилирни огоҳлантиримасдан ёзга зарар кунаидалари қарши заҳарли дори-ворларни ишлатмоқдадар. Бу эса ўша жойларда асалариларнинг заҳарланишига сабаб бўлаётди.

Ҳозир республикамида асаларичилик жиҳозлари тайёрланадиган завод курilmоқда. Бу, республикамида асаларичиликни янада ривожлантириш учун янги имкониятлар туғдиди.

СССРнинг 1990 йилгача бўлган давра мўлжалланган Озиқ-овқат программасида асал этиширишини анча кўпайтириш, саноат асосида иктинослаштирилган асаларичилик

Совхоз лаборантлари М. Эшметова [чапда], М. Ражабова она асалари «сүтини» йигиштиримодадар.

хўжаликларни ва асалари қутилари қўйилган майдонларни вуужуда келтириши давом этириш, томорقا асаларичилигини ривожлантиришга кўпроқ ётибор бериш кўзда туттилган. Бу, табиийки, республикамиз асаларичилирни зиммасига катта

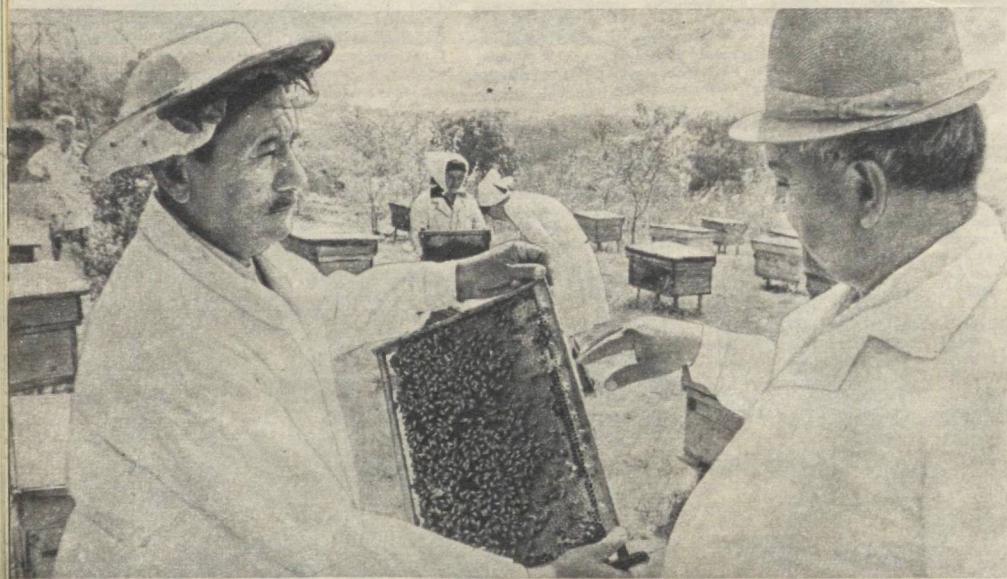
масъулият юклайди. Үн биринчи беш йиллик охиригача республикамида иктинослашган асаларичилик совхозлари 52 тага етади. Ўз-ўзидан мавлумки, бу нарса асал ишлаб чиқарни янада кўпайтиришга имкон яратади.

Республикамиз асаларичилиги ҳозиринг ўзидаётқа кенг миқёсларга эга бўлаётди. Масалан, Ўзбекистон Асаларичилик саноат бирлашмаси системасидаги совхозларнинг маҳсулотидан Одесса Фармацевтика заводига ва Москвадаги «Колос» ишлаб чиқариш бирлашмасига, Тошкент вакцина ва зардоб имйи-таддикни институтига жўнатилимоқда. Югославиядаги Фармацевтика заводида ҳам Ўзбекистон асаларидан шифобаҳш додилар тайёрлашда фойдаланилаётди.

Республикамида шунингдек Иттифоқимизда этиширилётган асалларни бир қисмидан медицина саноатида ҳам фойдаланилоқда.

Шу йил октябрь ойининг бошларидаги асаларичиларнинг Коразм областида бўлиб ўтган Бутуниттифоқ семинарида асаларичиликлидаги илгор таҳрибалар ўртоқлашилди. Семинар катнашчилари иккى мартдан бери асаларичиларнинг Бутуниттифоқ конкурсни ғолиби бўлган ҳоразмий асаларичиларнинг ишлари билан қизишилди.

Ишонамизи, республикамиз асаларичилирни ўз ишларини КПСС Марказий Комитети май Пленуми қарорига биноан, Озиқ-овқат программасида белгиланган вазифалар асосида ташкил этиб, аҳоли эҳтиёжи учун зарур бўлган куҳташм ва шифобаҳш маҳсулотни янада кўпайтирадилар.

«Фоток» қимиз-асаларичилик совхозининг асаларичи зоотехники С. Комилов [чапдан] ва совхоз директори Т. Сандоҳмедов асалари уяларни кўздан кечирмоқдадар.

В. Басқаков ва К. Тошпўлатов фотолари

Шуҳрат ЖАББОРОВ

«ГУЛЛА-ЯШНА, НАВОЙНИ ЯРАТГАН ЎЛКА!»

МИХАИЛ ШОЛОХОВ ҲУЗУРИДА

Ленин мұкофоти лауреати Георгий Марков тәъқидлаганидек, «Михаил Шолохов үзининг муттасил ва қызғын ишнинг революциямиз тонгида, Совет давлатининг тикланини дарвида бошлаган ёзувчиларнинг шонли автолига мансубдир. Совет халқи тарих билан Шолоховномаидан да үзүйроқ болганиб кетган бошқа бир номин топниши кийин. Совет халқи тарихининг хамла боқсичларда Михаил Александровичнинг овози бутун қудрати билан янграб турди, курашга, совет халқини социализм ва коммунизм галабасига элтишга ёрдам берди...»

...12 сентябрь тонги. «ЯК-40» самолёті Дон замини узар парвоз этмоқда. Самолёт қанотлари остида улугвор Дон күмуш камар бўлиб тўлқинланади. Пўлат күш бизни гоҳ оч сарғиши чўллар, гоҳ зангори далаалар, боялар ва узумзорлар, хутторлар ва станицалар устидан олб учади.

Самолёт аста-секин ерга яқинлашади ва қарағайзор устидаги доира ясад, Вёшенск аэропорти бетон

йўлакчасига кўнади. Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай, мени Вёшенск район партия комитети биринчи секретари Николай Александрович Булавин ўз хонасида қабул қиласди. Энг авало Шолоховнинг сиджат-саломатлигини сўрайман. «Анча яхши бўйни қолдиз». Буни эшитиб, кўнглим жойига тушади. «Михаил Александрович қабул қила оларимкин?», — дейман Булавинга. «Бутун қайдам... Унинг ҳузурига Волгограддан мемонлар келишган. Эртага Шолохов сизни қабул қиласди, деб ўйлайман. Ҳозир меҳмонхонаре бориб, да ола қолинг», — дейди у меҳбионлик билан.

Юкимини меҳмонхонада қолдираману кечгача Вёшенскаянинг кенг, равон кўчаларини, тинч Донининг чап соҳилидаги Шолоховнинг биёсти ўрнатилган жойини, Михаил Александрович турийигин-мажлисларда бир неча марта нутқ сўзлабган, 1967 йили биринчи космонавт Юрий Гагарин сўзга чиққан ва унинг хотирасига ёдгорлик қўйилган станция майдонини кезаман. Азим дарахтлар шохлари орасидан Советлар уйи, кутубхона, станция ибодатхонаси гумбазлари кўриниб турди...

...Янаги кун эрталаб Булавин билан биргаликда Шолохов уйига келдик. Биз билан бирга Волгоград трактор заводи директорининг ўринбосари Николай Михайлович Будъко ҳам бор эди. У Шолохова Волгоград меҳнаткашларидан салом келтирганди.

Кўча эшиги гўйқиллаб очиди. Кўз олдимизда кузининг олтин ранглигига чайилган дарахтлар билан ўралган фойзли холми наомён бўди. Зиналардан иккинчи қаватга кўтарилиб шинам, нурли хонага кирармиз. Михаил Александрович Шолохов креслода ўтирибди. У майн жилмайиб ҳаммамизга кўз узатади, сўнгра илик табассум билан ўтиришга тақлиф этади.

— Согликларингиз қалай, Михаил Александрович,— деймиз энг авало бараварига. Чунки у яқинда оғир бетоблигни бошидан кечирганингни билар эдик.

— Емон эмас. Аста-секин тузал-япман,— дейди у.

Шундан кейин Михаил Александрович Волгоград тракторсозларининг турмуши ва ҳадтими суриштиради, машиналарнинг янги маркалари,

двигателларининг қуввати, кабинади қуалайликлар ҳам унда қизиқи ўйтотади.

Шундан кейин ёзувчи менга юзлади:

— Тошкентдан дейисизми? Жу, соз! Бу шаҳар ҳақида ҳамкаслари ва дўстларимдан кўп нарса эшита маан. Тошкентнинг қиёфаси жуда ў гарип кетган бўлса керак-а?

— Ҳа, жуда-жуда. Сиз Тошкент, ҳеч бўлмаганимиз?

— Афсуски, бўлмаганим. Олм отада бўлганим, Тошкента эса, асуски, ҳеч ўйлум тушмаган.

— Дарвоҷе, Михаил Александрович, яқинда Тошкент ўзининг 200 ишларигин ишонланайди.

— Шундай динг-а. Қаочон экан?

— Роппе-роса бир йилдан кейин Мен тошкентликларни бунде ажойиб юбилей билан чин дилда табриклиман. Қалай, зилзила боши ташвишлантираяптими?

— Гоҳ-гоҳ қимирлаб туради Аммо кейинги пайтада «ҳазиллашини тұхтаттағанға үшайдай.

— Тошкентликлар билан ҳазиллашиш яхши оқибатларга олиб келма лигин англаган бўлса керак-да!

— Ҳа, шундай қўринади...

— Ҳуш, янги курилишлар қалай Кўп куряпсизларми?

Мен Михаил Александрович пойтактимизнинг янги курилишлар ҳақида, кўрким массивлар, шаха фархи бўлган В. И. Ленин майдон ва доҳий музейи филиали ҳақида замонавийлик миллий айнанлар билан узвий бирискиб кетган ўзига мезмурчилик ҳақида фахр-ифтиҳо билан сўзлайман.

— Кўп қавати бинолар ҳам кўгмий— сўрайди Шолохов. Сигарет тутини унинг мундштудигидан кўкка ўрмалайди.

— Жуда кўп. Масалан, ўн етт қаватли «Матбуот уйиз» бор. Унинг курилганига тўқизил йилча бўлди. Оппоқ мармар билан копланган яқинда эса қурувчилар 23 қават «Москва» меҳмонхонасини фойдалешиша топширишиб. У Ўрта Осиёдаг энг баланд бинодир.

— Бу жуда зўр-ку!

— Бундан тащери, баландлиг тўрт ўз метрга якин бўлган янгеменинора курилиши ҳам тугалланмоқда.

— Яшанглар...

Шундан сўнг Михаил Александрович шаҳар аҳолиси билан кизиқиди. Мен унга Тошкент аҳолиси яқинда иккى миллионга етишини айтаман.

— Транспорт масаласи қалай!

— Ҳозир бизда метро ҳам бор Михаил Александрович.

— Метро дейисизми? Жуда ҳам соз!

— Ҳозирча, Михаил Александрович, метронинг биринчи навбати шашлаяпти. Биласизми, тўртта станция шоир ва ёзувчилар номи билан атаглан: Пушкин, Горський, Ҳамзабеков, Олимжон... Иккинчи навба курилишида эса станциялардан бир Алишер Навоий номи билан аталади.

— Ҳа, Навоий,— буюк шоир!

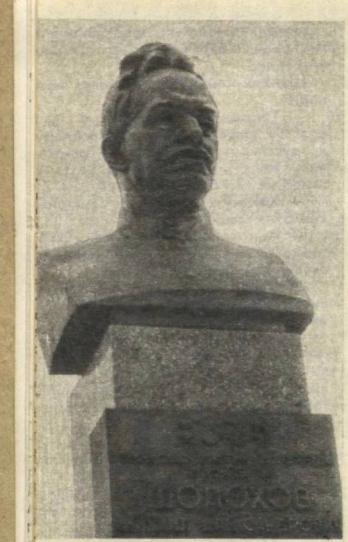
— Михаил Александрович, 1967 йилда Тошкентда ўтказилган халқаро адабий симпозиум қатнашчиларига йўллабан мактубинизда Навоийнин қўйидаги мисраларини кептирган эдининг:

Одами эрсанг, демагил одами,
Ониким, йўқ ҳалқ ғамидин ғами

— Ҳа, кептирган эдим. Бу бежин эмас. Алишер Навоий улуг мухаббатга сазовор. У меҳнат ва мухаббат кўйичиси сифатидаги ўз халқининг донишмандларигин мангутликса муҳрлайди. У чиндан ҳам буюк шоир!

Шундан кейин Михаил Александрович мендан ўзбек адабиётинин бугунги куни ҳақида завъ билан суриштира бошлиди. Мен уни Уйғун Комил Яшин, Назир Сафаров, Зулфия, Раҳмат Файзий, Ҳамид Гулом Сайд Аҳмад, Мирмуҳсин, Шукрулло, Аскад Мухтор, Рамз Бобоҷон, Эркин Воҳидов, Абдулла Ортипов ва бошقا

Ленин мүкофоти лауреати, иккя
арта Социалистик Мөхнат Қаҳрамони
ёзувчи Михаил Шолоховга түғил-
тирида ўрнатылган бюст.

Атор фотоси

жан танишишыраман. Атакли адаби
астроф Рашидович Рашидовининг Улуғ
тан уруши йиллари воқеаларни
осида «Дил амри» номлы янги
сса ёзганини, Ўзбекистон Езувчи-
союзы правлениесининг биринчи
көретари Сарвар Олимжонович
имом башчылыкка адабиётимизни
төвжантаришиб бүйіча олиб борила-
ган самаралы ишлар ҳақида фахри-
ниң қылса кыламан.

— Еш талантларни тарбиялаш бұ-
ча қандай ишлар қылышыпты? — деб
зиқади Михаил Александрович.

— Жуда күй ишлар қылышыпты,
жади Александрович. Күчма семи-
ндар үзказыпты, қағатап адабий

зета ва «Шешік» журнални нашр
имомда. Еш ёзувчиликимизнинг
арларын Бутуннитифок журналары-

тез-тез босылмақта, уарнинг
тоби марказын нашыршылтарда чоп
имомда. Айнұса Үткір Ҳошимов

Нурали Қобул асарлары ҳақида

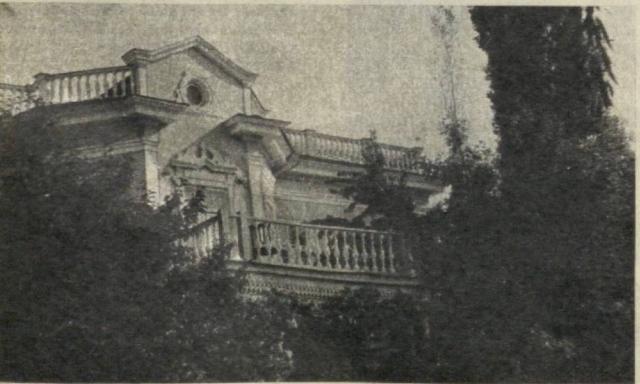
ірказын матбуотларда жуда олік-
шылар бўлшебир. Нурали Қобул ўз-
к ёзувчилери ўртасида биринчи

либ «Юность» журналининг биринчи
мүкофотин кўлга киртиди.

Сүнгә мен унга Тошкент катта
абий байрам — ССРНинг 60 йил-
гига бағишланган кўпмиллати со-
тадабиёт фестивали рухида яша-

ганигини мамнуният билан айтб
идим.

— Мен бундан жуда хурсандман,
естиваль адабиётимизни яхин-
шириб қолмасдан, ҳалқаримиз
стигани ҳам мустаҳкамлашға хиз-
ит қилишига ишонаман...

М. Шолохов уйы.

Бундан ўн йил мұқаддам М. А.
Шолохов «Бузилмас» Иттифоқи деб
номланған түлпамга ёзған съобашы-
сида янги коммунистик жамият қу-
рилишими бинонинг бүндей
етилиши билан қиёслаган зди. Унинг
тәхидашычы, агар ана шу образы
иборадан фойдаланадиган бўлсан, ССРНинг
барло этилиши ҳам ўзига хос улугвор
курилишди. Аммо бу
бино бунёдкорининг мезъоморлики
дахоси қанчалик гўзел ва улугвор
булғанлиги ҳақида ўйлаб кўргани-
сиз! Бу улугвор инцишонинг барпо
етилишига инженерлар қўшган икоди-
йи фикр накадар ажойиб эканлигидан
курувчи ишчилернинг миллионлаб
аклли меҳнаткаш кўллари бинога
қанчалик файрат-шижоат ва меҳнат
сафлаганини ўладикни Бинонинг ўзичи! У замонлар ва вайрон қилюв-
чи ўзгаришларга қанчалик чидамли,
зилзилаларга тўла бардошлими, ҳар
қандай оғатлардан омон чиқа ола-
дими?

Бинонинг мустаҳкамлиги фақатгина
замонлар билан эмас, бэздан бош-
дан кечириша тўғри келадиган фа-
локатлар билан ҳам синалади. Сўнгги
уруш бизга ёпирилган ана шундай
улкан фалолат экасмасиди! Аммо кўп
миллати қардошларча бирлик ва
йигит-қизларнинг биргаликда тўйил-
ган қони билан мустаҳкамланган
ССРБ у оғир синовга бардоши бер-
ди ва ундан янада пишиб, кучга тў-
либ чиқди... Михаил Александрович
нинг ана шу сўзларини ўзига эслав-
таман.

— Ҳаммамиз, барча дўстларимиз,
хатто душманларимиз ҳам эндилликда
халқларимиз дўстлигининг асоси
қанчалар мустаҳкам ва бузилмасли-
гига, уларнинг бирлаштириб турган
қардошлар алоқалари қанчалар буюк
жадвални қилинди!

— Михаил Александрович, бэзин-
да ҳарбий мавзуда ёзадиган гап
колмади, деган фикрин ўзитиш мум-
кин. Бу ҳадда Сиз нима дей оласиз?

— Бундай овозлар уруш даҳшат-
ларни ҳеч қаюн уйи останасига йўла-
маган мамлакатларда кулоққа чалин-
моқда. Бу тушинари. Ҳеч ким уруш-
да бизнинг мамлакатимиз, бизнинг
халқимизчалик улкан йўқотишга дуч
келмаган. Биз, ёзувчилар, ҳеч қаюн
бу жасоратини нутунласигимиз керак.

...Ўзбек таомилига кўра, Михаил
Александровичга тўн кийдириб, бе-
лига кийик bogлабди, бошига дўпни
кийгиздим. «Кўйиб қўйигандек ўзбек-
нинг ўзин, деб ҳазиллашиб у...

Самимий хайрлашдик. Лекин кўнг-
лимда Михаил Александровичга ай-
тадиган гапларим, саволларим жуда
кўп, ба улуг, айни пайдад содда ва
кamtар одам билан ана, ана сұхбат-
лашгим келади. Адаб менинг муд-
даоми ҳассослик билан сезади-да:
«Сиз ҳали бу ерда бўласизми? —
деб сўрайди. «Яна бир-иккى кун
юргим бор. Ҳозурингизга тагин кел-
сан мумкиними? деб беихтиёр сў-
райману хижжолат чекиб, қизарби
кетаётганини ўзим сезаман. «Ал-
батта келинг! — деб кулимирайди
Шолохов...

...Тушдан кейин ёмғир севалаб
ўтди. Кейин офтоб булулар ораси-
дан ярқ этиб кўрнди, ёмғир ювиб
ўтган дарахт учларини яллиглантири-
дид, зеб берилган, тилла суви югуртири-
лганда ялтираётган тунука томларни,
қончонларидир ҳарбий хизматга қарни-
рилган казаклар, жумладан, Григо-
рий Мелехов ҳам қасамд қилган
станцича черкови куббаларини жило-
нтириб юборди...

Кечга якин кўнгироқ бўлиб қоиди.
Адибнинг котиби — Михаил Власо-
вич Коншин ролпа-роса соят этида
етиб келишин кераклигини — Шоло-
хов кутаётганини айтди. Юрагим
уреб кетди. Тўғрисини айтганда, ке-
ча: «Михаил Александрович кўнгил
учун: яна келинг, деб тақиғи этди»,
дек ўйлаган эдим. Қарангни... Шод-
лигининг чеки йўқ зди...

...Кейинги куни сұхбатимиз яна
Ўзбекистон ҳақидаги завқи сұхбат-
дан бошланди. Аввалига Михаил
Александрович Вёшненсан район пар-
тия комитети секретеридан гапла
ўрими ҳандай кетаётганини ҳақида
сұраб-суринтириди. Галлакорларнинг
ташвиши, уларнинг эҳтиёклири
ёзувчи ва депутат ҳамиши тўлики-
нинг ташвишига ташвиши тўлики-
нинг шундай сўзларидан суроҳат:

— Галлакорларимиз иши қалай
кетяпти? Об-ҳаво биздагига ўхшаб
қисталган қылмаяптими?

— Шунакаси ҳам бўлиб туради.
Бу йил бизда куз эрта келди. Ўзи-

ниллар соғ-саломат яшанди, Михаил
Александрович.

— Чин қалдан миннэтдорман.
Республикандинг мәхнаткаш ва
дено ҳалқига кувонч тилайман. На-
вонийни аратган заминга бахт ҳамиши
ҳамроҳ бўлсин!

Хайрлашади турби Михаил Александ-
рович ёзувчи ва жамоат арабби
Шароф Рашидович Рашидовга ўзи-
нинг даҳстхати ёзилган иккى жилдик
китобини етказишими сўрайди. Ке-
йин менга ҳам китоб совға қиласди:

Михаил Александрович билан сұхбат.

В. Чумаков фотоси

нгиз биласиз, ўзбекистон 6 миллион
тонналик маррага етганига анча бўл-
ди. Шу юбилей йиллда пахтакорла-
римиз Ватанниң янада юксак ҳосил
билан кувонтиришга қарор қилин-
ди. Албатта, об-ҳаво доим ҳам ку-
лай бўлавермайди. Аммо пахтакор-
ларимиз ҳар донгидек котта жасо-
рат кўрсатаптилар.

Ингим-терим суръати кундан-кунга ошиб боряпти...

— Янги ерлар ўзлаштириш соҳа-

сида қандай ишлар қилинаётиди?

— Малъумингизни, Мирзачул тў-
ла-тўқис ўзлаштириб бўлниди. Энди-
лика Жиззах ва Карши чўлларини

ўзлаштириш мақсадида кatta ишлар
амалга ошириләттиди.

— Сун масаласи қандай?

— Жиззах чўлларини Сирдарёдан

сугораётбимиз...

Михаил Александрович Жиззах
чўлларидан Сирдарё сувини 175 метр-
гача кўтариб берадиган курдатли
станциялар қўрилгандаги ҳақида,
янги каналлар, янги пахтазорлар тў-
рисида сўзлаб бердиди.

— Михаил Александрович, Тош-
кентда ўтган ҳалқаро адабий симпо-
зум қатнашчиларiga йўллаган мак-
тубингизда бизнинг олдимизда тур-
ган масалалар ҳабар беришни қатният
арбобидан: «Сиз ким билансиз? — де-
ган саволга жавоб беришни қатният

Ҳаморлар Шолохов билан фах-
ранадилар, уни чинакамига севади-
лар. Станицанинг марказий кўчаси,
райондаги совхозлардан бири Шоло-
хов номи билан аталиши ҳам шуни
кўрсатади. Шунингдек, «Тинч Дон»
ва «Очилиган қўриқ» совхозлари ҳам
бор. Район кутубхоналарида, клуб-
ларда, маданият йўларда, мактаб-
ларда Шолохонинг ҳаётни ва ижод-
ий, ижтимоий фаолиятини тасвир
этувчи кўплаб суратларни кўрасиз.

Вёшненсаннинг жуда кўп одамлари
Михаил Шолохонинг турли китобла-
ридан бобларни ёд биладилар. Ма-
салан, собиқ район ҳаёт мавриф
бўйими мудири Иван Филиппович
Копилов «Очилиган қўриқ»нинг бир
неча бобларни ёддан айтбай берса
олади. У «Тинч Дон»ни бутун Улуғ
Ватан уруши давомида ёнди олиб
юрди, бу китоб ҳозир үнини ҳондо-
нида мукаддас билиб сақланади.

Вёшненсаннинг турли китобла-
ридан бири Михаил Александрович
сөнгига кўтарилади. Ҳар бир кишига худо
шунака обрў берсн! Лекин бундай
обрўни худо беролмайди, унга Шо-
лохов каби ўз мәхнати билан эриш-
моқ керак.

Вёшненсанн — Тошкент

Бұ фасл...

Тағын қийір, құмры үңгір, қиёда,
Тағын бургут յоқсан үйлар зиёда,
Төгларға етдингиз пою-піеда
Ота, оплоқ төглар фасли бу фасл.

Дерсиз: «Күп гапириб ёқмасман Сизга»
Үгитингиз нүри-түтінбез.

Саркаш фарзандларни солингиз изга,
Она, құнғироқлар фасли бу фасл.

Гиркүк ёли бүрөн янглиг, учарак,
Құзларидан үт, шон янглиг учарак,
Омаддан бир нишон янглиг учарак,
Ака, учар чоглар фасли бу фасл.

БУГУННИНГ САВОЛИ

Жаңгыра кетган ҳар юздадан үлди тұқсон еттиси...
Ҳәр бир үйдә, сочларни тараф қолда етим мох.
Бу үйлардан абед кетди әрқак исі, баҳт исі
Бу үйларға абад келди бүйдер хіхрон, бүйдер ох.

Бул күн тұқсон етти үйнинг етимлари етилди,
Не күнларни күріп босдик қирк ияллік йүл, ораны.
Балқы дерсиз: «Қора күнлар ортада қолди, үтілді.

Дерсиз: «Әнді үчратмасмиз етимини, бечорамы.

Мен ҳам шұнға ишонардым, ишонардым жоң билан —
Гоҳ әдебта үйларминнан тескарасын күрмасам.
Шеър ҳам әзәверемидің қарсақ билен, шон билан
Анор үлде янглиг қызыннан ҳасратын сұрмасам.

Мен шаштадым қыз-йүгиттің номин қылғанлар қаро,
«Ошиқ-мәшүшукілдік» айблаб мактабдан четватышынан.
Мұаллымлар сұнғы синифде, сўроқ, түполон аро,
Бу иккисин ўқытоқыл баҳридан ҳам үтишган.

«...Биз еттінчи синифде здик... — күзларіда ҳасрат, дуд
Қиз бошларқа қыжасын маъсъ, хотиржам зди... —
Синифда опти үйкүвчіда ота-она эди бут
Қолған барча-барчамаизда қимдір, недір кам эди.

Бирор, бирор эса онадан сұз очмасди
Қай бирорда иккөн ҳам йүк, демек, сұз үйк, ҳоли танг.
Факат шу опти үйкүвін күзін олиб қоммасди:
«Отан, онанға!» — зил саволлар келганды зич, күндаланғ.

Олтоваға гүркіндер болалықнан баҳт әзи
Улар шодон қызыңғанда бу дүнегін сиғасди.
Қолған барча-барчамаиз ҳам кімлердандын норози,
Барнамыздан узун эди шу олтоварнинг дасты.

Шундан бошлаб, мен үзімдеги бир лойық жұфт
Ахтардым,

Кечірингиз, түйгүларим Сизге айтдым яширай.
Чунки оғырлап қыларды бир үзімдеги бағдардым,
Сақлаб қолмок бүлдім үзін тушикүннің топшырай.

«Тезроқ әрга тегсам, — дедім, — топсам бир мәрд
Лочинни,

Дүркүн болалар үстірсам иші мәйсаси құқарыб.
Үзүн туылар ҳылдаң чынсым гүдакларым сочини:

Тонг, отаси олиб кетса болғасына құтариби...

Шундай бүлді, синфи доштама тегдім жоң билан сүйіб
Бу менға баҳт, мейли кимга гүйбат, кимга пәнд бүлған.
Мен отамнан үз-үзінни эслай олмайман түйіб
Масыл оның ҳам доғасы үз иші билан банд бүлған.

Үқимасам — үқимасман, мен меҳрға оч инсонман
Умрии бүйі бирор мәртә баҳт әзіб күлжоммани —
Отасиннан елжасыда үйнамаган бир жонман,
Онам үз ишанды ортіб ҳылдамаган сочини.

Йүк, мен бүндай яшамасман, үмрим күрә шам қылмай
Балтам дил сұраса, унға мен жөннімнін түтәйман.
Мен гүдаклы үстірарман бир үзіннен кам қылмай,
Улар бонс не юқ келса, елка тутиб үтгайман...

* * *

Жаңгыра кетган ҳар юздадан үлди тұқсон еттиси...
Нақ қырқ ияллік дөврлеріннің ортіда-ку үл туылар.
Бул күн нечун хонадонда кемаймоқда баҳт исі,
Қойдан пайдо бўлмоқадаир бул қун тирик етимлар!

Айтинг, бул қун бунчалық мурт хонадонда устүнлар,
Бунча мискин сүнг улварға сұнномат қолғувчи.
Бул нимедир — кўреклардан үрләттган тутулар,
Бул сабаблар — тақдирларни турла, үйләг солгувлар.

Үнда, урушга юкладик бор етимнінг үволнан
Бугун кимга юкларни баҳт бекорларға бугуннинг.
Нақ бўймага келим қолган бугуннинг бу саволни,
Бугуннинг бу маҳруж дардин, беморларни бугуннинг!

Жаңгыра кетган ҳар юздадан үлди тұқсон еттиси...

Сева-сева севилмогинг оширдинг,
Бекам, үзни қай ўлонға топширдинг,
У не тутди, қалб остига яширдинг,
Синглим, юзда дөглар фасли бу фасл.

Ишқ қирғоқдир, асли топса жойини,
Кетмоқлика құймас Сизни ёйилиб,
Ҳәр ўтганға күз солмасын қаирлиб,
Үка, ишқ — қирғоқлар фасли бу фасл.

Унда-мунда ухлаб қолтан гүдакса —
Чимга нақш олмалар түкібди дарахт,
Гүдакларни ердан күтәрадир баҳт;
Юртим, түкін боғлар фасли бу фасл.

Согмисан, ишқ билан, баҳт билан оғри,
Не тонг бу, кўзимга юлдузлар ёғди.
Бу фасл шоирмас, киммиқ соғидир
Шоирлар «носоғ»лар фасли бу фасл.

РУМОЛЧА

Она Шарофат Холнаазарованинг
әрқин хотирасиға бағишлайман

БАЛЛАДА

Умримиз-ку абадиймас:
Ногоҳ келса ниҳоя
Бир күн қылға жоннинг қасд,
Үлим соларкен соя,

Шунда мени ул уммонаға
Кейтартсан топшириб,
Иккөн яшаган маконга
Қандоқ келасан кириб!

Қай тарз эшик итаратасан,
Қалтирамай бефарәд.
Қаддинаң қандоқ күттарасан,
Қўргакнган босса дод!

Әнди: «Она!» — деймиз кимни
Үғлим боши ҳам келса,
Қизчам ҳидлаб кўйлаганини
Үрён солар дам келса?

Согинишлар қылмасми соб
Бирор қилса таъриғим,
Бу ғамларга қандоғам тоб
Берадурсан, гарибим!

Гарчанд сенга мен хиенат,
Ахдисизлигинг истамам
Аммо, инон, то қиёмат
Баҳтсизлигинг истамам.

Мен-ку Сенга абад толмай
Баҳт бўлмоққа уриндим,
Каинар, сўзим оқладаймай
Аро йўлда суриндим.

Аро йўлда отинг ёлини
Силамадим, кечиргин.
Аро йўлда қолдинг, толе —
Тиламадим кечиргин.

Энди эрир төглар қори,
Бизнинг боғлар гулламас.
Сонинг оқпос оқарару
Бирор севиб, силемас...

* * *

Йўқ, йўқ, нега энди, ахир...
Яшашинг шарт устивор,

КУМУШНИНГ ҰЛИМИ

Үзүн қабоҳат қўли юлди сарви-суманин,
Зәдәрга қўшиб қорди оташ ширин суханин,
Келган жоңи шу бўлди ишқ деб йўлга

чиққанининг,
Кумуш, қўзларинг қайта юмилмаса бўлмасми,
Шундай сара тупроққа қўмилмаса бўлмасми!

Оҳ, аё... — биз аёллар ишқиға гирдикапалак,
Шу ишқ ортідан куйиб бўлдик донмо жалак.
Ойдай Кумуш: «Бегим...»лаб ўлиб бораёттам чоғ,
«Ойи... Дада...» ул иккиси мәхрибонидан йироқ,
Гўдаклиги гуварған Марғилонидан йироқ.

Гарчанд Отабек билан үйраса ҳам баҳт үриб,
Ул кундошли тунларни ўтказди миҳда юриб,
Ахир, сочдан ҳушбўй райдан ҳидин үбүриб,
Етстинга ёлгиз боши қўймаска мадхум эди,
Отабекдай бегидан кун ора маҳрум эди.

Аммо ишқининг голиблик куни яқинлашарди,
Сезган сайнан иккиси диг тўйгуларни тошарди,
Сезган сайнан Зайнаб ҳам ортиб бораракан дарди
Узди, яшноң үзүжудин жоҳил қўл билан узди,
Иккиси шашер сатрени чиҳад, устиди чизди.
«Гўлум!» Енэр Отабек ичада кулағ кетган тог:

— Зайнаб, сенга минг лаънат, талоқсан сен, ке
тало
Кумуш ярқ қўзин очди, бу сўзин эштинг чоғ
Қайта юмди... воҳ, дариг, шу сўзимди бор илин
Сўнг Отабек кўксига бош кўйб жон берди тин

Кулимисраб — худдики уялгандай, — жон берди
Шу сўз, балки, докадек юзга қайта қон берди,
Шу сўз, балки, шу хилда ўлмакка имон берд
Тириклиардан, ўлниклардан
Илк бор балки боздирар,

Илк бор ёғар бошимда қор,
Қабрим билан чўқарман,
Рўмолчага шул тонг ил бор
Сўнг бор ёш им тўхарман.

Энди ишқмас, тобутни Отабек қон кўтариғай,
Бу ишқ шарҳин Қодирий — ўртанган жон

Хали-ҳануз ишқ дардин дардқаш инсон кўтариға
Ҳаёлмадир, аёлки оҳ, уриб ишқин айтиб келадир,

Ҳаёлмада у билан Кумуш қайтиб келадир.

Сиз, бугунги Кумушлар — аёл зотин сараси,
Сомингизни то абед ишқ қўуллари тараси,
Отабеклар топса ҳам қовшомжининг чорасин
Осон эмас экан-ку абед асрамоқ, сўйимоқ;

Осон экан-ку ахир Сизни бой берин кўймоқ...

Узун қабоҳат қўли юлди сарви-суманин...

БИР ЙИЛДА УЧ ҲОСИЛ

Ленин ўйли районидаги чорвачинка ихтисослашган «СССР 50 йилги» совхози ишчилари 1985 йилга тириб, гүшт етишириши иккى бараварга кўпайтириш, яъни 1000 тонна шт тайёрлаш тадбирларини бelliганди. Бу мэррани залашлаш учун хўзлик қандай имкониятларга эга! Хўжалик асосин гүшт етишириши жада ургочи бузоқларни гунажинига бўкиб ва уларни қочириб, ласть колхоз ва соҳовзарларни сочин сигирлар билан таъминлашга тисослашган. Шу йилнинг бошида жаликлидаги чорвачилинг комплекси биноси фойдаланишига топшилди. Комплексда ҳозир 5 минг қомол бўкиялти. Гўшта топшириланган қорамонлинг тирик вазни бу ўтча 430—435 килограммга тирилди. Демак, ерга ер кўшиши имконияти йўқ. Факат ердан яхшироқ, унумлироқ фойдаланмоқ лозим. Бирдан-бир ягона имконият — маънниш олган.

Хўш, гүшт етишириши уч йилда иккى бараварга кўпайтириш ҳам кандай тадбирлар амалга ошилади!

— Қорамоллар буш сонини кейин уч йилда 8 минг, ҳатто 10 минг шта етказиш нийтидамиш, — деди ахов директори Гаффор Мўмино. — Шунча молни комплексда бош имконияти йўқ, албаттани. Айни йида молларнинг зотини яхшилаш раларини кўралмиз. Совхозимизда ҷаҳонлик ҳам ривожлантирилади... Ўз-зуддан маълумки, молларнинг ёғи кўпайтирилади. Лекин, бир тоқка ҳам дон, ҳам сув керак дебларидек, озуқ маъмумси қандай дат этилади, деган савол туғилади. Сир, бир килограмма гүшт 11—12 логрим озуқ бирлиги ҳисобига иштирилади. Директорнинг айтишаси, совхознинг давлатдан олайтган жами сарфланадиган озуқнинг ичи 14 процентига тўғри келмоқда.

Муҳокама, мулоҳаза, мунозара

Бу миқдор яқин йиллар ичидаги ҳам кўпайтириши. Шундай экан, хўжаликнинг ўзида озуқабон экинилар етишириши ҳам иккى баравар кўпайтириш вазифаси кўндаланг бўлади.

Бу вазифани мубаффакияти уdda-лаш учун экин майдонлари кенгайтириладими? Йўқ. Хўжаликда 2 минг 48 гектар сугориладиган ер бор. Барча майдонлар яхши ўзлаштириланган. Демак, ерга ер кўшиши имконияти йўқ. Факат ердан яхшироқ, унумлироқ фойдаланмоқ лозим. Бирдан-бир ягона имконият — маънниш олган.

2 минг 48 гектарнинг қарийб ҳаммасида озуқабон экинилар (1 минг 300 гектarda беда, салкам 400 гектarda маккажӯхори, 300 гектардан зиёд ерда бошкоши дон) етиширилади. Ҳар йили гектаридан 200—220 центнердан беда пичани олинишада. Дон ҳосилдорлиги ҳам ёмон эмас. Чорвадор совхоз дэхқончилигида яна бир кўшимча имконият — оралик экинилардан фойдалантираётir.

Совхознинг бosh агрономи, қишлоқ хўжалик фанлари кандидати Бозор Арабов оралик экиниларни хоситиятини яхши билади.

— Бир гектар ер ҳисобига йилга 3 тоннагача гүшт етишириши мумкин, — деди тадбиркор агроном. — Совхозда ҳозирча бир гектар ер ҳисобига 400 килограммга яъни гүшт ишлаб чиқарилапти. Бу иш факат оралик экинилари ҳисобига бўлади...

Бу кулоса кўн йиллик таҳрибинг ҳосиласиди. Таҳрибининг тарихи эса кўйидасиди: 1973 йили Бозор Арабов Шўрчи районидаги Жадоновномли колхоздан рапс ва сули уруғи олиб келди. Ургу октябрь ойининг оқириларидан маккажӯхори йигиштириб олинган майдонга ёкинидаги келди. Агроном дэхқончиликда қилин қирқа ажратадиган одам. Катор таҳрибаларни йиллаб синовдан ўтказган. Бироқ оралик экинилари етишириши узиг осон, энг муваффакияти иш деб бидади.

— Рапс, сули, жавдарини бир экиб кўйинг-у, сўнг унинг ҳосилини йигиштириб олишини ўйлашеринг экан, — деди агроном амалга оширилаетган тадбирларини эҳтирос билан изоҳларкан. — Биринчи йили экиннинизда ҳатто бирон марта дурустроқ қилиб сугоролмадик. Ҳар қалай, еримизнинг шираси бор-да. Бир ҳосил бў-

либ бердиди! Февраль ойининг ўтга-ларига келиб даладаги ям-яшил ўтга ўроқ солдик. Энди этибор қилинг: кечагина гўзининг қоп-кора чаноги аралашган емишдан иштаҳаси бўйиган молга ҳозиргина ўриб келинган хушбуй, тўйимили кўкат берилади. Қишининг охири — чорванинг йўғони чўзилиб, ингичаси узидаган пайт. Ўша пайтадиги бир килограммга кўкат бир килограмм омиҳта емнининг ўрнини босади.

Уша йили совхоз рапс ва сули экилган майдоннинг ҳар гектаридан 250 центнердан ортиқ кўкат олди. Кейинги йилларда оралик экин майдонлари кенгайтирилди. Унинг агротехникасига айрим тузатишлар киритилди. 1977 йилга келиб совхознинг донгдор бригадирларидан Шоймардон Исматов оддийдиги бир тақлифни ўтгара ташлади: рапс ёки жавадорни октябрь ойиданоқ экиш шарт эмас. Кузги ҳосилни бамалихотир йигиштириб олиш, ерни шошмасдан экишга тайёрламок лозим. Оралик экиниларни деқабрда, ҳатто январь ойни бошлерида деқабрда, ҳатто жавадорни ойиданоқ экишни бўлади. Қиши фаслининг ўтлари 80—85 кундан ўримга келади. Демак, оралик экиниларни деқабрда экиб, март ойидан бемалол ўриб олиш мумкин.

Худди ўша йили Исматов бригадаси деқабрда ойда 20 гектар майдонга рапс экиб, эрта баҳорда гектарига 300 центнердан кўкат олди. Рапс ўриб олингач, дон учун маккажӯхори ёкинидаги ва унинг гектаридан 400 центнердан макка пояси ҳамда 100 центнердан қақрабо «дон» олдилар. Омилкор дэхқонлар ҳосилни киска муддатларда йигиштириб олиб, унинг ўримга силос учун маккажӯхори ёкинидаги. Шундай қилиб, бир йилнинг ўзида бир майдондан уч марта озуқабон ҳосил олини олди. Шу-шу облости хўжаликларида бир йилда уч ҳосил ҳар ҳаракати кенг қулоч ёйди.

Совхознинг Шоймардон Исматов, Норматам Сафаров, Бойқобил Норқўйкоров ўтқолар бошидан бригадалар бу ҳаракатнинг ташаббускорлари бўлдилар. Ҳозир 300 гектарга яъни майдонда бу таҳриба мубаффакияти кўпалинмоқда.

Хўш, уч марта ҳосил олиш қандай самаралар бермоқда. Фактларга муровжат қилимаси: ҳозир хўжаликда йилга гектаридан ўтча 200—220 центнердан беда пичани олинишади. Совхозда 1 минг 300 гектар белдапо бор. Гектаридан йил давомидан 100 центнердан, яъни 10 тоннадан озуқ бирлиги олинишади. Бир гектардан уч марта ҳосил олинганида-

Совхоз дэхқонлари кишида экиланган оралик экиннинг гектаридан ўтча 250—300 центнердан кўкат етиширилганда 300 центнер кўкат 5—6 тонна озуқ бирлиги демакдир. Иккичи ҳосил — маккажӯхори силос гектаридан 300 центнердан тўри келмоқда. Ўтча 90 центнердан макка

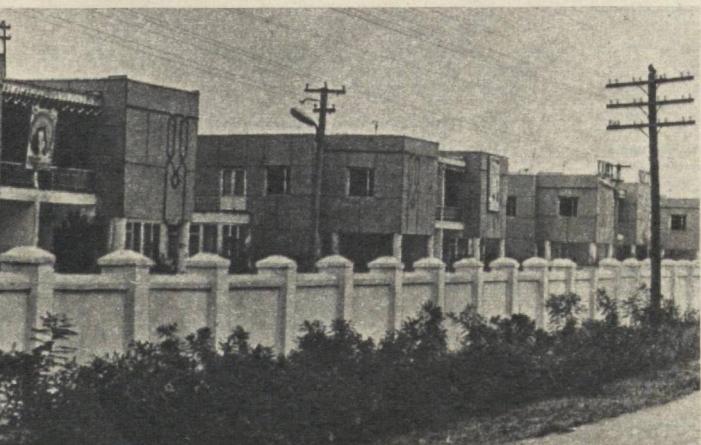
дона олинмоқда. Демак, иккичи ҳосилдан гектарига 17—18 тоннадан озуқ бирлиги олиниади. Маккажӯхори июль ойининг охирларидан ўрилди, ўрнига яна силос учун маккажӯхори ёки баҳорги оралик экинларни экиласди. Бу экиннинг кўкети ноъбр ойидан бошлап йигиштирилади. Унчини ҳосилдан ҳам камиди 5—6 тоннадан озуқ бирлиги етиширилади. Хуллас, уч ҳосилдан гектарига жами 30 тонна атрофида озуқ бирлиги олиниади. Бу бедорларнинг ҳосилидан қарийб уч барадар зиёдидир. Совхоз агрономи Бозор Арабов бир гектар ер ҳисобига 3 тоннадан гўшт етишириш мумкин деганде, худди шу имконияти наzerада тутган эди.

Совхоз бригадирлари изланиши ҳамон давом этиримодалар. Жумладан улар кузда бедани оралик экиниларни аралаштириб эксалар, эрта баҳорга келиб ўша майдондан гектарига 500 центнергача кўкат (бедадан йил давомидан ўтча 600 центнер кўкат олиниади) олиш мумкинлигини амалда истибладилар. Оралик экиниларнинг сарҳосил навларини кўпроқ экшига ҳам этибор кучайтирилмоқда. Иккичи йилдан бўён батзи майдонларга тритикал экиласди. Тритикале рапс ёки жавадорига нисбатан 18—20 кун кеч етилади. Аммо ҳосил баракали. Унинг гектаридан 700 центнергача кўкат олиш мумкин. Совхоз дэхқонлари эндиликда перко ҳам эмоқдалар. Перко — рапс билан хитой қарарининг чатиштирилганидан ҳосил қилинган ўсимлик. Пояси распиданди иккى баравар йўғон. Барги йирик. Перко кузда ҳам, баҳорда ҳам яхши ҳосил беради. Энг мумкин, перко бошқа оралик экиниларира нисбатан мол учун тўйимли озуқадир.

Ўн минг буш қорамонли тўйимли озуқ билан бошқи маккажӯхори имкониятилари ҳақида гапирилганда агроном Бозор Арабов яна бир тақлифи айтib қолди: маккажӯхори дони чорва озуқаси сифатида ишлатилади. Лекин ундан бошқачарон йўнисинда фойдаланиши ҳам мумкин эмасми! Айтайлик, маккажӯхори сўта болгаб, сутдаги дон сутга зинган пайтада экин комбайн билан ўриб олинса, сутасига кўшиб сиёс бостирилса, бу усун маккажӯхори ўримини одатдигандан бир ой илгари амалга ошириш имконини беради. Маккажӯхори июль ойидан эмас, июни ойидан ўриб-ибниб олиниади. Мумхими, сифатида силос таҳрибнади. Дони пишунга қадар маккажӯхори пояси қаттиклишиб, бағлари қовқириб қолади. Ўтча қалинликда бўлгандага кўкат ҳосилни гектарига 500 центнергача боради. Силосга аралашшиб кетган сутли сутаси эса озуқани яна ҳам тўйимли қилиади. Яна бунинг устига ҳосил бир ой эта йигиштириб олингач, ўша ерга қитадан маккажӯхори экиш муддати ҳам бир ой олдинга сурилади. Натижада тақрорий маккажӯхори ҳам кузга келиб яхши сута болгайади. Шундай экан, тақрорий маккажӯхоридан ҳам худди олдингисидек мўл, сифатли, тўйимли силос бостирилса мумкин бўлади. Пиравордада иккичи марта маккажӯхори экиб олиш ҳосига бир гектар ернинг ўзида ташаббускорларидан силос ҳосил олиш имконияти туғилади.

— Бир йилнинг саккиси ойидан молни ҳосил кўкат билан бошқаси — деди агроном Гапида давом этиб. — Колган тўрт ойидан молга жамгарма озуқа берилади. Ҳали айтганимиздек, 375 гектар майдонни ҳар йили маккажӯхорига ахратализмас. Агар силос бостириши юқорида айттилганда кетадан маккажӯхори ёки баҳорига келиб яхши сута болгайади. Шундай экан, тақрорий маккажӯхоридан ҳам худди олдингисидек силос билан бемалол бошқаси мумкин бўлади.

СССРнинг Озиқ-овват программаси асосиде совхозда 1985 йилга қадар гўшт етишириши иккى баравар кўпайтириши тадбирларни белтилганланг, Ҳа, таҳрибалар, истеклар, тадбирлар олдинда турган катта ишларнинг ривож тушишига, албаттари хизмат қилишади.

Грант шаҳридаги болалар мұассасаларининг иши яхши йўлга кўйилган. Сурʼатда: шаҳардаги болаларни

соғомлаштырған шифохонаси.

Олимжон УСАНОВ

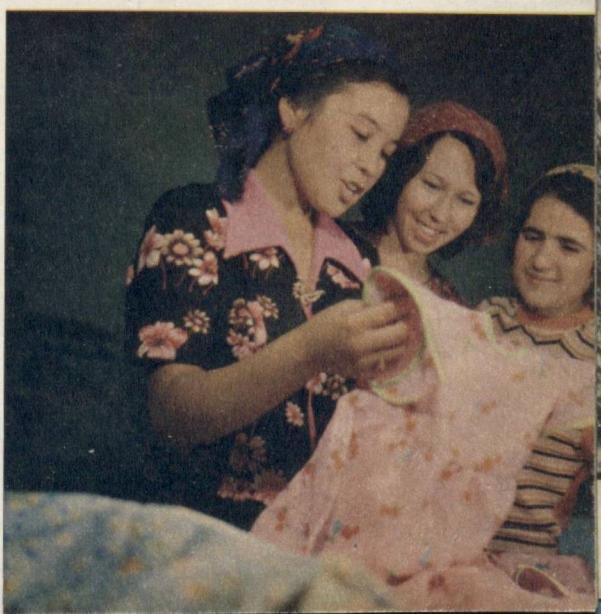

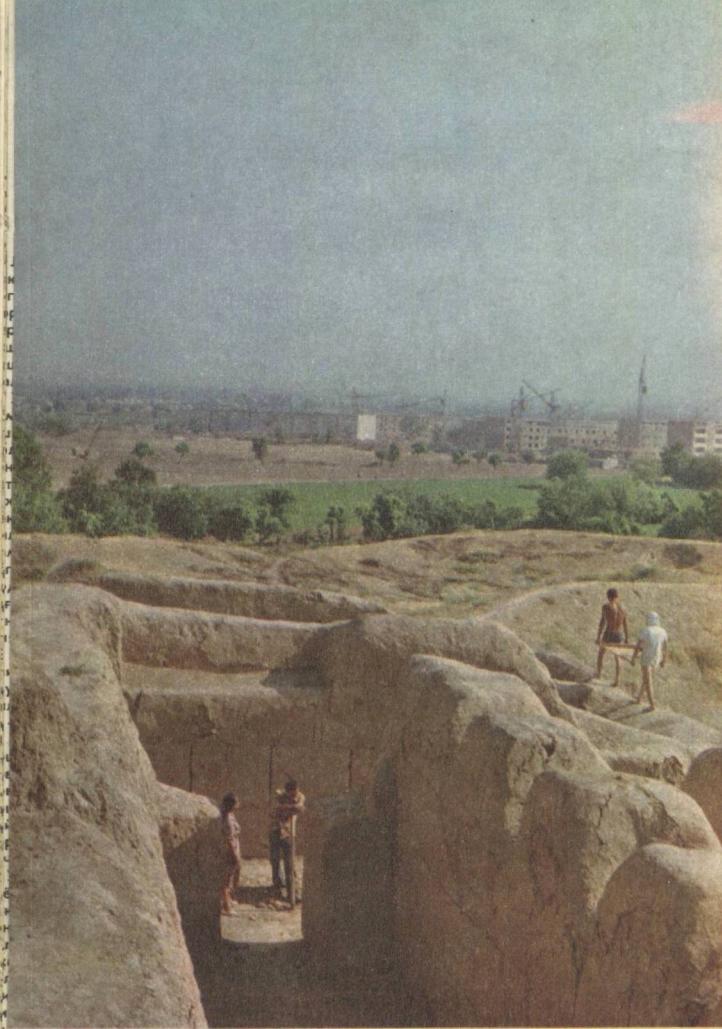
Ленин мукофоти лауреати, Социалистик Мөхнат Қаҳрамони шоир Расул ГАМЗАТОВ Узбекистонда бўлди. У икки марта Социалистик Мөхнат Қаҳрамони, Ленин мукофоти лауреати Турсуной ОХУНОВА билан учрашиди. Н. Шарипов фотоси

Гулистон тикувчиллик фабрикасида ишлаб чиқарилётган чиройли кийим-кечаклар бекирлилги билан халқимизга манзур бўлаётир. Илгор тикувчи, коммунист Дилбар ПАРДАЕВАни бу ерда ҳамма «Фабрикамиз юлдзузи» деб ўзозлайди.

Коммунистик мөхнат бригадаси аъзолари — фабрика мотористи Сайёра МўМИНОВА, пардозловчи Эльмира СОЛИЕВА ҳамда чевар Бахия АЛЕТДИНОВА ўзларнинг фидокорона хизматлари билан корхона илфорлари сафидан муносиб ўрин олганилар.

Б. Мизрохин фотолари

Археологик қазиш ишлари олиб борилаётган жойнинг умумий кўриниши.

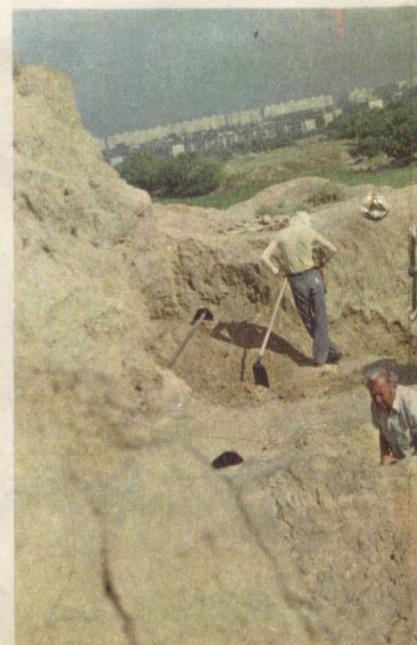
Аждодларимизнинг тошга ишланган чеҳралари.

2000 йил. Асрлар мобайнида қадимий ва доимо науқирон Тошкент ёз бошидан қанчалар тарихий воқеаларни кечирмади. Анъанавий амалий санъати, ҳунармандчлик тарихи жуда үзоқ мозийга бориб тақалади. Яқинда Юнусобод массивида ер қа-зиш пайтида топилган мана бу тарихий-маданий ёдгорниклар халқимизнинг ўтмиш замонлардаги ҳаётидан, турмуш тарзидан, маданиятидағ гувоҳлик беради.

Э. Йўлдошев фотолари

Археологик қазилмалар пайтида топилган эс-

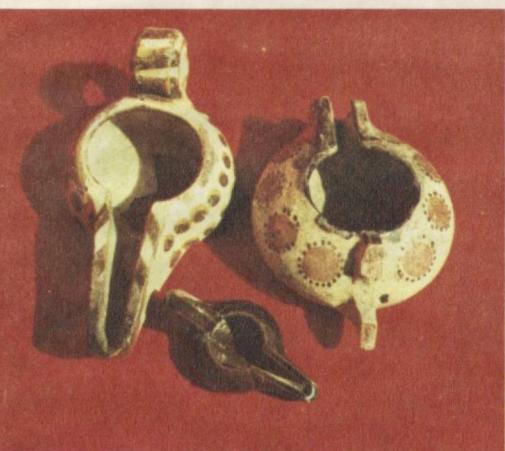

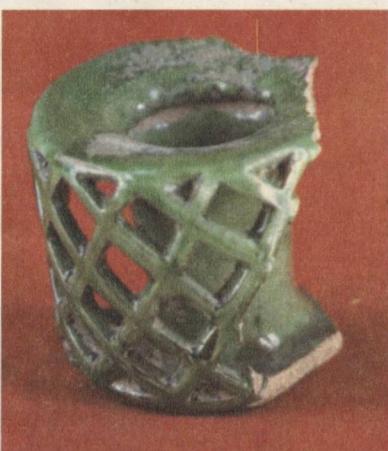
Шош-Бинкетда [бу жойнинг қадимий номи] X асрда ишланган шиша идиш.

Вино ичмилиги тайёрланадиган хум [VI аср].

Қадимда [IX аср. Бинкет] бу чироқ идишлар хонадонларни ёритган.

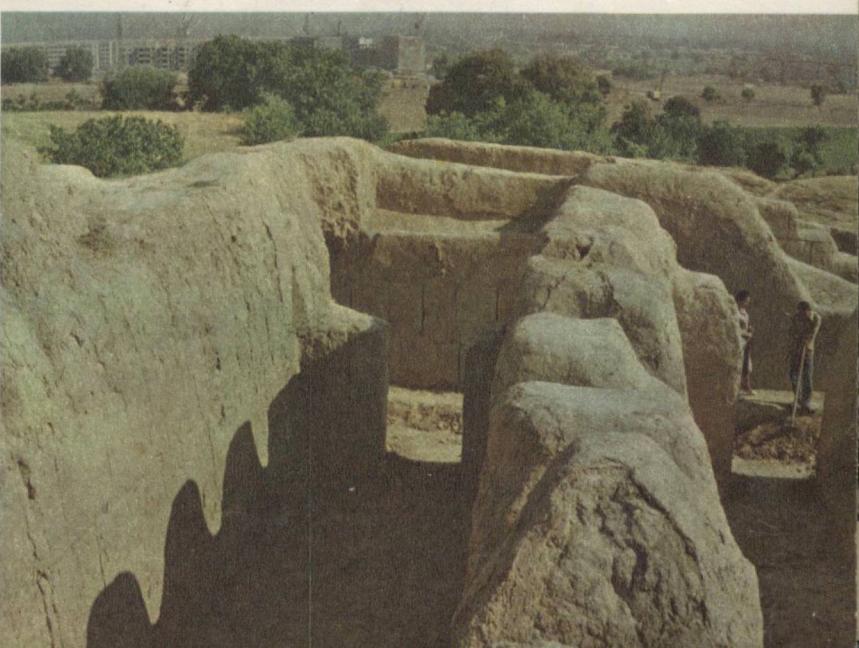
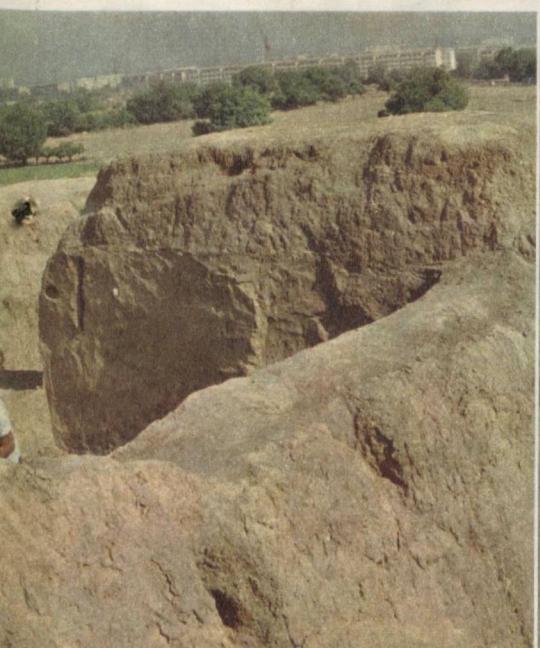

Сиёҳдон. [IX аср. Бинкет].

Қадаҳ. [VI аср].

и уйларнинг қолдиқлари шаҳарнинг тарихи ҳақида ҳикоя қиласи.

ЎзССР Фанлар академиясининг академиги, Физика-техника илмий-тадқиқот институтининг директори СОДИҚ АЗИМОВ.

Н. Шарипов фотоси

Усмон АЗИМОВ

НАВБАҲОРНИ КУТГАНДА

Гала-гала булатлар учиб кетганда,
Далаларнинг яшиллиги ўчиб кетганда,
Баҳор олис-олисларга кўчич кетганда —
Зағарон ранг гиёҳлар-ла қоламан танҳо,
Мен нақадар гул фаслини соғинаман, о!

Қўлларимдан тушар қалам баҳор кетганда,
Мен олам, бир олам, бир олам баҳор кетганда,
Гул ҳақида кўлгим, нолам баҳор кетганда —
Булатмайман хазонларга сирдошу ошно,
Мен нақадар гул фаслини соғинаман, о!

Жон дарахтлар, ҳали ҳам сиз турбисиз музлаб,
Юзгинамга босай десам новдалар — муз лаб,
Ариқларнинг ёқасидан кўк гиёҳ излаб,
Кезадурман Мажнун кеби бер телбанамо, —
Мен нақадар гул фаслини соғинаман, о!

Гала-гала булатларнинг учишларига,
Далаларнинг яшиллиги ўчишларига,
Яна баҳор олисларга кўчишларига
Мен гумроҳнинг нигоҳлари тушади ногоҳ...
Яна фақат кетишидан бўлдимми оғоҳ?

* * *

Мен ҳаётин яхши танидим,
Сочлари бор унинг тим қора.
Сурмоқ бўлсанг дунёнинг завқин,
Шу сочларни эркалаб, тара.

Мен ўлимни яхши танидим,
Кўзларнда унинг олов бор.
О, биламан, яшаш истасам
Шу оловга сигинмоқ даркор.

Булатмайман севгингдан озод,
Кўлингдадир тақдирим, гулим.
Худди сенга ўҳшайди ҳаёт,
Худди сенга ўҳшайди ўлим...

* * *

Қакнус, сенинг учисининг баланд.
Қанотингдан асрлар юки.
Бир кун сенга бермайдими панд,
Патингдаги замонлар юки?

Саволимдан куласан, эй қуш,
Сайрашингда мангу тантана
Ва гуриллаб ёнасан туйкус,
Тириласан муз-кулдан яна.

Сен-чи, нега бирдек титрайсан,
Чорлайсанми: «Муз бўл,—деб,—
юрак?»
Тугилмоқни билдим — кўркмайман,
Тугилиш — бу ёнмоқлик, демак.

Сильевич билан 1956 йилнинг июнида Тошкентда ҳамсұбат бўлди. Бухоро сафаридан қайтиб келган академик И. В. Курчатов Содик Азимович билан Правда Востока кўчасидаги «Шарқ» меҳмононасида учрашиб, иккакаси республикада фанни, айниқса ядро физикиаси ҳамда atom энергиясидан ҳақиқатига бўйича тадқиқотларни кучайтириш борасида бамайлихотир сухбатлашдилар. Уша кунлар Физика-техника институтида Игорь Ва-сильевич иштирокида йигилиши ўтказиди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиуми топширмаси биноаси Содик Азимов ўша йил институтни ташкил этиш мақсадидаги Москвага бир неча марта борди ва академик И. В. Курчатов билан яна учраши. 1956 йилдан 1959 йилга шу институт директори ўринбосари лавозимиди ишлаб, институтни обёка турғизиши жонбозлик кўрсатди. 1959 йилдан Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Физика-техника институти директори сифатида фан тараққиётiga улан хисса қўйди. Бу институтда ёнг соғ ярим ўтказиб материаллар олишининг янги технологияси ишлаб чиқди. Мазкур янгилилар мамлакатимизни ҳақиқатига ғоят улан иктиносидан имконини яратибина қўйди. 1962 йилдан 1966 йилга қадар эса, Содик Азимов Ядро физикиаси институтига директорлик қилиди. 1966 йил у яна Физика-техника институтининг директори этиб тайинланди ва ҳозиргача шу институт коллективини бошқариб көлбейти. Бундан ташкири у кўп йиллардан бўйин Ядро физикиаси институтидаги ўзи ташкил этган юзкори энергияси ядро физикиаси бўлнимининг муддери, Тошкент Давлат университетидаги 1953 йилда ўзи ўшистирган ядро физикиаси космик нурлар кафедрасини муддери ҳамидар.

1955 йил Содик Азимов докторлик диссертациясини муваффақиятли ёқлади. Унинг илмий тадқиқотлари учун янги ва янада кенг ўйлар очилди. У Ўрта Осиёда йирик илмий марказ — Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ядро физикиаси институтини ташкил этишда актив иштирок киради. Тошкентда яшадиги яртилишида аллома олим, академик Игорь Васильевич Курчатовнинг хизмати бекиётсиз. Содик Азимов ҳам бевосита унинг кўмагидан баҳраманд бўлди. У или марта И. В. Курчатов билан 1952 йил космик нурлар соҳасидаги тадқиқотларни ривожлантириш истиқбоглиги беғишланган чорғор йигишинда учрашган эди. Иккиччи марта у Игорь Ва-

сильевич билан 1956 йилнинг июнида Тошкентда ҳамсұбат бўлди. Бухоро сафаридан қайтиб келган академик И. В. Курчатов Содик Азимович билан Правда Востока кўчасидаги «Шарқ» меҳмононасида учрашиб, иккакаси республикада фанни, айниқса ядро физикиаси ҳамда atom энергиясидан ҳақиқатига бўйича тадқиқотларни кучайтириш борасида бамайлихотир сухбатлашдилар. Уша кунлар Физика-техника институтида Игорь Ва-сильевич иштирокида йигилиши ўтказиди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиуми топширмаси биноаси Содик Азимов ўша йил институтни ташкил этиш мақсадидаги Москвага бир неча марта борди ва академик И. В. Курчатов билан яна учраши. 1956 йилдан 1959 йилга шу институт директори ўринбосари лавозимиди ишлаб, институтни обёка турғизиши жонбозлик кўрсатди. 1959 йилдан Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Физика-техника институти директори сифатида фан тараққиётiga улан хисса қўйди. Бу институтда ёнг соғ ярим ўтказиб материаллар олишининг янги технологияси ишлаб чиқди. Мазкур янгилилар мамлакатимизни ҳақиқатига ғоят улан иктиносидан имконини яратибина қўйди. 1962 йилдан 1966 йилга қадар эса, Содик Азимов Ядро физикиаси институтига директорлик қилиди. 1966 йил у яна Физика-техника институтининг директори этиб тайинланди ва ҳозиргача шу институт коллективини бошқариб көлбейти. Бундан ташкири у кўп йиллардан бўйин Ядро физикиаси институтидаги ўзи ташкил этган юзкори энергияси ядро физикиаси бўлнимининг муддери, Тошкент Давлат университетидаги 1953 йилда ўзи ўшистирган ядро физикиаси космик нурлар кафедрасини муддери ҳамидар.

Олимнинг яна бир хизмати унинг тайёрлаган шоғирдлари билан белгиланади. Содик Азимов бу жиҳатдан ҳам олдинги сафда. У олтимшадан зиёд фан кандидати, ўн чунан фан доектори этишитирди. Академик Азимов илмий тадқиқотлари учун 1970 йилда Беруний номидаги республика Давлат мукофоти лауреатигига сазовор бўлди.

XX АСР ОТЕЛЛОСИ

«У — йўзал», дейдилар.
«Сўзлари асал», дейдилар.
Мен эса жамолинг таърифини
Хатто шевринга ҳам сидиролмайман,
Сен ҳақингда кўп гапирадилар.
«Ягона», дейдилар,
«Атрофиди йигитлар парвона», дейдилар,
Менинг ғазаб билан қимтилган лабим
Тонгидай оқарди, баргдай қалтирад.
Сен ҳақингда кўп гапирадилар:
«Очиқ қолган деразадан титраб, ҳансираф,
Ойга қолаб учди бўса овозим».
Гийбатлар мавзум, эй, Дездемонам,
Отелло ҳукукин берсанг-чи менга,
Отелло ҳукукин..!
— Отелло!..
— Дездемонам, сен айборд эмас!
Қўп-қизарип ўз овозимдан
Олазарек боқиб атрофга
(Тагин бирор эштимадими),
Мен — Отелло, Яголар билан
Гийбат килиб турибман сени.

V

Яқинда колхоз ветерани Маҳкамбой ака Мерғанов Содик Азимовнинг уйига ташириф буюриб ёлди. Узоқ сұхбатлашдилар. Академик Азимов ўзи бошқараётган институт билан меҳмонини танишитирди. Институтда улкан ишлар амалга оширилаб танлиги ҳақида, күёш энергиясидан фойдаланиш бўйича илмий-тадқиқот ишлари жадал олиб борилётганлиги тўғрисида, КПСС Марказий Комитети Сిёсий Бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўтқоц Шароф Рашидович Рашидовнинг бевосита йўлланмаси ва кўрсатмаси билан Паркентда кўёш энергияси билан ишлайдиган бемиси иншоот курилётганилиги борасида, институтнинг истиқболи хусусида батағиси гапириб берди. Маҳкамбой акани бошлаб институттунг ҳовлисидаги, тажриби майдонларидаги нур тўплагич улкан радиокарнайсизмон кўзгуларни, автомотив тарзда айланадиган маҳобати тўртбурчак кўзгули куриламарни кўрсатди. Шу пайдада бехосдан Азимовнинг эсига ёшлигига Маҳкамбой ака Мерғанов айтган гап тушиб, ундан сўради:

— Эслайсизми, Маҳкамбой ака, мени ўкишга юбораётib, «Сени келаожакда бир киши кутиб туриди. Сен у билан учрашишинг шарт» дегандингиз. Дарёқиқат, мен жуда кўп буюк олимлар, академиклар, фан арбоблари, давлат арбоблари билан учрашим. Лекин ўшаларнинг ҳақиқати биринчидан кимни назардада туттандигинг ўшанди.

Маҳкамбой ака жилмайди. Нималарнирди хотирлади. Каршишидаги улкан ойнага нигоҳ ташлади. Унда академик Азимовнинг, тажриба майдонининг акси тўлиқ кўриниб турарди.

— Мана,—деди Маҳкамбой ака академикка курила кўзгусидаги аксими кўрсатиб, учрашиб турибисизлар. Мен назардада тутган киши — мана шу академик Содик Азимович Азимов бўладилар. Ахир сиз ўз соҳангизнинг академигисиз...

Эргаш МУҲАММАД

Темур Малик

ТАРИХИЙ РОМАНДАН ПАРЧА

ИКИ ЧОПАР ярим тунда маҳрий сўқмок йўллар билан Куркагат чиқишига, бир лаҳза тўхтамай, жадал Уратепа томон юришиди. Даշтда уларни жануб осмониде ястанб ётган ўроқ-оидан бўлак ёч ким кузатмасди. «Ой ўзига тинч, аммо юрга потнич!» деган гапни кўнглидан ўтказди чопларлардаги бирни.

Шиддат билан ютуриб кетаётган суворийлар тонг отарда Шахристонга кирип боришиди. Бунда тўхтаб, дам олиб, кейин тоғ ораликлари билан Зарафшона чиқиб дарё ёқалаб Панжикент томон юришиди. Эртасига йўлда бир муддат отларини сугориб, Бундан Самарқанд яқинидаги Катвон даشتни томон ютуришиди. Улардан бирининг ёнида саркардинг Катвонда қўшин тўллаб турган сulton Жалолиддинга мактуби бор эди. Шошимлининг нома йўллаган Темур Малик душманга яна бир қаҳшатиги зарба бериш учун дарё ўртасидаги истехкомда ўз сарбозлари билан бирга төврарлик кўриб, тонг отишими кутуб ўтиради.

Хужумдан аввал Темур Малик билан Шоҳмурод Кўхистоний кечакўлга тушурилган Улоқ-нўён ҳамда Кучумни ишга солишини ўлашибди. Асирилар мўғул қўшинин учун кимматли кимсалар, бири — нўён, бири — юзбоши эканлигини халларидан ўтказиб, уларни гаровга қўйишмоқчи бўлишиди. Улар эвазига Сўқту-нўён Хўжанд атрофидан қўшинини олиб кеттиши, қамал ҳолатини тутгатниши... каби шартлар турарди. Бу реже бефойда бўйлиб чиқиб, тонг отардаги хужумни тўхтатиб, кун ёйилгач Темур Малик икки асирини ўз ҳузурига олиб келишини буорди. Дарё ўртаси — истехкомдаги саркарда хонасига яна одатдагидек Шоҳмурод Кўхистоний ва Хўжя Идрис олдинда, барча сардорлар тўпланишиди. Эшикдаги парданчи очиб, ичикарни олиб кирилган Улоқ-нўён билан энкисоқол

юзбоши Кучум пойгакда ўйдайиб туришарди. Нўён ўз томонидан номақбул жавоб келганини биларди. Улимга ҳукм этилганни, ҳозир бу гап Темур Малик томонидан айтилишини кутиб титиради. Унинг ўлим даҳнатидан юргани орқасига тортиб кетаётгани гўштдор юзлари, бирбирига тегиб таракблётган тишларидан шундук сезилиб турарди.

Хона юқорисида ярим доира ясад сукут сақлаб ўтирган лашкарбошилар дам нўйнга, дам юзбоши Кучумга қараб кўйишар, лекин мом-мим дейишмас эди. Бу тўғниларнинг Утрорда ёмон хунрезлик қилиб, тиззаздан қонга ботгани ўтирганларга мальум эди. Темур Малик Шоҳмурод Кўхистоний билан атай гаплашиб ўтиришар, хонага ити кирдими, пашшиа кирдими... мутлақа сезмагандек ўзларини беларво тутишар эди. Йўғон ва гўштдор мўгул ўзини кечак ўлумга тикканини айтган бўлса ҳам, барбири ҳозир «ўлум олидид» даг-даг титиради. Орқасида турган энкисоқол Кучум ҳам аллақачон эс-хушини йўқотиб, жони саломат қоладиган бўлса, Темур Малик хизматидаги қолиб, мўгулларга қарши жанг қилишга тайёр эканини билдириларни бўларди. Темур Малик икки асирини бир муддат туризбай қўйиб, кейин саркарда энкисоқолига туркий тилда мурожаат этди:

— Бизнинг шартимиз шундай: нўнни майдонга олиб чиқурмиз. Қўлингга қилиб берурмиз. Бошини узсанг, жонинг омон колур... Қўйб юборурмиз, ҳозлаган томониминг кетурсен.

— Бу гапга бояр қилсан бўлурми— деда титраб, ёлбориб, инглам-сираб сўради Кучум.

— Ҳа!

— Олло соҳид, ҳазрат, майли нўнни олиб чиқишини, мен унинг бошини узамен!

Нўнни ташкарига олиб чиқишига, шеригига Кучум-юзбошининг сўзларини унга мальум қилишиди. Рантги оқа-

риб кетган нўён кўзларини ола-кула қилиб, шеригига ўқрайди. Шериги ўзини нўйдан четроққа олиб, ҳозироқ қўлига қилич тутишарни, қиличини бир селпиг, нўнинни бошинни узажагани мўлжаллади. Аммо, хонада ўтирган лашкарбошилар ташкарига чиқишига, уларнинг бошқача маслаҳати келганиларни мъалум бўлди. Лашкарбошилар Улоқ-нўнга тикилишиди. Саркарда ўзинида турган тилмолк йигит орқали унга:

— Нўён, ана қаниқ, унга ўтириб, шерикларинг ёнига кетабер! — деди. — Биз асирининг бўйнина қилич урмаймиз. Қоролисиз асириларни ўлдириш сизларнинг ишнинг! Шеригинг ҳозироқ сенинг бошининг узомзик тайёр. Аммо биз бундай қилмаймиз. Бизларнинг таомилимизда бу но-мардлик! Сенинг баҳоининг жуда ҳам арасон экан, сен мўгулларнинг учун мўтабар бўлганингда, мен сенинг бадалингга шахримни кутқариб қолмоқчи эдим. Сўкту-нўён бунга унамади. Энди кет бундан! Йўқол!

Тўнкадек эгилиб олган Улоқ-нўён кўрк-писа киргоқ томон тисарида. Киминингдир ишораси билан тайёрланниб, сувда қалқиб турган кичик қайинки тушди. У кўзларини ола-кула қилиб, Темур Маликка тикар, бу бир «ўйниндир», балки ҳозир ўқ узб ўлдурулар деб, ўзининг кутубайи кетаётганига ишонмасди. У эшқакларни ушладиу, яна бир одам тушадими деб, юқоридагиларга жовидиради.

— Кетабер! — деди яна Темур Малик, — лекин қайинки бирон одамнингдан қетайриб юбор! Сен билан жанг майдонida учрашурмиз, ўшанда мен сенинг жазонгни берурмен!

Нўн индамидан турди-да, кейин эшқакларни ишга солиб, ўнг томон киргоқча сузиб кетди. У сун ўртасига етганида ҳам қўзларни турган Темур Маликдан узмасди. Хўжандликлар рўпарасида серраниб турган энкисоқол Кучум ҳайрон бўйлиб, нима бўлаётгани тушунмасди. Ўзининг расвалиги

фош бўлганини пайқаб, бошини қўйи-эди. У ҳозироқ эгилиб Темур Малик оёғига бош уришга тайёр эди.

— Тиф деган туپурк, қайтиб олса макрӯх. Сўзимиз суз: сенинг ҳам жонинг ўзингга сийлов. Ноҳлаган томонингга кет! Йўқол! — деди Темур Малик. — Биз соткінларни сағимизга кўшмаймиз! Сузашни билсанг, сузиб кет, сенг беришга кайи йўй. Арзимайсан! Лекин мўгуллар ёнига борсанг, гўштингни бурда-бурда қўлгайлар! Коражитий томонга коч. У монда соткінлигинг, сурбетлигинг билан кун кўрурсен.

Кўчум дарё бўйига тушиб, шу лаҳза этиги, кўйлаганин анил-тапи еча бошлиди. «Марҳамат қилиғиз, шафқат қилиғиз...» деб, кўйим-бошларни чап қўли билан ушлаб, ёнламаси, дарё оқими томон сузид кетди. Қаёқда боришини ўз ҳам билмас, фатжони омон қолганидан ҳурсанд эди.

Темур Малик бирни ўнгга, бирни чапга сузиб кетган иккни душман ортидан тикилганинга хәлга чўйди. Атрофида садоқати дўстлари, анча нарида тўда-тўда сарбозлар туршиарди. Иккни ашаддий душман кўйиб юбориганига сарбозлар ҳайрон; бундай душманни кимнадир буюриб ўтирайм, шарташ қиличини сугуриб ўзи чопиб ташладиган Темур Маликнинг «қўйгучланинг» одамларни тақиқкубга солди. Сарбозлар бу ишдан ризо бўйшилади. Саркардинг бальзан тик турб, бундай «спинакка кетишияни пайқаган Шоҳмурод гап катди:

— Саркарда, қўшин амринингиза мунтазир.

— Орий-орий, — деди у бош кўтариб. Сўнгра атрофда кузатиб турган йигитларни қўли билан яқирни кетишига чиқарди. Дарёнинг нариги киргоғида ўз нўйларини чўккан хўзинни сувдан тортгандай қайиндан чиқарди олаётган бир тўда мўгулларни кўрсатди. — Ана, кўрдигизим, у ўз шериклари ёнига борди. Биз

МУАЛЛИФДАН

Исонга кўсқа ўнг берилган, лекин адаб барбири шошиб маслиғи керади. Кўп йиллар мобайнида тарих саҳифаларини варақладим, ватан саодати ўйлида курашиб, қурбон бўлганилар ҳақида иттоғ ёнши орзум эди. Мислини баҳодирлардан бирни Темур Малик жасорати доимо дикатимни жалб этиб келарди. Кунданлик ишларининг кўплигига ҳам қарамай ушбу тарихий романни ёзим тутгатдим.

Самарқанд яқинидаги Катвон даشتida, Хўжандда — Сайхун ёқасида, Утрорда, Бухоро ва Хоразм тупроғида бўлган қонли мұҳорабалар Мовароонхар ва Ҳусрос тақдирини ҳал этган.

Темур Малик ҳақида бир қанча илмий ва бадийи, тарихий асарлар, кўпгина ривоятлар бор. Лекин, менинг назаримдаги, ватан мұҳаббати, ватан мудофааси ҳақида яна бир насрый асар ёзиш зарурати туғилганга ўхшиди. Бу ишни ўз зинмамга оларканман, саркарда ва ўша замон кишиларни сиймоскда она тупроқни, элини жондан альо севган исонларни тасвириламоқ мақсадим бўлди. Урта Осиё тарихини ниҳоятда одил ёртиб бергани учун улуғ рус олими,

академик Василий Владимирович Бартольдга, биз, ҳозирги барча тарихнавис қаламкашлар гойинбона ташаккур айтамиз! У Шарқ мұтағаккирлари Берунни, Ибн Сино, ал-Асир, Жузонийин, Жувайнинга ҳамда, «Тарьиҳи жадонгушоӣ», «Тарьиҳи Наршахин», «Тазкират уш-шароӣ», «Бобирнома» ва бошқа бебаҳо китобларга чукур дурмат кўрсатганни яна бир карра унга нисбатан эдтироминимизни оширади.

Она юрт мұхаббати — бу эзгу түйүг. Бу түйүг мутақао қарийдиди. Бу ишеб түйүг деч қаҷон түпроқ қатламларидаги қолиб ҳам кетмайди. Шу сабабли мознайдаги содин пайдавон вағандонимиз жасоратни куйлаш қоризи кўздан бўйи юрганига даҳжон солиб келарди. Устод Садриддин Айнӣ ўзининг тарихий ва илмий асарларидаги Темур Маликнинг саркарданик жасорати ҳамда Хўжанд мудофаасида мислини жанги бўлганини яхши айтгандар.

Кўпгина совет олимлари асарларига ҳам мурожаат ишдим, романнинг китоб ҳолидаги нашр этилишида, кириш сўзимда уларнинг номларини мүфассал айтаман.

нинг бошини олмаган бўлсак ҳам, лгандан беш баттар бўлди. Биз ахарга уни қайтарадиган даво — озакрни рўбарў этдик. Мўгуллар, таркилар, татарлар... тутасида ахил-йўк. Жони омон қолиши учун ири-бирини ейшга тайёр. Буни бишимиш жуда ҳам мухим эди. Мен у гапни суптон Жалолиддинга айтадан, улар ўтрасида иноқлини йўк. Биз, ўзинстоний ҳазретлари билан масла-этлашиб, Улоқ-нўйнни атайин кў-мб юбордик. Уни жангда ўлдурур-из! Ҳозир пайти эмас.

Шу асномда оролнинг ўнг қирғоги омон кичик қаймачада сузиб келадётан яланғоч мўғул йигитига қирғоқса тиси келиб, қаниқдан чиқди-да, унинг умшугидаги ароқонни илдизга боягали. Қайиц ичидаги оғзи маҳкам боянган халтавани олиб, қирғоқда тўпаниб турган йигитлар оғёги остига теди. Узи сувга шўйнаб, нариға тоңига кулочкашиб сунзб кетди. йўрқанидан ҳар замон-ҳар замон-а орқасига қараб кўярди; кимдир ёй-билил мўлжалга олалтими, еб юрагини ҳовчулаб сузарди. Сарбоз йигитлар кулиб, қийкириб, мў-ула сиёсати килиб кўркитдилар. Ммо бирон киши қўлига ўқ-ёй олади.

Оғзи боғланган халтавани саркар-ага етказиши. Шоҳмурод пичоги илан илини узуб, халтавадиги тилло ғангари тўқди. Сарбоз йигитлардан бирни атай санди. Ропла-роса инг тилло экан...

— Кўрдингизми, ҳазрат,— деди Темур Малик, — баҳойим минг тилло, демоқчи. У тўғизини айрбашлаб лишмаганига ҳурлиги келибдур. Тайли, бу халтавани ённингизга солиб ўйн, аскатиб қолур.

Шу кечак йигитлар иккига бўлиниб, тир вактда ҳам ўнг қирғоқ ҳам чап қирғоқса ҳужум қилижаклари, манжа-иқларга тайёрланган ҳамма тошлар-

ни отиши, кемалар устидаги соябон сувоклари устига яна сирка қўйиб, нам қилиб қўйинши Темур Малик юзбошиларга, атрофидаги сардорларга тайинлади. «Эртага, ярим тунда етимш кема дарё оқими билан Жинда шахрига қараб равона бўлур. Уч кечак-кундуз сузурмиз!», деди у.

— Бугун тунда ҳужумга бормайдиганлар курол-юроқлари, ўракларни кемалар жойлаб қўйиншилари лозим,— деди Шоҳмурод Кўхистоний атрофидаги қилич оғсан сарбозларга.

— Бу ишимиш юртни ташлаб кетиши деган гап эмас, — деди Темур Малик, — биз суптон Жалолиддин туди остидаги катта лашкарга бориб қўшилурмиз, фармон шундок. Чиннигза қарши катта куч билан ҳужум бошлаймиз! Душманни тору мор этиб, юртимизни асоратдан озод этурмиз. Максад равшан. Булинганини бўри ер. Бўлтак-сўлтак лашкар билан душманни ёнгиг бўлмайгай. Жанг энди Катвон даштига кўчтагай. Вактингча Хўжандан ташлаб кетишига тўғри келадур. Бу жуда аччик, улииданд оғир... Аммо, на чора! Она-тупроқни ташлаб кетмоқдан улим ағзал. Локин биз она-тупроқса яна қайтиб келишимиз учун ҳозир чекиннишимиз лозим!

— Тадбир барчага тушунарили, муҳтарам саркарда, — деда Темур Малик сўзларини тасдиқлада. Муҳаммад Хўжа Идрис Кубаро,— сизнинг ва шахзода Жалолиддиннинг бу реяси, кучларимизга куч қўшиб, иншоолло, юртни озод этурмиз. Омин! — деди у қўлларини юзига билиш.

— Сиз, ҳазрат, Хўжандада қолинг! Сардор Муҳаммад Мажрух ҳамма вакт ҳизматнингизда бўлур. Хўжандада яхши одамлар хонадонида эҳтиёт сақлаймиз. Мен, сардорга сизни тайинлаб айтганманн... — деди Темур Малик Хўжа Идрисга мулойимлик билан.

— Муҳтарам саркарда, мен сиз билан бирга кетурман! Сиздек биродарларидан ажрабли қоломаймэн. Қатъий қарор қўлганманмен. Агар мен ўз фарзандларидан аъло — сизларга эътиомд қўймаганимдан бу оролга ҳам келмас эрдим. Кемага тушганнинг жони бир. Мен бир кекссанинг жони ватандoshларимнинг жонидан азиз эрмас.

Темур Малик яна жим бўйиб қолди. Кекса устоzinинг бу қатъий қарори унга яна дадла берди.

— Ҳудо ёр бўлсун сизга, ҳазрат! — деди айғоқчилар сардори Муҳаммад Мажрух.

Ярим тунда Шерорат Шоший, Сиёш-пахлавон, Қанғи асрлон сардорлигидаги уз кема ўнг қирғоқда ўтди. Манжаниқлердан ўтило тошлар тинимисиз оғизларни турди. Ҳар бирни етмис, саксон сарбоз йигитдан иборат бу уч тўда қирғоқда етишлари билан, кемада бир йигитни қолдириб, уч томонга тўстадан ҳужум бошлашиди. Сарбозлар атай қалкон кўтартмай, ўн кўлларида қилич ялангочлаб, сўл кўлларида наиза тутган эдинлар. Кутимагандан бошлиган ҳужум душманни саросимага солди — ўйкуда ётганлар қодирларидан чиқиб, тог томонига қочишиди. Бундай ҳужум бўлишини кутиб қирғоқ атрофида ётган — Ўтроддан ҳайдаб келинган асиirlardan бир қисми ҳам мўгулларга қўшилиб қочишиди. Улар шу қочганипарича асиirlardan кутилишиди. Кўпчилиги Келовчи тепаликлари томон кетишиди. Тўс-тўланонда қочиши журъат этолмаган асиirlar ўз жойларида ётаберишиди. Темур Малик навкарлари ўзларига тегмасликларни яхши билишади. Улар тинимизиз ташилган харсанг тош ўюмлари бир ойлардан кейин дарё суви юзасигача чиқиб, тўғон шаклини ола бошлиган эди. Дарё суви ҳам кўтарилиб, орол устига яқинлашган, яна бир-иқи

кундан кейин оролни сув босиш ҳавфи ҳам бор эди. Кейинчалик, ўша кечада бўлган ҳужум вақтида иккى мингдан ортиқ ўтрод, Сигноқдан ва шу атрофидан ҳайдаб келинган асиirlar ҳар томонга қочиб кетгани мъалум бўлди.

Ўнг қирғоқда бўлган тўс-тўланон вақтида Темур Малик, Шоҳмурод Кўхистоний, Ҳусайн Гов, Муҳаммад Интизом сардорлигига уч гурух, чап қирғоқка ўтиб, яна қальлаге бостириб кириши. Бу ҳужумдан илгари ҳа-бердор бўлган Ҳуаммад Мажрух йигирма ғигити билан саркардага келиб қўшилиб, қалъа ичини тўс-тўланон қилди. Үнинг йигитлари отхона коровулгини ўлдириб, ҳашакларга ўт кўйиншиди. Қалъа ёндиага мўгулларнинг Тапқоқдаги боргохига ҳужум килиб, иккى ѹздан ортиқ душман навкарларини қиличдан ўтказишиди. Муҳаммад Мажрухнинг ҳабар беринча, кеърада мўгул истехомни, боргохи бўлса, унга ҳужум килиб, ўт кўйиншиди. Бу ишга Хўжанд фуқаролари ҳам қатнашишиди. Бир неча соатлик жангдан сўнг улар яна дарё бўйи томон юрб, ўз кемаларига туша бошладилар. Қалъа дарбозасидан қилич ялангочлаб чиқсан Темур Малик ўй-четидан бир неча сиким тупроқ олиб, рўмоласига ўраб, маҳкам туғиб, қўйигига солди ва бу ишини кузатиб турган Муҳаммад Мажрухга тикилиб қарди:

— Сардор, биз эртага тунда оролдан чиқиб кетурмиз. Оллонинг хохими шундок бўлди. Катта куч бўйиб, ҳужум қилимай, юртни озод этиш мушкундир. Султон Жалолиддиндан бизни Катвон даштига қочириб, иккى бор мактуб келганидан боҳабарсиз. Катта кучга бориб қўшилиш юртни ташлаб кетиш эмас.

— Сардордам, шундок. — Хўжандни сизга, сизни оллога топширдик.

«ЎТГАН КУНЛАР»НИ ЁД АЙТИБ...

Хожи СОДИК

Сиз бу суратда келаси йили тўқон ёшга тўладиган, эл ҳурматига сазовор Мулломурод Дадабоевни кўриб турибисиз. Ленинбод шахрида бу мўътабар отахонни танимайдиган киши бўлмаса керак.

Мулломурод ота ёшлигидан илматарифатга берилган киши. Айнича бадий асраларни ўқиш ва мутолаа этиши унинг севикли одати. Рудакий,

Жомий, Навони, Саъдий ва Ҳофзининг жуда кўп газалларини ёд билади. Айнича кўпгина эртак ва қиссаларни бир умр ёдда тутиш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Бу борада Мулломурод акага етадиган киши йўқ деса бўлади. У, машхур адабиб Абдулла Қодирининг «Ўтган кунлар» романини тўқис-тугал ёдлаб олган.

Бундан кўп йиллар мұқаддам Мулломурод ота сұхбатидан баҳраманд бўлганиман. Ушанда, ҳаммахалаллар мәҳмонхонада тўқима ейшарди. Шу баҳона билан улар Мулломурод аканинг ширин ва ажойиб сұхбатларини тингләрдилар. У киши ошгача шеърлар ўқиб, латифалар айттар, ошдан кейин эса эртак ё қисса сўйлар эди. Бир гал тўқимага мәхмон бўлиб бордилар.

Афуски, ўша — кейинги сұхбат, иштирок этиши бизга мияссар бўлмади. Аммо кейинроқ фалакининг гаёни билан иккаламиз бир колхоз ишга бордик. Мен колхоз секретри эдим, у киши бош табелчи. Ки пайтларидар саркорлар алоҳиди, ёлар алоҳидаги ейшарди. Мулломурод ака ҳам биз ёшлар биле бирга эдилар. Ана шунда мен: «Ўтган кунлар» романини айттиб беринг деб илтимос қилидим.

Шу шарт билан, ҳар кечада фақири соат айтаман,— деди Мулломурод ака.— Акс ҳолда, мени чарчати куянислар.

У кишининг шартларини жон де қабул қилдик. Шундай қилиб, иккяда ҳафта давомиди, ҳар кечада иккя соатдан, ҳаммаси бўлиб ўн иккя соатда романни ёддан айттиб бўлдилар. Ўзи шонратбат авалга чечакиши эмасми, шунинг учун романнинг воеҳа ва тасвиirlарни бир ҳарфи ни ҳам колдирмай хикоя қилиб бердилар.

— Мулла ака, қандай қилиб каттроманинни ёдлаб олдингиз?— сўраган дим ўшанди.

— Китоб ўкишини яхши кўраман,— деди у.— «Ўтган кунлар» жуда ёки қолган. Шунинг учун уч марта ўзи гандим. Эрмагим шу китоб эди. Бундай билди қолган ўша атроф одамлари ҳар кечада мәхмонини бўлардилар. Ўқиб беришини илтимос қилирдилар. Қайтиб келиб, яна мәхмонхонада давом эттирирадик. Мана, уч йилда бери ёддан айттиб юриман.

Ана шу гапларга кирп етийи бўлди. Якнда ажойиб отахоннин мәхмонини бўлдим. Ҳозир ҳам бардада шушёр, лабларидаги табассум, сўзлари ҳикматта бой... Ҳозиринга бир тўғшаларга ахлоқ-одоб бобидан сўзлаб бир катта эртак айттиб берган экен.

— Мулла ака, «Ўтган кунларни» ҳали ҳам ёддан айттиб бера оласизми?— деб сўрадим.

— Ҳа, сиз мени қариди, деб ўйладингизми?— деди у.— Ўтиринг, бирон ҳафта вактингиз борми?

— Үндай бўлса, юзга кирганингизда яна бир марта эшитишга тайёрман!

— Мунча ҳасис бўлмасангиз?— Ҳазиллашиб кулди ота,— бир юзу йигирма дессангиз, Асакангиз кетадими?

Иккаламиз қаҳ-қаҳ уриб кулдик. Ленинбод

Суратда: Мулломурод Дадабоев ўз улфатларига «Ўтган кунлар» романидан парча айттиб бермоқда.

Ш. Мамажонов фотоси

— Амрингизга ҳамиша тайёрман! Улар кучоқлашиб хайрлашишди.

Шундан сўнг Муҳаммад Мажруҳ ўз одамлари билан Темур Маликни дар қирғогигача кузатиб ўқиб, ҳар томонга тарқалишиди. Темур Маликнинг уч кемаси тун қоронғусида яна орол томонга сизуб кетди. Юрак олдириб ўқибган мўгуллар саркарда сарбозларни таъкиб этиб, қирғоқчача келишга журъат этиша олмади. Биринки бундай қилишганда атай пистирмада колдиринган тўда орқадан юргуриб келиб, мўгулларни чопиб ташлаган ёди. Шу сабабли Темур Маликни таъкиб этиб, орқадан қувиб келишини мутлақо лозим топишмай, ўз жойларидаги калтак егланларича қолберишиди. Темур Маликнинг Улоқнўйин ўлдирмай, қайтариб юборгани ҳам мўгулларни ўйлатиб ўқибган ёди.

Лекин ватанпарварлар учун энг ёмони шу бўлдики, Тапқоқдаги, мўгуллар боргоҳида бўлган чопиқнинг Ҳусайн Гов қаттиқ яраланиб, ўрнидан

туролмай қолди. Яна ўн уч навқар ҳам қалъа ичидаги жангда нобуд бўлган ёди. Сузиб кетаётган кемада ўтирган Темур Малик курбонлар ҳаққига дуо ўқиб, юзига фотиха тортди. Тўнгти жангларда иллари бунчалик кўп талафот кўришмаган ёди. Ўнг томонда жанж қилиб, қайтиб келганилар ичнда сардор Муҳаммад Интизом ва яна ўн беш югит ҳалок бўлганини эшитди. Оролда қолиб, кемаларни тайёрлаётганлар билан Ўйқе Идрис Кубаро шаҳид бўлганилар шаънига тиловат қилиб, дуо ўқиди. Яредор сарбозлар ёнига келтган табиб, жароҳатларга малаҳам ўқиб, бальзиларга сувга эзиз, мўмін ичирди. «Лат еган устихонларни даволайди, чақаларни тез тузватди», дейдалади берди у.

Саҳарга яқин Темур Малик бир муддат ётиб мизгиб олди. Чарчабориб келгани сабабли у белидаги салоҳлари — қилич-ханжарини ҳам ечмай болишига ёнбошлиб, пинакка кетди. Унинг ёнига эт — таом ва

шарбат олиб кирган ўйгит саркарда ни иккя яшар ўғли — Метинни кўтариб юрган эмисш. Бола онасини ахтариб, йиглармиш... Темур Малик:

«Сенинг онанг хиёнат қилди. Онанг энди ўйк...» деган гапни айтмоқни бўлибди-ю, дарҳол тилини тишлабди. Бола бу гапга тушунмайди. Агар у каттароқ бўлиб, бу гапни эшитса ҳам, барбири, ишонмайди. Чунки унинг онаси — Ойчекч... Бола ҳеч қанон ўз онасини ёмонлаши мумкин эмас. Шу лаҳза унинг ёнида пайдо бўлган Коракўз бека Метин Маликни отаси қўлидан олиб, эркаламоқни бўлибди. Аммо бола унга бормабди. Саркарданнинг ўзига тушган фожинаян амининг Коракўз, ундан кейин бунда пайдо бўлиб қолган раққоса Ҳигина гўзал бошини эгиб, хомуш ерга қарашибди.

Ташқарида одамларнинг ғала-гову-

ри Темур Маликни ўйғотиб юборди. У қўз очиб, бир муддат карахётди. Нега унинг кўз олдиги Коракўз билан Ҳигина келди? У ўйланиб қолди. Ўғли Метин Маликни садоцатли кишиси қўлида экани кўнглига тасалли берди. У, ёстидаги бўлумчаличини ахтариб, яна бир рўмолчага топиб, чўнтағидаги тупроқни қисимлаб-қисимлаб иккига бўлди. Рўмолчаларни тугиб, бирини белидаги белбоги орасига солди. Иккиччи рўмолчага ўроғлик тупроқни Шоҳмурод Кўхжистонига тутди.

— Буни олинг, ҳазрат, бу — Хўжанд тупроғи. Бу, биз учун бағоят қимматли, ҳамма нарсадан айло она тупроқ. Уни ҳаммавақт ёнингизда сақланг. Биз албатта ўз еримизга қайтиб келурмаси!

Иншоолло,— деди Шоҳмурод Кўхжистоний рўмолчага тугилган тупроғи кўзига суртиб.

Иккя саркарда бир-бирларига тикилб қолишиди. Уларнинг қалбидаги айримлик этирибони сарбоз ўйгитлар сенайт турардилар.

АНЬАНА ВА ИЗЛАНИШ

Чингиз АҲМАРОВ,
Ўзбекистон ҳалқ рассоми

Абдумажид МАДРАИМОВ,
санъатшунислик кандидати

Жонажон Ўзбекистониниз хур ва
иг итифоқдош республикалар
ктиёр оиласида ҳар томонлама
плаб яшамоқда. Ижтимоий-сий-
й, иктисолий, маданий соҳалар-
ги беқиёс ютуқларимиз ана шун-
дап далаётдири. Мисол тариқасида
ргина матбаба соҳасига мурожаат
лайлик. 1920 йилдан 1924 йилгача,
ни тўрт йилда, бори-ўғу 1302
китоб ва рисолача нашр килин-
чи эди. Ҳозирги кунда бир йилнинг
ида икки мингдан зиёд китоб ва
исола чоп килинмоқда. Бу жуда
тта маънавий бошлиқидир. Шунинг-
ка, республикаизда ўнта муста-
ншриёт ва мамлакатимиз мер-
зий нашрнётларининг учта филиа-
муваффакияти ишламоқда. Ўз-
истонда нашр этилаётган китоб-
нинг юксак бадий савијаси
рим китобларимизнинг республи-
каро, Бутуниттифоқ ва жаҳон
грэма, конкурслари медаллари,
iplомларига сазовор бўлганилиги
ни билиш мумкин.

Бир вактлар маҳаллий кадрлар-
ни профессионал санъаткорларни
ривнялаш учун уларни Москва ва
Энгиланд бадими билим юртларига
ишига жўйнатилган бўлса, бугунги
ида Тошкентда маҳсус ўрта ва
бадий таълим олган рассом-
р күшини республикаларда ҳам
гуваффакияти икод этмоқдалар.
Мазкур маколада Faafur Гулом
номидаги Адабиёт ва санъат наш-
риётида чоп этилаётган, кенг жа-
ратчилика мўлжалланган асарлар-
ниң бадий безатилиши савијаси
тасвирий санъат бўйича маҳсус
ибниётлар нашр этишининг айрим
ғаммолари тўғрисидаги бози мұ-
хизаларимизни ўртоқлашмоқчи-
з. Фикримизча, Ўзбекистон ҳалқ
исоми, республикаизм етакчи
африк мусавиинларидан бирин Кут-
туб Башаровнинг «Гулистан» журна-
лининг шу йил 9-сонидаги тақиидий
иқоласида Faafur Гулом номидаги
шириётда чоп этилаётган китоб-
нинг бадий безак савијаси асар
измундан, ҳалқимиз шеътидан,
окли ўзбек китоб рассоми Искан-
дар Икромовнинг энг яхши анъана-
ридан бутунлай узиниб, қаерлар-
идир мавжуд бўлган наумуларга
клида айланбон қолганд, маҳсус
иқуслар учун яратиладиган ки-
блар айрим рассомлар имтиёзига
ланиб қолганд тўғрисидаги фикр-
рини умуман тўғри ва асосли деб
тавсии. Маколада таъкидланши-
ли, бадий савијаси паст китоб бе-
клави тўғрисида тақиидий фикр
идарир кўя қолмай, уни тўғрилаш
ун маҳсус тадбирлар кабул килиш
кети келган. Бу ўринда юқоридаги
шириётда чоп этиланган, бадий бек-
лави савијаси паст китоблардан
ақтагина бир нечтасини мисол та-
риқасида эслатиб ўтмоқчизим.

Мухокама, мулоҳаза, мунозара

Улуғ ўзбек шоир, мутафаккири
Алишер Навоий ижодининг жаҳон
маданиятни хазинасига чисса бўлиб
қўшилганлигини мухтарам журнал-
хоналарга айтиб ўтишининг ҳожати
йўқ, албатта. Улуғ шоир асарларини
ўзбек тилида ўн беш жилда, рус
тилида ўн томда, бадий комус
бўлмиш «Ҳамса» асари эса «Ҳаҳон
адабиёти кутубхонаси» туркумидаги
чоп этилганлиги Алишер Навоий
ижоди бутун совет ҳалқи учун мў-
табар ва қадрлар кўпсатиб турибди.
Айниқса, республикаизмда
улуғ шоир номи билан атадагиган
янги Навоий областининг ташкил
етилганлиги ана шу юқсан курмат-
нинг яна бир ёрқин далилидир.

Энди эса, Faafur Гулом нашрнёт-
тида амалга оширилган хайрли иш,
улуғ шоир достонларининг бугунги
китобхони учун тушунилди насрин
бёни нашрлари — «Ҳаҳратай-аб-
бор» ва «Лайли ва Мажнун» достон-
лари бадий безакларига бир назар
ташланг. Рассомлар Д. Цирин ва
М. Рейхнинг улуғ шоир асарларига
ишилган расмлар туркумни баезак-
ларини кўздан кечирар эканмиз, бу
муаллифларнинг буюн мутафакки-
римиз икоди, наумовишунослар
асарлари, Искандар Икромов бе-
затган китоблар, қолаверса, асарлар да-
вомида Алишернинг ўлмас гояларидан
иқомланбиган яратилган ажойиб,
нағис мўъжиза расмлар — миниа-
торлар тўғрисида тасаввурга эга
экзанликларига шубҳа ўйонади
кишида. Умуман, ўзбек классики ада-
биёти намуналари нашрлари баезак-
ларни китобхонда қандайдир қониқ-
маслик, бъозан эса ҳаттоғазаб қўз-
ғайдиган даражада. Яна мисол учун
улуғ демократ шоиримиз Муҳиммий
нинг «Ташланган асарлари» (Тошкент,
1974 йил) нашрнётга кўрсатиш-
ни кифоя деб биламиш.

Абдулла Қодириниң романлари ке-
йинги нашрлари ҳам безак ва расм-
лари ишоре бор қониқларнинг
нисбатан бадий савијаси паст, асар
руҳига муносиб эмас.

Абдулла Ориповнинг «Најкот
қалъаси» тўпламига А. Кива томо-
нидан чизилган расмлар ва китоб
баезаклари кониқлари деб айтиб
олмай. Маколада таъкидланши-
ли, бадий савијаси паст китоб бек-
лави тўғрисида тақиидий фикр
идарир кўя қолмай, уни тўғрилаш
ун маҳсус тадбирлар кабул килиш
кети келган. Бу ўринда юқоридаги
шириётда чоп этиланган, бадий бек-
лави савијаси паст китоблардан
ақтагина бир нечтасини мисол та-
риқасида эслатиб ўтмоқчизим.

Умуман, нашрнётга рассомлари
ижодий изланишлари, машқ қилиш-
лари, ҳатто бъозан беҳитиёр хотога
ҳам йўл қўйишлари мумкин. Лекин
уларнинг ҳар қандайди ижодий изланишларини,
айниқса ҳалқимиз руҳига асло мос келмайдиган машқларини
ажойиб китоблар билан бирга

«Гулистан» журналининг 1982 йил
9-сонидаги Ўзбекистон ҳалқ рассоми
Кутлуг Башаровнинг «Китоб безак-
санъати муммалори» мақоласида ҳал
етилиши кечиктириб бўлмайдиган
масалалар кўтарилиган. Ҳакиқатан,
Faafur Гулом номидаги Адабиёт ва
санъат нашрнётда чоп этиётган куп-
гина китоблар ҳам безак, ҳам китоб-
бат этиш, ҳам муқовалаш жиҳатидан

замонавий талабларга жавоб бер-
майди. Масалан, сўнгги бир-инки
ийдад босилган «Ўзбек ҳалқ эртак-
лар», Г. Нурулаевнинг шеърлар
тўплами, М. Алининг «Боқий дунё»
ва бошқа китобларнинг безак сави-
си ўғат пастидир. Нашрнёт раҳберла-
ри Кутлуг Башаров кўтраган масалалар
хакида жийдид ўйлашлари ло-
зим деб ҳисоблайман.

кистондаги энг яхши тасвирий санъ-
атга онд нашр сифатида «Фан»
нашрнётда чоп этилган «Бобирно-
ма» альбомини кўрсатиш мумкин.
Мазкур альбом жуда катта тирада
тўрт марта нашр этилди. Жаҳоннинг
турли мемлакатларидан бу нашрга
иқобий баҳолар кеди. «Алишер
Навоий асарларига ишланган расм-
лари альбоми ҳам ана шундай юк-
сак матбое савиқидаги нашрлардан
бириди.

Биз Faafur Гулом номидаги нашрнёт
айрим расмлари ўйлай кўйган
камчиликларини сабабларидан бирি
Совет Ўзбекистони китоб санъати
тараккиётига оид биронта азригу-
лик альбомининг ўйлигидан ҳам деб
биламиш. Тўғри, И. Кирназиди расм-
лари алоҳида китоб бўлиб чиқди.
Лекин ҳали бу соҳада жуда кўп зах-
мат чеккан Искандар Икромов, Уста
Мўмин ва бошқаларнинг ўй рас-
сомларга ибрат бўйлар асарлари
сифатли килиб чоп килинмаган.

Faafur Гулом номидаги нашрнёт
Шарқ ҳалқларининг муштарак бади-
йин мероси бўлиши, қаддимий мў-
табар кўзлэзмаларга ишланган нағис
мўъжаз расмларни альбом ҳолида
ва уларга бағишланган тадқиқотлар-
ни чоп этишда ҳам «Фан» нашрнёт-
тидан орта қолмоқда.

Хулоса сифатида Faafur Гулом
номидаги Адабиёт ва санъат нашрнёт-
тида китоб bezаки соҳасидаги кам-
чиликларни бартароф килиш учун
зарур чоралар кўриши, тасвирий
санъати бобида республикаизм ижод-
корларни ютувлари ва жаҳон мада-
ниятни дурдонларни, совет тасвирий
санъати атоқли вакиллари ҳаётини
ва ижодига оид ажойиб альбомлар,
махсус тадқиқотлар билан йилига
олти миллион тонна «оқ олти» ёт-
казиб берётган олтин кўпли ҳал-
қимиз бадний дидига, меҳнат қаҳ-
рамонлигига мос бадий безаклар
яратади, деб ишонамиш.

Искандар Икромов Faafur Гулом
нинг 1932 йилни нашр этилган «Ун-
тилмас кунлар» китобини шундай бе-
закларни сифатли.

Искандар Икромов Назир Сафаров-
нинг 1932 йилни нашр этилган «Ун-
тилмас кунлар» китобини шундай бе-
закларни сифатли.

ХАЁТ ҚУШИҒИ

«Врачлик қасби — жасора
бу касб фидойлилкини, қалб ғ
фирк соғлиғини талаб қиласы!»

А. П. ЧЕКОВ

КҮЧКОР ака ҳар күнги одатига күра, хизматта жұнаш олдидан радиоприменик күлеғін бурады. Хонада «Ушшоқ» ашёңдә «жыч-чайылаб түрган канарейка құшиқ» жүйе бўйлаб сарай болшади. Кўчкор ака охиста юриб диванга чўкди. У жон күлеғи билан қўшиқ тингларди. Гоҳо бошими хиёл қимирлатиб ҳузурланар, ғоҳо ўнг қўлиниң кўсратқич бармоғини чап қўлини бармоқларни орасига уриб, қўшиқ усулига жўр бўларди.

«Нақадар дилрабо, ёқимли қўшиқ бу,—дека ўйлади Кўчкор ака.—Ҳам маҳзун, ҳам пурвиқор, гёй тингловчилирни юксак уғифларга чорлётгандан... Қўшиқ ҳам соглом одамга ёҳда. Дарвоze, соглом одамнинг ҳәти ўзи бир қўшиқ эмасми? Ҳа, худди шундай. Соғлом одамнинг ҳар бир куни — ақойиб бўларди. Шунинг учун: «Яхши жарроҳнинг тиги — ҳәт қўшиқ!»

Қўшиқ тинди. Кўчкор ака ўрнидан туриб қафасдаги камарейкадан ташади, күшчанинг сувдорини тўлдириб қўйди. Сўнгта сумасиниң кўлга олиб, хизматта отланди. Мехнат Қизил байроқ орденли Тошкент давлат Медицина институтининг қулоқ, томоқ, бурун ва нутқ қасалликлари кадедрасидаги уни шогирдлари куттишти, клиникада esa унга беморлар интизор. Кўчкор ака бугун ҳам ўз шогирдлари иштирокида яна бир неча кишининг қабтини қўшиқка айлантириши лозим. Бироқ бу қўшикларни махшисиз машикалар билан, юрек тўлқинлари билан юзага келади. Операция пайтида ўғат шошиш, шу билан бирга ўғат ёхтиёт бўйлаш зарур. Акс ҳолда... айттиши керак бўйлан қўшиклир қолиб кетади. Шунинг учун: «Яхши жарроҳнинг тиги — ҳәт қўшиқ!» деийдил!

* * *

Жўрабой ака Яланоч қишлоғидаги камбағалар катары биринчилардан бўйлаб қишлоқ ҳўжалик артлига киради. Аввалини колҳозда кетмон чопди, экинларни парварини қилишда гайрат кўрсатиб ишлади. Мехнат билан обрўси ошиб, зевно бошлиғи, бригада бошлиғи вазифаларни ўтади. Кейинроқ колхозини каттагина бир участасига ҳосилот советникин раиси этиб сайданди.

Жўрабой ака янга замонанинг олижаноб ишларидан, атрофидаги ёр-дўстларидан, хотини Роҳатбиишининг меҳрибонлигидан мамнун эди. Аммо унинг бошига кўп мусибатлар тушиди: ўн тўртта фарзандидан ўн биттаси ёшлигига вафот этди. Жўрабой ака билан Роҳатбии чутагина ўтилди-қиз билан қондилар. Яланоч ва унинг атрофидаги қишлоқлар бўйича атига бир фельдшер ишлер эди. Унинг якка ўзи барча беморларга қараб улуролмасди. Бунинг устига ун одийгина фельдшер эди-да!

Жўрабой аканинг ўғли Кўчкор ҳам қасал бўйлан кунлари ўша фельдшер — Пётр Иванович Вертецкий хузурига тез-тез бориб турарди. Шундай пайтларда Жўрабой ака ўз фарзандларига юзлашиб: «Бирордан вранг бўлсанг-чи!», деб ўйини билан сўзлар эди. Отасининг сўзлари таъсир кўндими ёки ўзининг шу соҳага иктидори борлигини сезибди. Кўчкор 1944 йили ўрта мактабни тутагиб, Тошкент давлат Медицина институтига ўқишига киради. Бу ерда у беш йиғ давомимида профессорлардан С. А. Долимов, А. А. Аскarov, Р. А. Алайий, С. М. Аззамхўяев, академик В. В. Вохидов ва бошقا устоzlардан таълим олди.

1949 йили олий мактабни аъло баҳолар билан тутагтган Кўчкор Миразизов шу институтининг Қулоқ, томоқ ва бурун қасалликлари клиникасига врач-ординатор бўйлаб ишга киради. ўша пайтларда профессор Сигизмунд Игнатьевич Шумский мазкур кафедранинг мудирини бўйлаб ишлариди. Сигизмунд Игнатьевич ўш авраларда кимесини отадек меҳрибон устоз бўлди. Кўчкор Миразизов унинг раҳбарлигига «Чакка сурғи трепанацион ярасини тутишининг базаси масалаларни деган мавзуда кандидатлик диссертацияси устидаги ишларни босалди.

Бироқ Сигизмунд Игнатьевич ўз севмилли шогирдининг фан кандидати бўйлан қунини кўролмади — 1955 йили тўсатдан вафот эти. Кўчкор Миразизов кандидатлик диссертациясини 1957 йилда ёклиди.

Ўз қасбига меҳр-муҳаббат, инсонларга яхшилик килиш — беморлар саломатлигини тикилаши иштиёқ Кўчкор Миразизов меҳнат фаолиятининг дастлабки кунларидан бошлаб унинг доимий одатига айланди. Кўчкор

жўраевични ҳамиши юксакларларга кўтариб келади-этирип.

Кўчкор Жўраевич жарроҳлик тигини ишга солиб, беморлар саломатлигини тикилаш билан илмий ишни бир-бирiga уйunga шестириб олиб боради. Унинг биографияси варакасига назар ташлаган киши та ники жарроҳнинг кўп киррали ҳәтига қойил қолиб, беради: 1949 йилда врач-ординатор; 1952 йилда ассистент; 1957 йилда фан кандидатлиги илмий дарражаси; 1964 йилда доцентлик увони; 1965 йилда профессорлиги илмий дарражаси; 1968 йилда профессорлик увони, кафедра мудирлиги...

Молумки, 50-йилларнинг оқириларди «микро-операция» сўзи тез-тез эшилладиган бўйлаб қолди. Бунинг маъноси күлеғи битиб, кар бўйлаб қолган қишиларнинг кўз илеб-илгамайдиган майдада аъзоларини маҳсус микроскоплар ёрдамида операция қилинишни билдиради. Бундай операцияларни ўрта Осиёда биринчилардан бўйлаб бошлаш масъулиятни доцент Ю. Д. Василенко билан ёш ўзбек шифокори Кўчкор Жўраевич Миразизовга тошиши. Кўчкор Жўраевич 1957 йили, айтиш мумкинки, Иттифоқимизда биринчилардан бўйлаб ана шундай масъулиятни операцияларни бошлаб юборди. Шундан бўён ҳар ҳил тасодиф туфайли карсокон бўйлаб қолган неча юзлашиб беморлар тузалиб кетди.

Тошкент давлат Медицина институтининг қулоқ, бурун, томоқ қасалликлари кадедрасидаги ўнчида Кўчкор Миразизовинг хиссаси франдидир. Шифокор-олимнинг шахси ташаббусы билан институтнинг марказий тадқиқот лабораторияси қошида иккита лаборатория ташкил этилган:

1. Юкори нафас юйларди ўтқир ва сурункали ялиягниш додикаларни ҳамда улардан келиб чикадиган асоратларни ўрганиш ва даволаш услуварни такомиллаштириш лабораторияси;

2. Қулоқ қасалликларининг асортатларни жарроҳлик усулни орқали бартараф қилиш лабораторияси.

Ҳар иккака лабораториядаги илмий ишлар профессор Кўчкор Миразизовнинг бевосита иштирокида олиб борилиади. Зотан таникли олим ва жарроҳнинг докторлик диссертацияси мавзуди ўн «Қулоқ қасалликларининг мияга берадиган асортатлар, уларнинг келиб чиши, аниқланиши ва даволашга доираси» бевосита мазкур лаборатория-лар ишинга таалуклайди.

Профессор Кўчкор Миразизов — ўз шогирдлари-га ўғатиб меҳрибон муррабий. Шогирдларидан ҳозиргача иккаки киши медицина фанлари доктори, ўн олии киши медицина фанлари кандидати бўлиб этишиди. Шулардан фан доктори, профессор Акром Иброҳимович Мўминов айни пайтада Тошкент давлат Медицина институтидаги кафедра мудири ҳамда ўкув ишлари бўйича институт проректоридир. Профессор Георгий Аронович Фейгин esa Фрунзе давлат Медицина институтидаги кафедра мудири...

Кўчкор Жўраевич раҳбарлигидаги кафедрада олиб борилётган илмий ишларнинг қўлами кенг, аҳамияти катта. Масалада, медицина фанлари кандидати, ўзбекистон Ленин комомосоли мукофотининг лаураеити Кундуз Жўкавеа ёйни вақтда қулоқ ва томоқ қасалликлари пайтида ҳонда ва айрим аъзоларда бўладиган ўзгаришилар устидаги ишлётганди. Ассистент Мирносон Одиловнинг илмий иши республикаидаси кўп тарқалган бурун ва буруга ёндош бўшилниларни аллурек қасалликларни даволашга қартилган. Клиника бўйлаб бошлиғи Иброҳим Мусаев бурун-ютум (носоглотка) бўшилнида қономираларидан пайдо бўладиган ўсма қасалликини ёнги усул — ультратравуш усулидан фойдаланиш борасида тадқиқот олиб бораётганди. Булардан ташкиларни Л. Г. Буссель, Тоҳир Қурбонов, Б. П. Осипов, Карим Жабборов, Б. М. Тоблас, Шавкат Муҳиддинов, З. А. Пономарева, В. Н. Савинина, Л. В. Дубинчик сингари шогирдлар нутқ қасалликлари, овоз хасталиги, шизити ва мувозанатнинг бузилиши каби масалалар устидаги ишларни олиб бормоқдадар.

Биз юқорида саломатлиги тикиланган ҳар бир беморнинг ҳәтини, соғломликда кечирилган ҳар бир кунни қўшиқка қўсаладик, яхши жарроҳнинг тиги — ҳәт қўшиқ, дедик. Машук жарроҳ Кўчкор Миразизов билан сұхбатимиздан маълум бўлдикки, ўзиши ҳар ийни кулоқ, бурун, томоқ қасалликлари 300 та операция ўтказар экан. Агар шу рақамни Кўчкор Жўраевичнинг ўттиз йилдан

ўз-ўзидан 10 мингта операция келиб чиқади! Дема, махри шифокор шу пайтагча 10 минута ҳәт қўшиғи жамитмизга тухфа этибди. Бу бебаҳо қўнишкаларнинг қадрини Кўчкор Жўраевичнинг қўлид шифро толган қишиларник яхши биладилар!

Профессор Кўчкор Миразизов ҳар куни эрталада киникада даволанётган беморларни бирма-би кўриб чиқади, уларнинг ахволи қарабдор дар-дара мон тайинлайди. Бугина эмас, ўзининг олии, меҳри бол сўзлари билан ҳар бир беморнинг кўнглини кўтарида.

Биз шифокорлар Шарқнинг машҳур аллома си, буюк табиб Ибн Синонинг ворисларимиз, дейдай профессор Кўчкор Миразизов биз билан сұхбатда — бу билан биз фахрланамиз. Шу билан бирга ворислик республикашин шифокорларига катта масъулият қонлади. Бизининг ишимиз буюк аждодимизнинг номига ҳамиши масъулиятини бўлишилозим. Кафедрамиз илмий ҳодимлари бунин масъулиятини жуда яхши тушунадиган. Айнан ғаҳида клиника ғаҳида аспатидан шифокорларни ворисларни төслимлайдиган муркаб алпарлар, ультратравуш ёрдамида ишлайдиган ўз кесар пиюклар музлатиш ўйни билан операция қилингандан апарлар ва ҳоказолар билан жиҳозланган. Бироқ мабоди биз ўзимиздан нажот иштаб келган беморларга меҳр-муҳаббат билан муомала қилимас экан, ҳар қандай дори-дамрони нозик аппарларни ҳам фойда бермайди. Чунки қадимига юнон олии ларидан Сүкрут: «Қалғни давалашни турб, танана даволандар бўймайди, деган. Мен ўз қасбимдан хурандман. Биз шифокорлар инсонларига ором ва ҳаловат тухфа этадиган қишилармиз. «Табобат — ҳамма санъатлар ичиди энг олижаноб санъатдир» деган эди Гиппократ.

Устоzlар ҳақида сўз кетганда биринчи навбатда менга чинчаками муррабийлик қилган Сигизмунд Игнатьевич Шумскии эслаг аласан. Устоzlар — ҳақиқий олижаноб, интернационалист инсон эди ўрни ғелтгандаги шунни айтиш жоизи, профессор Кўчкор Жўраевичнинг фаҳат ўзи эмас, унинг олии аъзолари ҳам қаломатлигини сақлашдек олижаноб соҳа эгалари — шифокорлардир. Таникли жарроҳнинг турмуш ўйлоди Инобат Валиевна Раҳимова — пойтхатимизнинг кўзга кўринган тибби ходимилеридан бирни. Инобат Валиевна айни пайтада Тошкент давлат Фармацевтика институтидаги микробиология кафедрасидан бошқарма.

Қобига фарзандлар ҳам ҳәтда ота-оналарининг касбини ташлаши. Кўчкор Жўраевич билан Инобат Валиевнанинг қизлари Шоқидон ѡзм, ўғнилари Рағшанжон ҳам врач-оторинолоригонлир. Шоқидоннинг турмуш ўтрги Фазлидин Шамисев болалар қасалликлари бўйича медицина фанлари кандидатидаги илмий даражаси эга. Рағшанжоннинг рафиқаси Дилоромонҳон ҳам шахримиздаги тиббий муассасалардан бирда шифокор бўйлаб ишлайди. Қисқаси, бутун онларнинг меҳнат фаолияти ишонсон саломатлигини сақлашдек хайрия ишга йўллартилган.

Профессор Кўчкор Миразизовнинг истебодли шогирдларидан бирни, доцент Иброҳим Мусаев ўз устозининг олижонлигига, камтарлигига ҳақида:

— Бир куни операциядан чиқиб, иш кабинетимга йўл олдим. Кабинет эшиги ёнда бир киши мени кутиб ўтрган экан. Операция хонасида кийимларидан алмаштириб, сўнгра сизни чакираман, дедим. Орадан беш минутга вакт ўтди чамаси, хона эшигини очиб, кутиб ўтрган экади чакирамоқчи бўйдим. Карадас ҳеч ким йўк. Ўё-бў йўни қарашдим-да, хайрон бўлганимни хонанга қайтиб кирдим. Чамаси ўн минутлар ўтганидан кейин эшик очишида, ҳалиги одам кўринди. Ичкарига таклиф қилим. «Ислим Тўхтасин. Йигний районидаги Ҳамроқлар Турсынгулов номли колхозданман», деб танишилди ўзини. Сўнгра мендан кеичирим сўради. «Гўлпарадиги эшикдан бир одам чиқиб, мени ичкарига таклиф қилиди, қасалмани курди, — деди у. — Мен аслда ўзимизни сизга кўрсангизни бўйлаб келган эдим, энди ўзининг ҳам бир кўрсангиз». Мен унга жавобан: «У киши кўрган бўйлап энди менинг кўришимга ҳожат колмебди. Чунки сизни ҳозир қабул килган одам менинг устозим, профессор Миразизов билди. Кўчкор ака ҳам бўлди-да: «Э, товба профессор ҳам чиқиб

АБАДИЙ МУЗЛИКЛАР БҮЙЛАБ...

Сәбәтимизнинг асосий қисми уғ дохижин В. И. Ленининг тааруқ қадами теккан жойлардан шланди. Биз Красноярск шакрига лган күнимиз В. И. Ленининг 97 йили сургунда яшаган ўй-музени бориб кўрдик. Шундан сўнг адимир Ильинчи бу ердан Шуньска олиб кетган «Св. Николай» ўей пароходин томоша қўлдик. Бу ерлардаги ҳар бир манзилгоҳ риҳий воқеалар билан боғлиқ тааруқ жойлардир. Жаҳондаги энг чиқи Красноярск ГЭСи. Бу ГЭС миллион киловатт қувватга эга...

Теплоходда ўтириб, Казачинска өрдик. Бу ерда сургунда бўлган В. Ленин, А. С. Бедерников, И. Николаев, сингири большевикринг яшаган уйларини кўздад көрдик. Лесосибирскда esa жаҳондаги энг улкан ёғочозлик комбинати ёр экан. Шахарининг марказидаги Колк тўдларига қарши ҳаҳрамонона энг қилган маҳаллий партизандар ёрдининг командири, жасур Ф. Я. йўбкин ҳайкали ўрнатилган...

Сәбәтчилар тушган «Антон Чехов» походи Енисей дарёси бўйлаб сурди. Дарёнинг иккиси кирғогида ўрнлар шоузуллади. Ана шундай ўтлардаги бўлган ҳамзасб ҳаҳромдари — озарбояйконлик Исломи Тангтегерян ўғли, ростовлик Анатолий Исимов, туркманистонлик Аллақули ургасатов, самаранджик Анвар Ибрухимов, ровенскилик Галина Тенетева еревanлини Михайл Вартари синри журналистлар билан таассуротимизни ўртоқлашардик. Айниска, рибрикимизнинг ўз юртимини ҳақида хоқиқиятни нахоядта марокли эдим. янги дўстларимга ўзбекистониз, қўли қадоқ дехқонларимизнинг ҳаҳрамонона ишларни ҳақида гурӯрланган гапирли бердим...

...Рўпарамизда баландликда салот тубиқ турган Туруханск шахри ринди. Шимолий муслим қонглигига сўнгги ҷизмиш ана шу шахарга таш. Бу шаҳар — Енисейнинг шимолий қисмини ўзлаштиришда муҳим ъйнаган қадимиҳ аҳоли пункт-ридан бири. Шахар Улуғ Оқтабри киlobигана сургундаги сиёсий арблаҳарнинг мансизлогоҳи бўлган. Унда рияд ва ҳукуматимизнинг атоқли боблари Я. М. Свердлов ва С. С. йондарининг ўй-музейлари бор. Текстуровод аёл ҳар иккала музей кида, тарихий қишиларнинг кечишлари ҳақида мароғ билан гапиб берди. Биз унци ўйл-ўйлакай салга тутдик:

— Яков Михайлович нечанчи йили ерга келган?

— Йортқ Свердлов 1913 йили қа-моқдан қочиб, Перовский деган бир революционернинг уйида яширин ҳолда яшарди. Ортидан тушган жо-сус уни чор полициясига ушлаб бе-ради. Шундан кейин Яков Михайловични бетти ой Москва қамоқхоналарида бўллади. Кейин esa бу ерга сургун қи-линади.

Биз экспуроводга қизиқарли ҳи-кояси учун мининдорчилар билди-ри, кетмоқчи бўлгандик, у бизни тўхтатди:

— Сизлар учун яна бир қизиқ гап бор, эштинглар: бувим Яков Михайловичага ва унинг рафиқаси Клавдия Тимофеевага якун бўлган. У вафо-тидан оддин менга Яков Михайловичдан қолган буюмларни кўз қорашибига дик асрарим зарурлигини ҳақида-қай-та васитя қўлди.

— Бувимизнинг исмлари ким эди?

— Прославия Афанасьевна!

— Сиз Яков Михайловичнинг бу-юмларни нима қўлдингиз?

— 1968 йили Москвадан қизи Вера Яковлеванин тақлиф қилиб, ота-сининг буюмларини унга топшириди. Ҳозир ўртоқ Свердловнинг Москвадаги ўй-музейида ўша буюмлар

рия 18—20 метр чукурликка жойлашган бўлиб, унда күтб ерларининг ту-зилиши яққол кўзига ташланни турарди. Пиллапоялардан лабораторияга тушархамиш, бир қават муз ва бир қават ер қатламлари худди териб кў-йилгандек эди.

— Кўриб турибисизлар, — деб изоҳ берарди имлим ходим меҳмонларга юзланиб, — ермиз кўп қаватли бинонлар куришга бардор беролмайди. Аммо станциямизда ўтказилган им-мий-технишишлар натижасида Шимол ўлксисда ва БАМда кўп қаватли уйлар куриш технологиясини ишлаб чиқди. Бунинг учун ернинг юкоридаги лой ва муз қатламлари ковланади ва яхлит муз қатламигача темирбетон устинлар кўмилади. Кўп қаватли уйлар esa ана шу темир-бетон устинлар устига курилади. Худди ана шу услубда Норильск шахрида кўп қаватли бинонлар курилди. Лойҳа авторларимиз 1965 йили Ленин муко-фотига сазовор бўлди.

Этраси кечга яхин теплоходимиз Дудинка шахрига етиб келди. Бу ша-ҳар Таймир (Долг — Ненец) автомо-ном округининг маъмурлий марказидир. Шахарнинг курилганга ролла-роса эллик иккиси йил бўлди.

Бу ўтлардаги ҳамзасб ишларида ташкил этилган дам олини зонасини айтмай-симиз. Унда тог-металлургия комби-натининг согломлаштириш корпуслари — санаторий жойлашган. Санато-рия бош брачи Павлина Максимовна Нечеева санаторий хизмати ҳақида бизга батафсилик галири берди. Бу ерда меҳнаткашларнинг дам олиши, согломлаштириш ишлари яхши йўлга кўйилганди.

Кечга яхин бизни йўлдош шахара — Талнага олиб бориши. Шаҳар 1962 йили комсомоллар ташаббуси билан бунёд этилган. Шунинг учун ҳам унга киравериша комсомол-шашларнинг ҳаҳрамонона меҳнатига багишланган «Биринчилар» деган ёдгорлик ўрнатилган.

Шундай қилиб, Шимолий кутбдаги кичик Ленинграда (норильскликар ўз шахарларини шундай деб аташади) бўлган саёҳатимиз поёнига етиди. Биз у ердан Иттифоқимизнинг йирик артист порти Диқсонга ўтди. Порт кучли шимол шамолидан ҳимоя қи-линган. Оролда 1875 йили биринчи марта швед саёҳи Оскар Диқсон бўлди, бу ерда яшаш мумкинлигини ўтган. Шу-шу орол унинг номи билан юритила бошланди.

Музликлар бўйлаб йигирма кундан кўпроқ саёҳтадек қўлдик. Ҳамма жойда шимолларнинг СССРнинг 60 йиллик шонли байрамини муносиб кутиб олиш учун унумли меҳнат қи-лаётганиликларини кўрдик.

Ҳа, абадий музликлар дидридан бир олам таассурот билан қайдик. Сафар вақтида турли миллатларнинг вакиллари бўлган ҳаммаси дўстларимиз билан бир омла атзоларидек ионқолашив кетдик. Ҳамма жойда, абадий музликлар шаронтида ҳам ватандошларимиз бир эзгу тиллар — улуг мамлакатимизнинг иқтисодий қудратини юқсалтириш иштиёки билан ҳаҳрамонона меҳнат қиляётганини кўрдик, улуг ҳалқимизнинг юбилий ҳилдаги шикоатига қўйил қолдик.

Олим ҚУЧҚОРБЕКОВ

Сафар таассуротлари

ҳам қимматли экспонатлар қаторида сақланганти.

Экскурсовод билан самимий хайрлашиб, яна ўйл-түшдик. Энди бизнин Шимолий кутб мінтақаси ва шимол кишиларининг ҳаётни қизиқтиради. Узоқдан кўринаётган Игарка шахрининг ёнда Курейка посёлкаси бор. Посёлка улан Енисейга қўйиладиган Курейка дарёсининг номи билан атлаган. Ана шу посёлканинг кўни томонидан беш километр нарида Шимолий қутбнинг кўз иламасиз ҷизми ўтган.

Шу вақт теплоход радиоузели дикторининг: «Диққат, саёҳатчилар! Абадий музлик мінтақаси бошланди. Энди музликлар бўйлаб бориши», — деган овози ўштилди.

Чошқоҳ пайтида Шимолий музликдаги биринча шаҳар — Игаркага етиб келдик. Бу ерда, маданият ўзида маҳаллий санъаткорлар икросидаги концертин томоша қўлдик. Сўнгра шаҳар бўйлаб саёҳтадек чиқдик. Шаҳардаги мангу музлини ўрганувчи илмий-технишири лабораторияси бизда катта қизиқиши ўйготди. Лаборато-

жойда буғучилик, мўйна саноати ва балиқчилик хўжаликнинг асосий тармоғи хисобланади. Кейинги йилларда округда тоғ қазилишга боййилари саноати ҳам анча тарафий этмокда. Округ територияси артик, тундра ва ўрмон тундрадан зоналаридан иборат.

Уша куни ярим кечада Дудинка — Норильск поездига чиқди, чошкодга Норильск шахрига етиб кирдик. Мазкур шаҳар худди Ленинград шахри типиди курилган йирик саноат ва ма-даният марказидир. Совет Кутбидага ана шундай шаҳар пайдо бўлганида ер юзида бутун олимлар қойил қолишиган. Шаҳарнинг бунёд этилиши Шимолий Кутбда кўп қаватли бинонларни куриб бўлмайди, деган фикрни чиппакка чиқарди. Норильск ўзининг кўркамлиги, ажойиб архитектура санъати билан саёҳатчиларнинг ўтиборини ўзига тортди. Шахардаги опера ва балет театри биноси, хокей стадиони ва сузиш сув ҳавзаларини ўз ичига олган усти ёлик йирик спорт комплекслари, кечки индустрия институти ва бир неча илмий-технишири институтлари шаҳар кўр-

зиб, уни кузатиб қўйибидилар. Сўнгра ҳалиги — бемор кўриши пайсанга соглан врачни ҳаликли, унга танбеҳ берибидилар, «Беморни кўриш кўнглига таҳжиз салсан» дебидилар. Умуман олганда шундай камтар, олижоноб, қўлини ёнгил шифокорга шогирд бўлганини билан фахрланаман. Бу сўзим билан мен фаҳат ўзимининг бахшиш фикрими эмас, Қўйик Жўраевчининг бошшаси шигаридарни фикринга ҳам ифодалагман...

ИброГим Мусаев жуда тўғри айтди. Узбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби, медицина фанлари докори, Мехнат Қизил Байроқ орденли Тошкент давлат Медицина институтининг кафедра мудири, Узбекистон Отопинолоринголор жамиятининг раиси, Бутуниттифок, Отопинолоринголор жамиятини правленининг аъзоси, Мехико, Гавана, Будапештда ўтказилган Жаҳон отопинолоринголор конгрессларининг иштирокчиси, профессор Қўйик Жўраевчин Миразизов билан республикамиз тиббий жамаатчилиги ҳам фаҳрланса арзийд.

Агуз заковатингиз, бебадо иктидорингиз, нозик, енгил бармоқлағирингиз билан ҳамиши ҳаёт қўшиғини янгратаверинг, қадрли Қўйик Қўрикли

Яна бир воқеа сира эсимдан чиқмайди. Мен ти йил район шифохоналарида хизмат қилиб, 1969 йили Кўчур Жўраевич раҳбар бўлган клиникага ишга келдим. Доима таҳжизи врачлардан ирига мени биринчидар кўйидилар. Лекин у врач егадир ҳадегандан менга ишонавермади. Кунлардан ири куни кизил ўнгачига беш тийинлик таға тиқиб қолган бир болани клиникамизга олиб келдилар. Мен шу тангани олиб ташлашини ўзимга топришишарини илтимос қўлдим. Лекин ҳалиги врач унга рўйхушлик бермади. Сўнгра бу ҳаҷа Кўчур Жўраевич мурожат этдим. Доиманинг ўзлани операция хонасига чиқиб, назарий жиҳаддан лени обдан имтиҳон кўйидилар. Профессорнинг ухсалатларидан кейин махсус асбоб билан ҳалиги ангина олиб ташлади. Менинг кўвоним чексизди. Шунда Кўчур Жўраевич ҳалиги врача юзлашиб: «Одамларга ишониш керак», — дедилар. — Агар шаҳарга хунарнингизни ўргатмасангиз, ўнзингизга кийин бўлади. Сиз билан биз ҳам сал кунда қа-зимиз, ўрнимизни босадиган шогирлар тайёрларасак, унда нима бўлади. Афлотин бўлсан ҳам ҳам-заҳарни карб, илгуромпаймиз-куй!

Оқилиён ҲУСАНОВ

ҚАДРДОНҚҰЗИЧОҚ

Сафар БАРНОЕВ

Хикоя

— Буни нима қиласыз! — деб сүради Мұхаррам опа. — Сөвлиқсиз қандай ішайды? Әмбрайеріб күлоқни қоматта келтирдиңку.

— Перво қылма, — деди Жаббор ака, — үлгін шу билан овора бүлиб кетади. Құзічок дегани болага үч бўлади. Тил топишиса бўлади.

Жаббор ака құзічоқни айон бурчагидаги охур устунига бойлаб қўйди. Олдига кўм-кўк барра ўт ташлади. Терлаб-тишиб кўчадаб келган Рустам құзічоқни кўриб сунюнг кетди.

— Ота, бу кимники?

— Сенини, — деди Жаббор ака, — боқиқ катта қиласан.

Рустам чопиб бориб, құзічоқниң жингалак жүнин сийпалаб кўрди. Құзічок тишираб кўчанини айон бурчагига урди...

Мұхаррам опа айтганидек, құзічоқ бир ғафта-үн күнгага ётсираб тиширабилди. Мәъраб, ҳовлини бошига кўтарди.

— Жонивор-эй, — деди құзічоқ ҳар гал мәъраганды Мұхаррам опа, — онасиз яшаш оғир.

— Онаси қаерда! — деб сўради Рустам.

— Кимдир онасини ёлғиз сотиб олган-да, — деди Мұхаррам опа, — боласин эса отанг олиб келгандар.

Рустам ўйланиб қолди. Қизик, нега энди ўса одам құзічоқни ҳам бирга сотиб олмаган. Рустам құзічоқниң тумшугуни, бўйинни силади. Эркапаш ёқдими, құзічоқ Рустамниң кафтани, билагини искади.

Этраси куни Рустам құзічоқка барра ўт кўтариб келди. Кичкина челакда сун кўйди. Энди құзічоқ унинг ёқларига сүйкади. Рустам сунуниб кетди. Чунки құзічоқ унга кўриши билан тиширилаб: «Менга нима олиб келдингі», деб таплинади. Безозта бўлиб, мәъравшари ҳам камайди. Ота айтганидек, тил тошлиди.

Рустам эрталаб мактабни кетиш олдидан құзічоқниң бедасини янгилауди. Жунларини тараиди. Ҳайр десе, құзічоқ унга зрагшиб: «Тезроқ кел», дегандек маъбар қўйди. Рустам дарсдан кайтадиган вакт яқинлашганда құзічоқ кетма-кет мәърайеради.

Бу орада құзічоқ анча бўй чўзди. Рустамниң тиззасига шоҳини тираб, сузиши ўрганди. Туппа-тузук қўчкор тустига кирди-қолди.

Бир куни кўш тиккага келган маҳала Рустамниң эшиги шақилдорини кимдир қоқди.

— Ҳозир-р, — деб Рустам ўйдан туриб жавоб берди. Шақилдоқ яна дарвозага урилиб «тезроқ» дегандек тақилади.

Рустам эриниб эшикка яқинлашиди. У эшик ҳалқасини кўтариб, дарвозанинг бир табакасини очди. Остонада нотаниш одам турарди. Рустам бегона кишига салом берди, бирпак тикилиб турди. Нотаниш одамниң кўлида дафтар. Кулогига қалам қистирилган. Бурнининг нақд қиррасида нўхатден холи ҳам бўлди.

Жаббор ака шундай дейишга де-дию, этраси куни шоҳларни чақалоқнинг жимжилогидек бўртиб чиқкан құзічоқ етаклаб келди.

...Эртага бозор деган куни Жаббор ака ўғлини барабақт үйтоди:

— Турақол, ўғлим. Сотиб кела лайлик, тур, ўғлим. Қарор тўғри ўшайди. Ўша одам менга ҳам учди.

Жаббор аканинг қиёфаси тунд эд. Рустам кўли қалитраб, қўзічики бўйнинг чиливрингин бойлади. Ота-бла бозор томон ўйл олдилик. Қўякоқ бир нарсан сездими ёки эрлангиси келдими, ўйл бўйи дикирлар. Рустамниң ёқларига сўйинкинг бисди. Рустам қўзічоқ билан барав чопиб бораради.

Ола-ғовур бозорда ота-бла ю туриши мадди. Биринчи чураган ҳардор қўзічики белидан ушлаб кўрдаст кўтарило: «Биз бол экан, дати сотиб олди. Рустамниң қўлидан чи вир сиргалиб ерга тушди. У юзи ўғрида. Ҳаридор қўзічининг бўйига янги чилвир ташлаб, ўзига қар тортиди. Аммо қўзічоқ типирилса ўзини. Рустамниң ёқларига урд. Рустам киприклири орасидан ёш қабици чиқди.

— Болага ўрганиби, — деди соти олган киши, — қани, кетдик, ҳа, жон вор.

Жаббор ака индамиди. Қўзічоқ бозор шизигидан чиққунча тишираб, бўйсунмай мъарраб борди.

Бола отасига ёрганиб ўйига қайтади. Унинг шўлхил тўла дамларининг бі бўлагини ана шу қўзічоқ олиб кеди. Эртасига, индингина, ундан кейи ҳам ўртоқлари сўргонги жавоб бе мади — қўзічоқ ҳақида оғиз очмад. Жаббор ака билан Мұхаррам ои ҳам оғизда талқони бор одамдик юришиди.

Кунлар шундай тез ўтдими, ҳали нотаниш одам уларнинг зигиги олда яне пайдо бўлди. Қўча боши, ўйнайтган Рустам чопиб келиб, эши ни оғиди, иккардан беркитди. Нотаниш одам ҳеч нарсага тушумнад Одатдагидек, дарвоза шакилдоғи кўл чўзди.

— Қўзічоқ ўй, — деди эшин оқасидан тириб Рустам.

— Нима?

— Қўзічики сотдик, зиштаяси ми, сотдик.

— Ҳой бола, зишники оч, — дед нотаниш одам, кейин ўзича гудради, — бола алдаси ҳам мумкин.

Дарвоза шакилдоғи кетма-кет тиқилди. Рустам жум тураревдер Жимлик анча давом этиди. Нотаниш одам ноилож қайтб кетди...

...Кунлар тошқини сувдай оқиб ўтди. Ёз кунларнинг бирда Рустамни отаси бир жуфт кўй етаклаб келди. Рустам шайдиган хонадонда кўз кўзининг ёқимли маъраши яна эши тилди. У энди ўзини кўярга жой топлади. Ўша қадронд қўзичоғини кайтадиган дебди...

Рустам энди ўен қаён ана у нотаниш одамни учратмайман деб ўйла ганди. Ҳатто унтиб ўюборганди. Йўни унга ўзим-юз келди. Бир куни қўйларини кўча бошидаги водопроводдан сурғорни олиб чиқди. Қўйларни оdatдагидек, водопровод сарчопди. Шу пайт мунгабид, бўйин елкаси орасига қисқи борәётга одамга кўзи тушди. Рустам уни дар ров таниди. Бу ўша қадрон қўзичоғининг пайига тушган кимса эди. Рустамни танидими, ўйум. Ҳархолда кўйларни кўриши билан ўгури мушкед Рустам яшайдиган ўт томо-да. Балки, қўзічоқ овлайдиганлар ҳам чиққандири.

Рустам ҳамма алашимин унүтиб унинг изидан кузатиб турди, бирдан болалиги тутиб кетди, бор овозди билан:

— Ҳа-а, мәа-а, — деб мәъра юборди. Қўйларнинг жунларини си-лаб, маза қилип кулади...

Нотаниш одам соатига қараб олиб, Рустамга қаттиқ тикилди:

— Сенга айтаям. Ўйингда каттароқ одам борми?

Рустам ижирганиб онасини чақирди. Тоқати тоқ бўлган бу одам Мұхаррам опанинг келишини кутмасдан ҳовли ичикарсига кириб олди. Кулогига қистирган қаламини қўлига олиб, дафтарини очди.

Фирдавс ФАЙЗУЛЛАЕВ чизган расм.

A

КТЕРЛИК — қынин ва масъулиятли саньат. Мұғайян бир ролга ҳәттій бүёкларни сингдира би-лиш ва томошабинни ўзига жақл қынис санъ-аткордан кatta истөздөд ва маҳорат талаб қыла.

Актёр томондан яратылған об-и авторнинг фикрінің чукурлаштири, равшанлаштиради ва шу тарии мустакіл бадий ҳөдесега наади. В. Г. Белинский, М. С. Лепкиннинг маҳораты ҳәкіда шун-бі деган зди: «Уннің ижроси оди, мислісіз. У авторнинг шун-кі күмакчиси эмас, балки уннің яратылғандагы ракибидір».

Одатда, кинода ве саңаңда ҳәкі-и ижроки ўзиннің актёrlік инди-дуаллыги билан маълум образни ада бойтый, уны ҳәттій ҳәкікітә жәскасыга күтәреди. Үзбек кино санъатидагы ана шундай етүк санъат-лардан бири, мархұм Асад Исламов зди. У ўзиннің истөздөді, ғылыми билан миллий кино санъ-имизни ривожлантырыша мүносиб сса құшы. А. Исламов фожиавий разларнинг моҳир ижроғиси си-тида кatta этъиб қозонди.

Асад Исламов Андикон шахрида

мейбен ойлада туғынди. Ота-она-на зертте етим қолған Асаддинг ёш-ти ҳам инқиlobғанда туғылған тенг-шлары сингари изтироблар гирдо-да үтді.

Улуғ Октябрь социалистик рево-цизияси бошқалар қаторы Асад Исламовнинг ҳам тақдидіра түбден бу-лиши ясади. У 1924 йылда Андикон ахрида ташкил этилған драматик тапкырағы қабул қилинади. Дастилбаз маз-ға труппада, кейин эса областте теат-да ишлаган йиллары уннің саңа-ишағатан йиллары уннің саңа-ишағатыннан ағаллашида мұхым босқич келди.

Асад Исламов театр саңаңасыда ўн-лииға фаолияти давомиде күләми жәнр хүсусиятлары жиқатидан оли хил бўлган ўнлаб ролларни кро. этди. Ф. Шиллернинг «Макр мұхаббат», Н. Гоголининг «Реви-ра», К. Яшиннинг «Иккиси комму-ист», «Бўрона» драмаларida ва ша-шақиа асарларидаги етакчи разлар истөздөді, актёр талкын-томушабинларга манзур бўлди. Санъаткорнинг имкониятлари ва содий иштиёки күлами көнг зди. асанал, «Ревизор» спектаклида у м. Хлестаков, ҳам шаҳар ҳокими-ларини ўйнайди. Актёр бир неча арларни режиссер сифатида са-лаштириди. Санъаткор ижроғилек ҳорати билан талабчан ве сингочкош мешабинларни шавқлантира олди. ярда маънавий қониши ҳосил зди.

Асад Исламов 1934 йылда истө-диди актёр сифатида Тоҳкинг ки-студиисига таклиф қилинди. Шу-шу нъяткорнинг фаолияти кино санъа-билан узвий болганди. 1937 йылда «Ўзбекфильм» кино үдиясыда суратга олинган «Қасам» фильмни республикамиздан яратылған иртінчи овози кино асари зди. Бу фильмни республикамиздан ташкәрида м. ётибор қозонди. Бу фильмни республикамиз кино санъатининг имкониятларни күләмини яққол кўр-тади.

Бу фильмнинг баш ҳокрамони — зям образини Асад Исламов маҳо-ти билан ижро этган. Уни бир ролга жирибали кино режиссер Александар солзев тақиғат қилиган зди.

Асад Исламов машъ жараенида зкат режиссернинг маслаҳатигана-лас, Р. Пирмухамедов, Л. Саримсо-ва, Я. Бобохожонов сингари тажри-ли санъаткорларнинг ўйтларига м амал қилиди. Бугун «Қасам» фильмнин томоша қылар эканмыз Асад Исламовнинг нұхқонис, табиин ликнини күріп унга кинода бирин-мартта ўйнаётган актёр деб ўйла-зимиз. Дастилбак машъ кунларни ёк. А. Усоловсан Исламов мазмали-и фавқулодда истөздөді, драматик ламлар актёри кашф этганинг мөхия-ти күрсата олган.

Мана, кўз ўнгимизда қолок, авом

кишлоп нығити. Уннің фикру-йиини

үтгати қўйнан учун ўз сингисидан

қасд олиш нияти чулғаб олган. Айни

вактда унда табиий фидойилик ҳам

Жўра ТЕШАБОЕВ,
санъатшунослик кандидати

БОҚИЙ МАҲОРАТ

ЎЗССР ҲАЛҚ АРТИСТИ АСАД ИСЛАМОВ ҲАҚИДА

ҳам ички (этироси), ҳам ташки (қиё-фасининг хослиги) жиқатидан мос келади. Уннің истөздөдіни кинематографик ўзанга йўналтириши мұхим зди. Шуннинг учун ҳам режиссер Фильмни суратга олиш пайтада баш ҳокрамон Азим характеристини очиша, мавзунинг мұжассамлаштиришига ин-тилди, актёrlік имо-ишораси, юриши, хатти-ҳаракатига алоҳида ёти-бор берди.

...Уят, шармандали! — дея чинқи-рарди ерда ағанаганча кампир томирлари бўргут куришиш кўлларини баланд кўтариб.

Азим қўлида кетмони билан тепалик ёқалаб кампир томонга юргиб борарди...

Фильмда уннің шу ҳолати көнг панорамада кўрсатилиди. Асабий-лаштан ўш дәхқон йўл-йўлакай сўнкиниб, газбланарди. У паст девордан иргиб ошиб, одамлар билан лиқ тўлган бозор йўлаги үтди. Эрка-лар, паранхига ўралган хотин-халаж-лар уннің кетидан хавфсираб қарай-дилар. Азим етиб келган заҳоти ота-синни четга сурб, чангта беланиб ётган онасининг ёнига келади. У энтига-энтика жаҳл билан сўрайди:

— Каерда?

Она қўллари билан бошини мақ-кам ушлаб, йиги аралаш жавоб қи-дади:

— Сводат... мактабда. У паранжи-сии ташлади... Очиликка чиқди...

Азим ўша заҳоти кетмонини четга иргитдай, пичоқча кўл ҷозади...

Актёrlік кадрнинг шу қисмидаги ижроғилек усули бутун фильм учун характерлерди. Асад Исламов фильм аввалидайди Азим образининг мөхия-тини кўрсата олган.

Мана, кўз ўнгимизда қолок, авом қишилоп нығити. Уннің фикру-йиини үтгати қўйнан учун ўз сингисидан қасд олиш нияти чулғаб олган. Айни вактда унда табиий фидойилик ҳам

хис қишил хусусиятлари Асад Исмә-тогва хос фазилатлар эди. Ҳар бир янги картинада актёр истөздөдиданн янги бир кирраси намоён бўлади. Асад Исламов «Тоҳир ва Зуҳра», «Алишер Навоий», «Пахтао» каби ажойиб фильmlарда мукаммал об-разлар яратиб, совет киноси тарихида ўзига мүносиб ўрин белгилайди.

«Тоҳир ва Зуҳра» фильмида Асад Исламов талкынидаги Бобохон образи ўз кўлами билан унинг бошқа ролларидан фарқ қилауди. Санъаткор бунгача чинакамига салбий ҳарака-монлар ролини ижро этмаган зди. Бобохон ҳукмронликка ва амр беришга одатланган, айни вақтда узоқни кўрадиган смёстсон, ўз максади йўлда шафаткиси, кучли мустабид зди. Картинада режиссёр, рассом ва актёр ҳаракати жуда уйған акс этган. Ҳоким образи актёrlікнинг ўтра аср даврига хос кийининидан тортиб, уннинг ўз тузилишини ички дунёси ҳам узин болгилек ҳолда талқин ки-линган. Бобохоннинг барак қошлари, жаҳдидан қаънған гилай кўзлари, тишлари ва қалин лоблари қўйинги, жоҳил ҳукмдорнинг қиёмига етказиб чизилған портрети томошабин хоти-расда ресидати тузилишини хоти-расда ўрнашиб қолади. Бирор Бобохон кўринишда жоҳил киёфада тасвирланса-да, актёр уни психоло-гик жиҳатдан фош қилишга шошил-майди. Асад Исламов ҳон ролининг талкынинг бошқа томондан ёндашади. У, хондан Зуҳранинг отасига хос бўлнизи лозим бўлган фазилатни ҳам қидиради. Санъаткор Зуҳрадек ажо-иб оқила ве гўзлар қизнинг отаси совуқ ва куруқ одам бўлишига ишонникирамайди.

Хон дастилбад тақдир Тоҳир билан Зуҳра юлдузини учраштирганидан хурсанд бўлгандек. У жасур жанги Бакирининг ўғли кўёб бўлса, омонат лиқликлаб турган таҳтини мустаҳкам-лайди, деб ўмид қиласди. Орадан бирмунча вакт үтади. Тоҳир ўз ота-сининг Бобохон томонидан ўлдирилганини билади: Шундан сўнг у жал билин хоннинг золим ва адолатсиз, оддий ҳалқини зазуви ҳукмрон эканнини фош қиласди. Ана шу ўринда хоннинг ҳақиқий ижтимоий қиёфаси Исламов ижросида ёрқин намоён бўлади. Томошабин кўз ўнгидага газ-забланган, айни вақтда Тоҳирни ўзининг синифий ақидасига тортишга уриниши беҳуда эканлигини тушунган ҳукмдорнинг ҳақиқий башираси гав-даланди. У Тоҳирни тутиб, сандиқ-қа солиб дарёга ташлашга бўйрук беради.

Машхур кино режиссёр Наби Ганиевининг «Гоҳир ва Зуҳра» фильми ўзинең томошабинларининг севимли кино асари бўлбай қолди. Бу фильмнинг шуҳрати республикаиздан ташқарига, ҳатто чет элларда ҳам тарқалди. Санъаткор Асад Исламов мазкур картинада ўз маҳоратини яна бир марта намоёнш қиди. Актёrlікнинг ижроғилек усули ҳалқ ижроғилек анъаналари асосида шаклланган бўлса-да, бу унинг чи-накам кинематографик бўлишига ва шу зайдага образлардаги энг ичиқи хатти-ҳаракатлар, алломатларни ҳам таъсиришда талқин қилишга ҳалақит бермади. Исламов яратган Бобохон образи ўзбек актёrlік санъати ҳа-зинисидан мүносиб жой эгаллади.

1948 йилда мамлакатимиз кино экранларда Г. Асад Исламовнинг «Алишер Навоий» фильмни пайдо бўлди. Асар буюк ўзбек мутафаккир шоини ҳаётига бағишланган. Экранда ўтра Осмон тарихидан энг мураккаб давр бўлган XV аср — улуғ сиймо Навоий яшаген мухит яратиди. Санъаткор Асад Исламов Султон Ҳусайн Бойқаро роли топшриклиди. Ҳусайн Бойқаро сultonликдан таш-қари, Навоийнинг яқин дўсти, шеърият ва санъатнинг ҳассоси ихломсан-ди зди. Ҳатто уннинг ўзи ҳам шоин зди. Навоий сultonликдан адолатга, му-хим давлат муммомларини ҳал этишига, оддий ҳалқ автолини яхшилаши давлати этади. Бирор шоиннинг мам-лакатда тинчлик ва осойишталикни тиклеш йўлидаги ҳаракатлари зое

Гулчехра ЖУРАЕВА

АЛҚАСОС

ЛИВАН БОЛАЛАРИГА

Яңоғимни күйдірар
Күзимнинг жолалари,
Бағримни ұтамақда
Оналар нолалари.
Исроил — Аэроилдек
Жонларни топтар экан
Сизларга мотам тузды:
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!
«Шотила», «Сабра»дагы
Шаталоқ изларнингзі,
Додирларға сиямған
Күнғириң сүзіларнингзі,
Сионист этигінинг
Чанғиге айланмақда,

Қаҳрим — менинг интиқом
Жангига айланмақда,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!
Үз она юртингизда
Яшар өнги әди-ку,
Құғынниклар бергена
Яшнап өнги әди-ку.
Камалакнан от килиб
Учар өнги әди-ку,
Шириң хәбә күккіні
Құчар өнги әди-ку,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Тошлар аро тош бүлиб
Әтәр мурғак бошлары,
Бегуноң қонлар ичра
Суәр бешикшадашыры,
Саргардан болалыны
Күрді күпта қотиллар,
Ажод — авлод наслынгін
Тұтды тұтға қотиллар,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Қабиқ құмбышларини
Пинхона яшірмоққа,
Ахли-олам олдада
Аламлар оширимоққа,
Норасталар устидан
Бұльдозерни сурған ёв,
Билки ертага ҳаёт
Яна бошын күтартғай,
Гұдаклар қош-күптери
Майса бұлғып күкәргай,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Жақжық жоннинг билан
Йиңтакларға қозма-юз,
Бир парча заман үүн

Олишдингиз беомон,
Йўқ, сизни бой бермасмыз,
Кабутар-құшчаларым,
Сизни әйламоқ учун
Оёққа қалың да жаҳон!
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Вашингтоннинг құлы қон,
Итларға қоптырмоқда,
Куролдан тиғын бойлаб
Ливанға қоптырмоқда,
Наҳот, билмас боскінчи
Бесабабу беасос
Хүнрез үйнин учун
Бир күн келур алқасос!

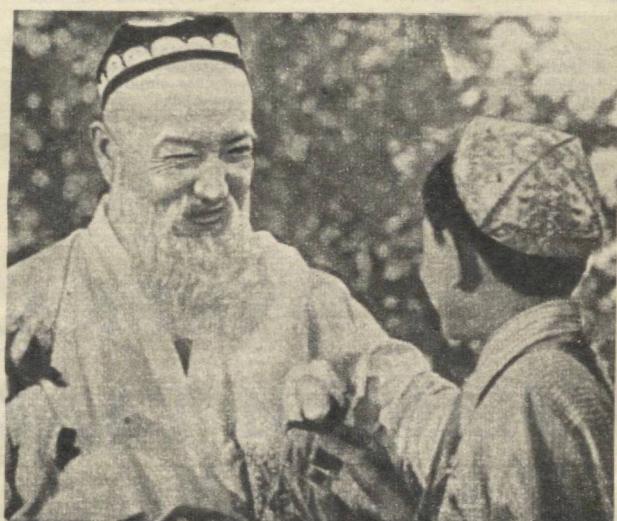
Шұнда құтлуг қоннингиз
Қайтар зипол сой бүлиб,
Эзғу үй, армоннингиз
Иқбол, баҳт, чирой бүлиб,
Сиз қайтурсиз ҳаётға
Эрк-озодлик шан бүлиб,
Сиз қайтурсиз ҳаётға
Фаластин — Ватан бүлиб!
Ох, Ливан болалари!
Ох, Ливан болалари,

кетади. Үрүш ва исенлар давлатни
инқизогза олиб келади.

Фильмнинг дастлабқи сақналары
дәектә актёр Ҳусайн Бойқаро образын
да хос асосий хусусияттары — үннін
бой, әздиятлар билан тұлғиб-тошган
инсоний мөдіннітін үзілде сингірді
олади. У маълум тарихий даврда —
мұрракаб, оғыр мұхит искәнжасыда
қолған иsteедодлы ва ләқатты Ҳу-
сайн образыннан талқиннин такомил-
ла етказа олды. Актёр үз қаҳрамонни
да романтика хусусияттарын сингір-
ған холда уни идеалдаштырайдай,
балки күчсіз томонларының очиб бе-
ради. Ҳусайн Алишер Навонидан
фарқыл үлароқ қатылғыла ва бүс-бүтүн
характерге зәғ амас. У синовларға
бардош беролмайды, реакциянинг
жаһолатты күчи олдада таслим бү-
лади. Орадан маълум вакт үтгаш,
Навон үзіннинг эски дүсті билан
урчарашып шүндай дәйді: «Ҳусайн
Бойқаро, сизде бүлған мұносабаттам-
да адашыман. Мен күйі ногирон-
ларнинг олдада чырок күтариб юр-
ған эканман!». Бу әолат фильмда
марказий сақнаны ташкил этади.

Узоқ айрилиқдан сүнг шоир билан
султон үргашади. Улар энди
кеңсайб қолған әділар. Шоир оқ
либосда, құйларда асога сүнганды,
құзларда ҳаёт ізтиробларининг асо-
раты ақс этган. Ҳусайн эса қора ли-
босда. Саройдагы мұттасыл айш-иши-
рат, кайф-саға вә гам-ғүссалар уни
әзіб толиқтирган. У құвонніб, умид
билан шоир дүстігін талппинади:
«Алишер, мен әлғізман... Бутунлай
әлғізман... Келинг, қайтадан бирға
бұлайлық, мени ташшыл кетманд. Биз
хаммасини қайтадан бошлаймыз!»
Шу әолатда гүй султоннинг энди
күзі очылғандек, әлғізлик ізтироб-
ларини хис қылғандек түүләди киши-
га. Аммо Навон үзіннан гаплашарқан,
үннін башарақсыда құмбдорларға хос
қибор, оғыр ички ғазаб бүркіб
турарди.

Шунда тақылдаш лозимки, «Али-
шер Навон» фильмдеги қаяжонлы
сақналар бүтүн ҳам кинематографияда
актёр заковатидан, халық ижорчи-
лик санынан аңаналардан мөхир-
лік билан фойдаланышын мактаби
сифаттада хизмет қылмақда. Аслыда

Асад Иматов «Пахтаой» фильмінде кекса пахтакор Мәхмөн бобо роліда.

Пахта йигім-теримиң қызынан долзарб күнларда маданият ходимлары, әзевчилар ҳам деңқонлары
миз билан ҳамнағас бүлділар. Суратда: Шоир Зохиджон Обидов Үрганч районидеги «1 Май»
колхозининг 9-брігядасы дала шийнпөндә шөрь үкімінде.

Н. Шарипов фотосы

бу фильм миллій кино санъатимиз-
нинг улкан жүтуғидир. Фильмнинг
бошқа жратувчилари билан биргә-
лиқда санъаткор Асад Иматовнинг
жам ССРД Давлат мұкофотига сазо-
вор бүлиши бекіз эмес зди.

Санъаткор экранда замондошлап-
римизнің эсде қоледиган образла-
рини жратыд. Масалан, Н. Ганиевнинг
«Фаргона қызы» фильмінде колхозчи
Жаббор ота ролининг ижерсі Асад
Иматовға ҳақыла.

Комил Ерматовнинг «Пахтаой»
фильмінде Асад Иматов әшшарлар
әжойиб устозы бүлған кекса пахтакор-
ғынын салмоқы, әрқын образында
яратыды.

Умуман санъаткорнин кино санъ-
атимизни ривожлаптиришдеги хиз-
матлары бекітесті. Ү жраттан ҳар бир
әрқын образ миilliýт экран санъати-
миз тараққиеттің үзінгі хос босқын
бүлді. Актёр жраттан ҳамма образ-
лар үзінгі хос санъаттарын бүлді, у
үзбек кинематографистлар маҳор-
атындағы үшіншігә хизмет қылды.
Улкан санъаткор Асад Иматов, гар-
чи ҳозыр жисман орамызда йўқ
бўлса-да, кино санъатимизда у жраттан
ўйлаб әрқын образлар маънавий бой-
лигинизнинг ажойиб дурданалари
сифаттада коммунизм күришлиши
га хизмет қылмақда. Бу аса санъ-

ФЕЛЬЕТОНДАН

РОМАНГАЧА...

ўччиликнинг ўтиборини тортади—уни қизиқтирадиган ва унга маъбудлаган асар ёзиш ҳаммага насиб этавермайди. Буминг учун би кишилар тақдирiga дахлдор масарни, фикрларни ўргатга қўйши, ҳика бу масалалар бўйича бошқа ҳисилар айтмаган гапни айтиши ва бин ўзининг йўли, усули асосида гакил таликини килиши керак. Вонка, инсонга мустақил ёндашиб ва уларни ўзига хос тарзда ба-

Жутлаймиз!

ОЧЕРКДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ

Очкерда бадиийлик билан илмий баробар аҳамият каబ этиди. «очерк билим билан санъатт қўшилмасидан иборат» (В. Итин) ан фикр тўғриди. Яъни очеркчи сида адабининг ва олимнинг фатлари мұжассам бўлиши керак. Иреки истеводиди иқтисодий кўрничларни, факт ва рақамларни, ёкат ва материалларни, ҳалқ ҳулигидаги ютуклар ҳамда беъзи қуаларни тадқиқ қилиш жараёнида яъқол кўзга ташланади. «Ўзбекистон ҳалқ ёзувчиси Назир заров ва адаб Самар Нуровнинг рак шундай ёнса...» очеркда иқтисодий кўрсаткичлар ишонарли да-ва ракамлар воситасида тадқиқ лади. Очеркда тасвирланнича, ҳоз дикрорининг ташаббуси биноюкор ҳосил этиштириш усталалини бригадирликка сийлаш учун иккиси тукизлади. Шунда бир факт саннини ўтиборини тортади: бар-бригадалар 30 центнердан ошириб та этишигаётган бир пайтда бир гадада этиги йигирма центнердан иш олинган. Конкурсада шу бригада бошлигига савол берадилар, леда у қолоқлик сабабларини айтиб олмайди: билими камлиги, ташотилик қобилияти етарли эмас-и маълум бўлади, ўзи ҳам бригадалини эплай олмаслигига тушучи етади. Конкурсада голиб чиқсан хонизатор ўнинг ўнинг тавсия этиши: Ани шунду:

— «Кўш, энди сен нима иш қилисан?— деб сўради директор бригадамдан.

дии талқин этилган жойда кашфиёт, оригиналлик юзага келади. Ёзувчи Худойберди Тўхтабоев мудафака-яларининг илдизи ҳам худди манзу нуқтага борим үланади. Унинг асарлари ҳозирга йигирма олини таржима қилингани бежиз эмас. Асарларининг умумий тиражи кариб уз милион нускага етган. Худойберди Тўхтабоевнингги шуррати эмас, айни соқда ўзбек адабийтнинг ҳам обурёй, албатта. Гафур Фуом, Қудус Мұхаммадий, Ҳаким Назир каби ёзувчilаримиз ўзбек совет болалар адабиёти шуҳратини Иттифоқимиз миқёсига олиб чиқкан эдилар. Худойберди Тўхтабоев бу шуҳратнинг чегарасини янада кенгайтириди.

Ёзувчи Худойберди Тўхтабоев ижодига хос бош йўналиш тўғрисида ўйлаганди, у энг аввало ҳаётни, одамларни яхши билишини, ҳаёт гўззалигига пурт етказувчиларга, таракқиётга гон бўлганларга, инсон баҳтига, унинг қамолотига соз ташлайдиган ёмон одамларга қаттиқ нафарт билан қарашини таъкидлаш керак. У турмушдаги ва одамлардаги иллатнинг томонини кириш учун курашни ҳаёт-ижодидингин бош йўни деб тушунади. Катталар ҳаётидан олиб ёздиди ёки болалар тўғрисидан ҳикоя қиласиди, бечак асарларидан шу гўзаллик учун фаол курашади.

«Турмушда иллатларга қарши курашиш керак,— деди Худойберди Тўхтабоев.— Ҳўш, қайси йўл билан: мудалимли биланни, лекция ўқиш биланни! Мен «Фельетондан сўнг» ҳикоямда журналист ҳам мураббий, тарбиячи, фельетон жанри эса журналист-мураббий қўйладиги энг яхши курол, масалан, занглаган темирни ўтга солсан, занги тўқилгани каби, сарқитларга ботган киши «фельетон ўтида» ловилаб ёнса сарқитлардан холи бўлади, деган гояни оғла сурган эдим. Тасодифини қаранки, орадан уч-турт йўл ўтга, мен фельетончи бўлиб қолдим... Ниманини сарқит ва иллат деб тушунсан, ниманини қонундан ташкири, адолосат деб билсан, ниманини замондан орқада қолган ва тараққиётни фов бўлувчи деб тушунсан, чироий турмушга ниманини диг бўлиб тушаётган бўлса, ана шулавнинг ҳаммасига қарши курашдим!»

Ана шу курашчанлик руҳи унинг ҳикоялари, повесть ва романларига ҳам хос фазилатидир. Шуни айтиш кераки, Х. Тўхтабоевнинг фельетонлари бирор жиноятни фов қилиш биланнига ўз вазифасини ўтаб бўлмасди. Биринчидан, автор ўз фельетонига асос бўлган факт баҳонасида шу иллатни шундай ҳаср-ғазаб билан фов қиласи, бунинг ларзаси барча шундай иллатга мубтало бўлп-

ганларнинг ҳам юрагини зирпллатиб юборар эди. Фельетондан максад ҳам одамларга бироq бериш, оғоҳлантиришидир. Х. Тўхтабоев фельетонларининг сатирик ҳикояга яқинлиги унинг Гафур Фуом каби ўтиқр фельетончилар мактабидан таълим олганни кўрсатади. Унинг кўпгина фельетонлари кейинда сатирик ҳикояларга айланди. Сабаби: муалиф фельетони учун ўтиқр сюжет, кулгли вазиятлар ва оҳорли тил яратади. Бирор жараёнда жуда кўл келди. Йирик асарларининг сюжетлари гоят тезкор, қизиқарли, кутимила-ган ба бир-биридан ўтиқр, кулгли вазиятлар бойдир.

Х. Тўхтабоевнинг одамларни, боловлар дунёсини, руҳийини, психологиясини, характеристикини чуқур билиши унинг асарларининг ишонтириш кувватини, ҳаётини куничин таъминлаган. Бунинг боси өзувчининг ҳаётдан олган сабоқлари билан илмнинг ху-лосаларини узвий қўшиб, инсонни бадидан тадқиқ этиш йўлидан боришидади.

«Бир пайтлар мен иккι ҳавас ўтида ёнэр эдим,— деди у,— бира— адабиётни ўрганиб, адабиётчи бўлиш, иккинчи — психология илмни ўрганиб, катта психология бўлиш; кейин билсан, бу иккى илм — бир ёнгоқнинг иккى палласидек гап экан, адабиётчи бўлиш учун психологияни, психология бўлиш учун адабиётни билни ўз-ўзидан шарт экан!»

Унинг ана шу психология ве педагогики болаларга атаб ёзган асарларрида айниқса қўл келди. Болалар дили ва тилини ҳам, улар қабиғига, онига кириш бориши ўйинни ҳам билиши шундан. Унинг қарийб ҳамма асарлари болаларнинг энг қизигин, энг қайноқ, энг романтик ва энг «қалтиш» даври — ўсмурлик пайти тўғрисида ҳикоя қиласи.

йили Шодмоной исмли қиз кўлда ўтида тона пахта теришига мудафака бўлган. Бу пахта ўз-ўзидан хироминга келип тушган эмас, албатта. Теримчи бунинг учун дам олмасдан, чой-овқатини ҳам йўл-йўлакиб еб-ичиб, жуда оғри, сермақашатли меҳнат қилган. Бундай ҳаддан ташкири ортича меҳнатнинг киши самолатлигига ҳам зиёни бор. Меликўзига эса бир кунда етти тона пахта териши учун Шодмонойдай оғир меҳнат қилганасида. У фақат машинасининг тилини, фельетонни яхши ўрганганини, ҳар бир ми-нунтинг қадрига этиб ишга масъульчи билан ёнешдаганини натижасида бу мудафакиятига эриши олган.

Автор қўл терими билан машинна теримини бир-бирига солиштириш орқали илмий ҳуосага келади. Шундан кейин уни бадидан шакла солади. Ишонарли тадқиқ натижасида юнукчидаги машинага ихлос туғдирди.

Ўзбекистон ҳалқ ёзувчиси Назир Сафаров ва публицист-ਯўзувчи Шароф Убайдуллаевнинг «Реал ташаббуслар, ҳаётини қарашмалар» сухбатидан тадқиқ қилингани ҳаёт муммалори айниқса диккатга сазовордир. Унда бир вақтлар пайдо бўлган юз центнерчилик ҳаракати устида сўз боради. Бир неча йиллар ўзмаддам ажига чиқсан «минг тонанчилик ташаббуси» кўзбўйламаниликдан бошча гап эмаслиги илмий равишда, ҳаётини факт ва рақамлардаги кўрсатиги беринади.

«Терим агрегати бир мавсумда, деди Н. Сафаров сухбатдошига,—

СИОНИЗМ - ИНСОННИЯТНИНГ РАЗИЛ ДУШМАНИ

Исролл босқинчиларининг Ливан турофидаги ваҳ-
йликлари инсониятга қарши қилинган энг оғир
ионот бўлди. Исроллининг Ливанга бостириб кирган
мингли армаси тарихда муддҳиш из қоладири. д.
ар 14 та фаластил лагерларини, б ва шаҳарни бу-
лай вайрон қилилар. Исроллининг Сабра ва Шатила
герларида қилиган қонли жинояти жаҳон жамоати
пигини нафратлантириди. Совет ҳукумати ва бутун
чиликсевар кучлар фаластил халқининг адолатли-
ршини кўллаб-куватламоқда.

Л. И. Брежнев томонидан Исроллининг ваҳшиёна
ионот муносабати билан АҚШ президенти Р. Рей-
ча юборлиган мақтубда Исроллининг Гарбий Бай-
тада қилилан хуррезлик иккисини жаҳон урушида гит-
ричи нацистлар қилиган ёзуликлар билан баравар-
деб таъкидланган эди.

30 йилдикри, Исрол давлати кўншини араб халқла-
и ва мамлакатларига қарши қилаётган извогарлики-
рини, қонли урушларини сионизмининг қора бай-
ғини остида амалга ошироқмода. Бу ўринда журнал-
ларда, сионизмининг моҳияни нимадин изборат!
таг савол туғилиши табии. Сионизм XIX асрнинг
ицларига қатор Гарб мамлакатларидаги яхудий
ржуазияси орасидан тарқалган энг реакцион ми-
тчилик идеологини сидир. Унинг бутун моҳияни шо-
нозидан изборат. Сионизм термини эса Куддузат.

Сион тепалларига номидан олингандир. Ривоят-
тра кўра, бу ерда подшо Довуднинг қароргоҳи ва
до Яхвенинг ўй бўлган эмиш.

1897 йил Базел шахрида умумижаҳон иккисини
шаклини тузуди. Ташкилот дунёдаги барча ях-
удиларни «сараланган» яхудий халқини жа-
надаги барча халқлардан гёй устулигинни тарғиб-
ташдик килишга уримонида. У макоркори билан
удий меҳнаткашлари ва яхудий буржуазияси ўрта-
даги синфиий зиддиятларни хаслшломақдо.

Фояйи-сéйсиюн асоси ошкора шовинизмдан изборат
лан сионизм ва унинг идеологлари ўз ўринин-
даги ҳеч тортинимай «жаҳон яхудий халқининг»
илий-озодлик ҳаракати деб атамодалар. Улар шу-
лан сионизмининг реакционин моҳияни ниқобла-
жчилар.

Марксизм-ленинлизм классиклари ўз вақтида си-
онизми яхудий пролетариати туб манфаатларига
рости ва энд идеология, деб фош қилиган халқини
арзакири, социализм ва демократияга қарши,
сиё. Африка ва Лотин Америкиясидаги халқларнинг
илий-озодлик ҳаракатига қарши курашда сионизм
апернанализмининг энг яқин кўмакчиси бўлиб хизмат
имоқода.

Яхудий халқининг бошқа халқларга қарши қўйиши,
га халқлар манфаатни менсиаслик ва камаситиш
би инсонониёт ёт ақидалар сионизмин руҳига
нгидриб юборилган. «Антогонизм — кишилар ҳа-
даги энг асосий нарса — деб ёзган эди XIX аср-
иёй сионизмининг маънавий ҳомийси Т. Герцель—
из Фаластиндаги яхудий бўлмаган бошқа халқлар-

ни ёввойи ҳайвонлардек қириб ташлаймиз, уларни
динамит билан портлатиб юборамиз».

Тель-Авивлик ҳукмдорлар бугун ўша машшум кў-
рсатмага амал қилимодалар. Улар тобора ҳаддиларидан
ошиб фаластил халқини динамит билангиниа
эмас, ялпи қирип қуроллари — кассеталом бомбалар,
фосфорли снарядлар билан қириб ташлашга уримо-
дадар. Лекин социалистик мамлакатлар бирдам-
лиги жаҳондаги барча адоплатарлар кучлар исролли-
лик ташкомузларга қарши қаълон бўлиб турибди.

1948 йил май ойда Исрол давлати тузилағи, сионизм
унинг смештанин белгиловин идеология бўльб
кодди. Собиқ Исроли бош министри Бен-Гуринон:
«Ўтимида ҳам, қозир ҳам бирор ҳали яхудийлардек
денишманд эмас ва фикр юртломайди», деб оғиз
кўпиртрганди. Во маътаниши Гитлерининг: «Арнилар —
жаҳон цивилизациясининг асосчиси», деган уйидирма-
сини эслатади. Ҳолбукни, гитлерчи нацистлар одам-

ваҳоланки, БМТнинг қарорига биноан Исролинга
Фаластиндан 14 минг квадрат километр ер ажратиб
берилган эди. Лекин нафсими тиёллаган «улугъ
Исрол» тафардорлари бошча давлатларининг терри-
торияларига кўз олайтирилар. 1948—1949 йилларда-
ги босқинчилек учун татикиасида улар 7 минг квад-
рат километр ерни гайри қонуний равища эгаллаб
олдилар. 1967 йилни учун татикиасида сас Исрол
босқинчилари яна 68 минг квадрат километр араб
ерларини босиб олдилар. Бу территориялар Миср,
Иордания ва Суря араб давлатларининг қонуний
ерларидар.

Хуллас, қисқа муддат — 34 йилни чида тель-авив-
лик урушуқлар араб халқларига қарши тўрт марта
уруш қидилар. Улар ўн минглаб берунонги кишилар-
нинг ёстини курнитдилар, кўллаб маданий марказ-
ларни вайрон қидилар.

1982 йил ёздан Исролни ярайтадан хурж қилди.
Байрутда яшайдган жағошак фаластиликлар бо-
шига оғир мусабиқат солди. Исролининг ҳукмрон до-
рилди. Ливандаги ёвзликлар билан узларининг
фаластил халқини єр юзидан умуман ўйқотиб юбо-
риши учун уринишидек қабиқ нијатларини ошкора қи-
либ қидилар. Матонатли фаластил ҳалил босқинчилар-
га қарши курашда мислисиз қаҳрамонликлар кўр-
сатди, душман қисмларига қақшатиғи зарба ҳам
берди.

Жаҳондаги тинчликсевар кучлар фаластиликларини
курашини кўллаб-куватладилар. Мана, фаласти-
ларни халқининг бирдан-бир қонуний вакили бўлган
Фаластил Озодлик ташкилотини жуда кўп халқаро
ташкилотлар, давлатлар ва ҳукуматлар таҳлилар.
Фаластил Озодлик ташкилоти жаҳоннинг 70 мамлакати
вакилиларига эга. Жумладан, мамлакатимиз
пойтахти Москвада ҳам Фаластил Озодлик ташкило-
тининг ваколатхонаси бор.

Исролининг Ливандаги олиб борган қонли уруши
Исролининг ўзида ҳам кескин норозилик тұғырдиди.
Чумки Исрол ҳарбийларининг қалтис қадамларни
мамлакат оддий меҳнаткашларининг моддий аҳво-
лини ўта ёмонаштириб қўйди. Ҳарбий ҳаржатлар
бекиёс кўпайди. Исрол армаси Ливандаги урушга
таҳминан б миллиард доллар жаҳондек қидилар.
«Жон Африка» журналининг ёзишида, Исрол Ливандаги
урушининг ҳар бүр куни учун 100 миллион доллар
долларга етди. 1982 йилдиниң йиғни август ойида
озиқ-оқва маҳсулотларининг нахри 14 процента
охиши.

Совет Итифоқи Исролининг Ливандаги ҳарбий
ҳаржатларини кескин қоралади. Исролининг Ливандаги
агрессияси муносабати билан билдирилган
ТАСС бейноатарида АҚШ раҳбар доираларининг
Ливандаги ҳарбий мажорага нисбатан тутган пози-
циясини объектив радио юрвишдан бошқа нарса эмас, деб бахоланди.
СССР Исрол босиб олган араб ерларидан агрессор
қўшилниларни батамом олиб-чиқиб кетиш, фаласти-
лик араб халқининг ҳақли талабларини қондириси
ва унинг қонуний ҳуқуқларини, жумладан, мустақил яшаш
ва ривожланниш ҳуқуқини таъминлаш асосчиси Яқин
Шарқдаги барча давлатларининг мустақил яшаш
ишини таҳминлашади.

Исролининг Ливандаги агрессияси сионизмининг ҳа-
қиқий башарасини жаҳон аҳли олдида фош эти.

Исрол агрессорларининг Фаластил ташкилоти ва Ливан
халқларига нисбатан ваҳшийлиги инсониятга қарши
қилинган энг оғир жиноятидар. Исрол ҳарбийларини
нинг хурезлигини Фаластил халқининг одилона ку-
рашига ҳайриҳо бўлган дунёдаги бошқа халқлар
ҳам ҳеч қаҷон кечирмайдилар.

Тальят СОЛИЕВ

Халқаро мавзуларда

Халқаро мавзуларда

Халқаро мавзуларда

Халқаро мавзуларда

ЮЗ ОТ СИФАР КАШТАН

Италиядаги, балки бутун Европа-
даги энг кекса ва улкан дарахт Си-
цилияд — Эта вулкан икиншида
үсади. Бу улкан дарахтинг номи
«Юз от сиғар каштан» деб аталади.
Аспенин ороллари экологияни ур-
ганиш марказининг директори, про-
фессор Тассининг ҳисоблашиби, мазкур дарахт 2 минг, 4 минг ёшлар
атрофида экан. Демак, кекса каштан
дарахт Рим шаҳри барпо етилганга
қадар ҳам мавжуд бўлган. Бу ғири-
ни қўйидаги афсонга ҳам исботлайди.
Киролич Иоанна Арагонская шу-
каштан соясидаги ўзининг 100 отли-
кан изборат ясовулларига дам олиш
учун жой ҳозирлабтган. Ана шундан
бу дарахтга «Юз от сиғар каштан»
деб ном берилган эмиш.

Иложи топилди...

Запорожьельк А. Осыненконинг
этибиорини тумшуклари билан ён-
ғоғни чақишига уринаётган қарға
жабл этиди. Унинг гувоҳлини бериши-
ча, ҳар қанча уринган билан ёнғоғ-
ни чақ олмаган қарға йўл четидаги
симёоч теласиги чиқди ва ёнғоғ-
ни асфальтга ташлаш юборди. Қарға
бу машини то ёнғоқ парчалангун-
дадар давом этитиреради. Енгоқ
парчалангач, у галибона «қағ-қағ-
ла», ёнғоқ парчаларига ташланади.

Денгиз доим

текисми?

Бир неча йил муқаддам океаншу-
нослар илгариги фикрларга қарши
ўлароқ, океанлар юзаси текис эмас,
деган қарорга келдилар: Ҳинд оке-
нида салкам бир ярим метр
баландликда Франс Пресс агентлиги-
нинг хеъарлилиги билан ҳалилнинг одилона
курашига ҳайриҳо бўлган дунёдаги бошқа халқлар
ҳам ҳеч қаҷон кечирмайдилар.

ЧАКИР- ТИКАНАК

Алишер НАВОИЙ

МАЙХОНА КИШИЛАРИ ТҮРРИСИДА

Мәй ичмоқ билан вакт ўтказған шаробхүр олифтасын бошида пұфакчадек май қақоси, бosh күр аері май идиши кабі қадақ қошида. Майхонаниң ҳар қаेңіра базм күрсі, ичимлик ташын баһонасы билан ўзини у ерга еткізеді. Номус салласынни ўз бошидан олади, бир күлтүм учун ичкілік сотовчининг оғигін солады. Үй-жойызилғы май идишиңгі алишаныңдың. Еқаси май ичар шүлхар қүйінан чок: күнгін ҳам улар ишкі ханкеридан тилінк. Майхонада қыладынан иши май гадойлиги, күйінде эса майхонаниң синие сополі. Оғиг расынан қүйінде, боши ҳам: бадастлар зұравонлығынан пешанаси чақа, қоши ҳам. Ўз шахсий мөвжудлығынан ерга үриш учун, мажлис-

ларда энг қуидан жой олади. Бошига салла күтериш мекнатини ортмайды, бүйніңға чодир (ридо) ўраш миннэтини тортмайды. Насиғи агарчи түрпөр билан тенг бүлсе-да, химмати олдіңда эса осмон паст тушады. Замон қайтулардан күнгінға ғамсиз, фалак доссанардан хотири аламсиз. Мавжудлар қылқандыңдан асло құркын үйкі, химмати олдіңда бирдейдір бору үйкі. Май идишиңдек ачық үйгелешден унға шодлар келади, қында қүйілған майдек пастға тушишдан күрсанда бўлади.

Мүк ичилкіхонасында бирдам ўзинаға келмайды, дүнән яхшилік-әмонлигига күз солмайды. Замон яхши-әмона билан иши үйкі; деса - бўладики, оламда бундай киши үйк...

Буюк мутафаккир Алишер Навоий бизга мерос қолдирған дурданалар ичінде «Мадбубул-күллүб» [«Күнгиллар сезғанын】 асарының ҳам ўз муносиб ўрни бор. Үнда улуғ шоирнинг ўз давриға муносабати, фаласафия қарашибары, ахлоқ-одеба оңд фикрлари жамланған. Устозининг барна ўлмас асарлары каби, бу китобда ҳам ёркін намебиң бўлган даёт құсурларыга актив танқидий муносабати ҳамон ўз актуалитетиниң йўқотгани йўқ. Улар иштевъмолчилик психологиясига, чайковчилик, ичкіликтебозлик каби иллатларга қарши курашда бизга маинавий кўмак беражак. Мұхтарам журналхонлар этиборига ушбу ўлмас асарни иккиси фаслиниң ҳозирги адабий тилимизга яқинлаштирилган матнини ҳавола этамиз.

ШАҲАРДА ОЛИБСОТАРЛАР ТҮРРИСИДА

Шаҳар олибсостары хиёнатчи, ўзига фойда ва мусулмонларға қаҳат истовчи. Халққа зиён унинг фойдаси, арzon олиб, қыймат сотмоқ үнинг орзуси. Олишда шойинни бўз дейди, сотишида бўзин мақтаб шойи түррисида кўп сўзлайди. Шолни товар ўрнида ўтказа оладиган бўлса кимхоб ўрнида сота оладиган бўлса тұхтатиб туриси үйк.

Дўконида инсофдан бошқа барча мол мавжуддир, бор, үнда ўз айбига

иқрор бўлишдан бошқа ноинсофли нинг барча турни кўп топилади.

Мусофир саводагар — хоним бил ҳамтиззадир, балки уни... деса бўди, бунда эса хоним санаш мумкин. Олувичга молнинг нуқсонли бўлини унга фойдадир, у иккиси томонла онт ичувчи даплодидир.

Бу хайл одам эмаслар, яхши бўксаса Зарур судинг, алардин гар йироқе

қотилликка сира алоқаси үйк. «Билимдонлигини кўрсатаман», деб балоға қолибди.

Ҳоким ҳайратланыбди:

— Битта сўзни ёдлаш билан: «Шу тилни биламан» деб ўйлаганимидн? Айт-чи, тилни тўлиқ ўрганишининг нима халақи берди?

Махмадона жавоб беролмай, дұкпаниб, қизариди.

Доно айттиби:

— Бирор тилининг бир сўзиниги билиб олиб, барчасини биламан дәоф урушинг түрги эмас. Бор энди бўгунги қимлишинг сенга сабоқ бўсин!

Усал бўлган маҳмадона тирик қоғонига шукр қилиб, чирчаклиги ташлаб, вайсандан олдин ўйлайдиг бўлибди.

Боқимирзо УМУРЗОҚОВ

ИФВОГАРГА

Яна «хат» ёзибсан, юмалоқ, беном... Яна хат сўнгига кўймабсан имзо. Ёзибсан ўзинча этимоқа бадном... Софид кишилардан бўлиб норизо!

Тағтишчилар келди, бўлиб бир қатор, Ҳужжатлар синчиклаб кўрилди бир-бир.

Барча ёзғанларинг топилди бекор, Имзосиз хатингда униқан тахир!

Лекин тұхтамадинг: қалбингда ҳасад, РАЗИЛ ТҮПЛАРДИН бермайын, ором, Корону хоннанда пусиб, беездад — Иғволар ёзишин этирдінг давом.

Кучу «борлигингни» ишга солиб сен, Қатор идорага юбордиг иғво, Ҳамма аллант, олда гүё «ғолиб»

сен,

Бошига вакынча ёғдиридинг гавро.

Нега ҳадиқдасан, нега чўчийсан, «Салом»дан сесканиб кетади қаддим.

Осмонда қүёши: «Кундуз ўч», дейсан Бошинга тегдими «юмалоқ» хатин

Езавер, адолат ҳукми бор бида, Виждан ўзин билар не қиларини. Куртдай юмалагач хатинг оғизда Узингга ишлатар ўз ҳунерини.

Елғончи афанди қимлишинг эсле, Уйнинга ўт кетса, келмай қолар эл. «хислата

Агар бас қимласанг, тавба қимласанг, Қарб қуюмасанг, аттаги бўлар. Ҳаккакт кучини наҳот билмасанг, Оқибат очилар хат таги бўлар.

Ушанда ўқиниб, рост хат битмагин, У келип пашишадек ошинга тушар. Қайтар дунё ахир, деч унутмагин, Юмалоқ хат келип бошинга тушар

Чортот

Тұрғунбай ФОИБОВ

ДОНО БИЛАН МАҲМАДОНА

ЭРТАК

Бор экан-да, үйк экан, бир шаҳарда ҳеч нарсага тушумнаса ҳам ҳадеб гапга арапашаверадиган маҳмадона бўлган экан. У дунени кезиб юриб, бир мамлакатга бориб қолибди. Бундай қарас, үйк четтида бир киши ўйиб ётганимиш. Одамлар тўпланиб, у ҳақда баҳа слашаётган эмшилар. Маҳмадона ўша ҳалқ тилидаги биргина «ман» деган сўзни ёдлаш олган экан. У мана ўзиними кўрастадиган вакт келди, деб орга сүклилбиди. Тўпланган кишилардан бири: «Ким ўлдириган бўлиши мумкин», деган экан, маҳмадона:

— Ман, ман! — деб юборибди.

Ингилгандар унга ажабланиб қараб, ўз тиллариди:

— Буни чини билан сан ўлдириган-манд! — деб сўрашибиди.

Маҳмадона солгола тушумнаса ҳам жавоб қайтириши шошилибди:

— Ман, ман!

Оломоқ маҳмадонани судраб, ҳо-кимлар қузурига олиб боришибиди.

— Мана шу одам; «Ман ўлдири-дим!» деб айбига иқрор бўлди, жа-зосини берсангиз, — дейишшибиди.

Ҳоким маҳмадонага газаблениб қарабди:

ЧАЙВОГАРЛАР НИҚЛАНДИ

Жаҳмат бўйича жаҳон чемпиони толик Карповнинг бўлаклар рақми иниқлаш мақсадидаги кучли шахматларининг саралаш мусобакалари ёзилади. Ўйл жаҳоннинг тўрт шахрида инчи босич — зоналараро турлар ўтказилди. Испаниянинг Лас-Манс шахрида, Мексиканинг Толулашхарди, Германия Федератив тубликасининг Бад-Киссинген шах-ва Ватанинг пойтахти Москва ўтказилган бу зоналараро турнирнинг ҳар бирда 14 тадан энгли шахматчилар ётнандилар. Скала шахрида бўлиб ўтган турнир обга кўра зоналараро турнирларг 17-чиси эди. Мазкур турнирда мат ишишибозларининг асосий ёт-эътибори Г. Каспарова қарди. Чунки ўш совет шахматчидан сабаби, ўзининг чироғи комизия ва ўйнларни билан муҳлис ёттиборини қозонган эди. Дарҳа-ат, Каспаров шахмат ишишибозларига ишончни оқлади. Биринчи даёв венгрлилик шахматчи Саксни таслим бўлиши мажбур. У кейинги турларда ҳам ўз оратини намойиш этиб, бир қанча риблар гроҳисмейстрларни додга дирди. Фиримиз тасдиғи учун унинг турнирнинг 12-турнидаги рулини машҳур шахматчи Ф. Георгиев билан ўйнган партисини кўздан ириб чиқайлик.

Г. КАСПАРОВ — Ф. ГЕОРГИУ

Янги хинчада ҳимоя
d4 Kf6 e2 c4 e6 3. Kf5 b6 4. a3
5. Kc3 d5 6. cd K: d5 7. Fc2 c5
8. K:c3 9. b7 Ce7 10. Cb5+ Cf6 11.
Kd7 12. O-Oh. Худи шу ерда алар ҳам рокировка қилишга улчиши керак эди. Бироқ коралардан Ѯ6 га сурби, аввал ҳимояни таҳкамлаб, кейин рокировка қилини режалаштириди. Кораларнинг яшакрин мақсадини сезган ва ун- ўз кўзлабн режаси йўлида фойнишига уринган оқлар рокировка дирмасликка ҳамда марказдан ҳу-к ўюштириш учун куч тўплашга иши: 13. Ld1 Fе7. Коралар бу иши билан фарзинни d1 даги тўрағ йўлидан — очмасдан қочириди, и пайтда узун рокировка учун йўл очди. Бироқ оқлар кораларни ниятини барбод этиши учун ху-ли бошлаб юборди: 14. d5... Қо-ар жангга киришиша мажбурди: 14... ed 15. cd C: d5. Бу еркоралар бир ниёда устуникига шуди. Лекин оқлар пайдасини бойгани билан вазиятни яхшилаб ол-

М. ЭРГАШЕВ

МУҚОВАДА

Биринчи бет: Узбек совет адабиёти классиклари Ҳама, Ойбек, Ҳамид Олимжон ваFaфур Ғулом хотирасига ишонган эслалик барельефи. Бу эслалик Узбекистон ССР Ҷузийлар союзининг Дўрмандига Ҳамза номли адабиётчилар уйинештоқига ўрнатилган. Эслалини ҳайкалтарошлардан Ҳ. Ванягин ва Т. Соибов ишлаган.

Тўртичинчи бет: Медицина фанлари доктори, таниқли торинолоринголог Қўчқор Миразизов (Шу сонда 23-бетдаги «Ҳаёт қўшиғи» очеркини ўқинг). Н. Шарипов фотолари

Ву сонда «Правда» газетаси ва «Вокруг света» журналининг айrim материалини берди.

Редакцияга келган бир босма тобоқчача бўлган материаллар авторларга қайсилмайди.

Журналдан олинган материаллар, «Гулистан»дан олинди, деб кўрсатилиши

ди. 16. Cd5 ... Оқларнинг кўп мақсади бу юришидан коралар доддариб қолди. Чунки бу юриш орқали кораларнинг 5даги фили ҳимояси слантитрилди. Шоҳ очмасида турган d7 даги от ҳам ҳужум остида эди. Шунинг учун кораларни пидаларини кетмак-кетлаштириб бўлса-да, филларни алмашашни таклиф эти: 16. ...ab. Оқлар оқ катақлардаги фили билан эмас, кора катақлардаги фили билан алмаштиришга, кора шоҳни рокиров-кадан бутунлан махрум қилишга, унинг оддими очиб, оқизлантириб қўйишга интиди: 17. Ef4 F:f4 18. C:d7 Kp:d7 19. L:d7+Kpc7.

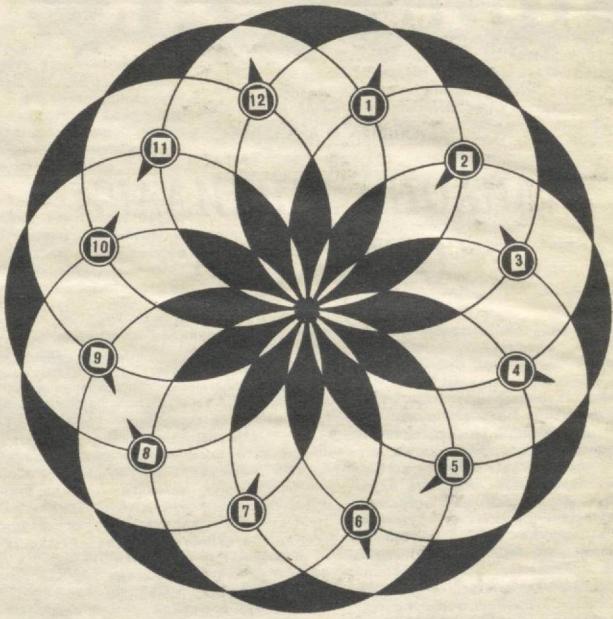
Дарҳа-ат, оқлар кўзланган мақсадни амалга ошириди. Энди оқлар ҳужумни бўшаштиришмаслиги керак. Акс ҳолда коралар ҳимояни кучайтириши, қарши ҳужумга чоғлаши имкониятига эга бўлсин мумкин. Оқлар ҳимоясиз филга ҳужум килди: 20. Le1 Cd6 ... Коралар филини хотўғри сурди, аслида филини Ѯ6 га қочиши ва С3 даги пидёда ҳужум қилиши керак эди. Ушанда кора фил d7 даги пидёданинг ҳам оддими тўшиб, оқ тўра ҳужумидан кўриларди. Кораларнинг бу хатосидан фойдаланган оқлар фарзинга ва бир йўла Ю7 даги пидёда ҳамла килди: 21. Lf5 Fc4. Кора фарзин чекинди; айни пайдай 17 даги пидёда ҳимоясига тушиди. Бироқ оқлар уни ташлаб кетишган мажбур эти: 22. Le4 Fh5 23. L:f7+Krf8. Коралар факат битта ортиқа пидёдасини олдирибигина қолмай, танг вазиятга ҳам тушиб қолди: 24. с4 Fc6 26. Ke5 Fc6 Fb1. Коралар таслим бўлди.

Шундай қилиб, Каспаров Москва турнирида 13 имкониятдан 10 очко тўплаб биринчи ўринини эгаллади ва дъяворлар баҳсида қатнашиш ҳукумни кўлга киритди. У билан бирга яна бир ватандошимиз А. Белявский ҳам 13 имкониятдан 8,5 очко тўплаб турнирнинг иккичча голибий бўлди ва дъяворлар каторидан жой олди. У биринчи турда югославиянлик Д. Велимировичи унчалик қийналмай, тезда ёнганин бўлса, еттинни турда машҳур шахматчикимиз М. Тални ҳам додга қолдирди. Испаниядаги Лас-Пальмас шахрида ўтказилган турниридан эса мажбур шахматчикимиз В. Смислов забар билин қўтиди. У ҳам дъяворлар мусобакасидаги иштирок этиши шарафига миусассар бўлди. Ҳуллас, келгуси йил ўтказиладиган шахмат бўйича жаҳон чемпионини дъяворларни матчимини савкис қатнашиси ҳам аникланди. Булад — Г. Каспаров, А. Белявский, В. Смислов (учаласи ҳам мамлакатимиз вакиллари), Л. Портиш, З. Рибли (иккакалис ҳам венгрлилик) Э. Торре (филиппинлик), В. Корчной ва Р. Хюбнер (ГФР)лардир.

Дъяворлар матчи 1983 йилда ўтказилади. Ракибларнинг чорак финалида 19 партия ўйналади. Ярим финида 12 партиядан, финал матчни эса 16 партиядан иборат. Шахмат бўйича жаҳон чемпиони Анатолий Карпов билан 1984 йил учрашадиган рагби-тож дъявори мана шу саккиз шахматчи ичидан чиқади. Бу сафар шахмат тоҳжи дъяворни ҳам ватандошларимиз ичидан чиқса, ажаб эмас.

«ЙИЛЛАР»

КРОССВОРДИ

- Ўзбекистон ССРга биринчи марта Ленин ордени топширилган йил.
- Олмалик шахри ташкил топган йил.
- Тошкентда Навоий ҳайкал ўрнатилган йил.
- Бекободдаги В. И. Ленин номли металлургия заводи ишга туширилган йил.
- Буюқ ўзбек астрономи Улуғбек тугилган йил.
- Ойбекининг «Ватан ҳақида» шеъри ёзилган йил.
- Ўзбекистон Компартисининг XVII съездидан бўлған ўтган йил.
- Тошкентда I Халқаро кинофестивал ўтказилган йил.
- Тошкент метрополитени курилиши бошланган йил.
- Ўзбекистон ССРга Октябрь Революцияси ордени топширилган йил.
- Ўзбекистонда телевизион кўрсатувлар бошланган йил.
- Генерал Собир Раҳимовга Совет Иттифоқи Қаҳармони унвони берилган йил.

Тузувчи: Анвар МИРЗАЕВ

11-СОНДА БОСИЛГАН ЧАЙВОРДНИНГ ЖАВОБИ

- Жавоблар:
- «Роҳат».
 - Танбур.
 - Райхон.
 - Навоий.
 - Иўлчи.
 - Ибрат.
 - Ту-нис.
 - Самарқанд.
 - Дакана.
 - Афшона.
 - Абдуллаев.
 - Варази.
 - Ишакчи.
 - Каноп.
 - Пахта.
 - Амударё.
 - Ерматов.
 - Вилт.
 - «Тошкент».
 - Тургубоева.
 - Асал.
 - Лабиҳовуз.
 - Зиравор.
 - Равоч.
 - Чучумба.
 - Алла.
 - Асака.
 - Атлас.
 - Сангоб.
 - Бобир.

Бош редактор МИРМУҲСИН

Редколлегия: Сарвар АЗИМОВ, Воҳид ЗОҲИДОВ, Наримон ИБРОҲИМОВ (бош рассом), Маҳмуд МУЙДИНОВ, Анвар САИДУМАРОВ (масъул секретарь), Сайд ШЕРМУҲАМЕДОВ, Комил ЯШИН, Азиз ҚАЮМОВ, Муҳаммадали ҚУШМОҚОВ, Ислидин ҲАЙДАРОВ, Оқилжон ҲУСАНОВ (бош редактор ўринбосари), Ҳаким ҲУСНИДДИНХУЖАЕВ

«Гулистан» ежемесчакый общественно-политический, литературно-художественный журнал ЦК КП Узбекистана (на узбекском языке).

Адрессимиз: 700000, Тошкент — П, Ленин кўчаси 41.

Редакция телефонлари: бош редактор — 33—20; борада редактор ўринбосари — 33—35—90; масъул секретарь — 32—58—33; ижтимоий-сийёси бўйим — 33—36—59; адабиёт ва санъат бўйими — 33—36—02; фан ва маданият ҳамда расомлар бўйими — 32—58—32.

Босмахонага тушрилди 20.11.1982 йил. Босинча руҳсат этилди 23.11.1982 йил. Р — 07520. Қоғоз 70×1081/6. Ботик усулда босилди. Шартли босма тобоқ 5.6. Нашр хисоб тобоби 7.80. Тиражи 248710. Буюкта 4461. Нашр М — 115.

Узбекистон Компартиси Марказий Комитети националиниг Мехнат Киззил Байратга босмахонаси 700000, Тошкент ГСП «Правда Востока» чиқаси.

И. ЦИГАНОВ ЧИЗГАН РАСМЛАР

В. И. ЛЕНИН номидаги майдон.
(Жиззах шаҳри).

Чорвоқ.

Қоялар орасидаги күл.

Тошкентда қурилаётган янги телевизион минора.

Н. Шарипов фотоси

ISSN 0134—2207

Бағасы 35 тиңин

Индекс 75233.

